Ian Dallas

GARİPLERİN KİTABI

GARİPLERİN KİTABI

yeryüzü yayınları : 1
anlatı dizisi : 1

Ian Dallas

GARİPLERİN KİTABI

Türkçesi :
İSMET ÖZEL

YERYÜZÜ YAYINLARI

Prof. Kâzım İsmail Gürkan Caddesi 5/3 Cağaloğlu - İstanbul

Ian Dallas'ın «The Book of Strangers» adıyla 1972 yılında Londra'da Victor Gollencz Ltd. tarafından yayınlanan bu eserini İngilizce aslından İsmet Özel çevirmiş, Yeryüzü Yayınları «Gariplerin Kitabı» adıyla Kasım 1979 tarihinde İstanbul'da Emek Matbaacılık tesislerinde dizdirip bastırmış ve Nisan 1980'de kitabın ikinci baskısı yapılmıştır.

Kapak düzeni : Serdar Gürler

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bu kitap Efendim ve Üstadım,
Saygıdeğer Şeyh Muhammed İbn
el-Habib'e ithaf edilmiştir,
Allah ondan razı olsun.

SON

...Bir uzun sessizlikten sonra, Si Hamud elini kolumun üstüne koydu ve konuştu: «Kıyametin nasıl kopacağına dair bir hikâye anlatılır. Dünyanın muazzam kalabalığı gırtlağına kadar cehalete, şiddete ve cinnete gömülmüştür. Kocaman milyonluk şehirlerden birinde iki halsiz, ihtiyar kadın, unutulmuş, canlıcenazeye dönmüş görünüşleriyle bir köşeye büzülmüş bu bitip tükenmek bilmeyen korkunç sahneleri gözlemektedir. Kadınlardan biri ötekine döner ve şöyle der, 'Felâket. Şunlara bak. Herbirimize bir bak. Hiçbir şey anladığım yok. Nedendir? Bu büyük âlem neden, bu dünya, bu milyonlarca insan böyle aşağılık halde? Anlamı ne bunun? Bir bilen oldu mu hiç?'

«Bir uzun sessizlikten sonra, öbür kadın elini arkadaşının kolu üstüne koydu, şöyle dedi: 'Hatırlıyorum, henüz genç bir kızken, uzun, çok uzun zaman önce, dilenen bir garip adam gelmişti şehrimize. Bizim gibi paçavralar içindeydi ve sivri bir külâh vardı başında. Hâlâ hatırlıyorum elini kolumun üstüne koyduğu zaman gözlerinde doğan sükûneti, o anda bana şöyle fısıldamıştı, **LÂ ilâhe illallah.'»**

·1·

MEMURUN GÜNCESİ

Gidiyorum bugün. Kütüphaneyi, evimi, dostlarımı, yaşadığım şehri terkediyorum. Nereye gittiğimi bilmiyorum. İşin tuhafı, kütüphaneyi bir kitap bulmak amacıyla terkediyorum. Bana bu arayışta yol gösterecek olan tek şey benden önceki kütüphanecinin defteri. Defterin sahibinden de bir şey öğrenemiyeceğim, çünkü burada değil ve onun ortadan kayboluşu beni, onun bulduğunu bulmaya — eğer gerçekten bulunacak birşey varsa — zorlayan şeydir. Kitabı bulduysa, kuşku yok ki onu Kütüphaneye getirmeyi gerekli görmemiştir. Doğrusu onun böyle yapması, garip görüşleri hesaba katılacak olursa şaşırtıcı değil. Zaten beni yönünü izini bilmediğim böyle bir yolculuğa çıkmaya kışkırtan da, ve hâlâ hayret içinde kalmama sebeb olan da onun garip görüşleridir. Kararımı içine düştüğüm bu hayret sonucunda verdim. İşte o anda, içimdeki belirsizliğe eğilim duyarak ve o belirsizliğe teslim olarak benden önceki kütüphaneciye derin bir sevgi duydum.

Yola çıkmadan önce bu kısa gözlemleri kale-

me aldığım şu sıra, bana öyle geliyor ki bu giriştiğim yolculuk, bilgi merkezi dedikleri yerden dünyanın çöllerine açılan, bana rahat yüzü göstermiyecek bir çok yolculuklar zincirinin yalnızca bir başlangıcıdır. Ben hiç olmazsa bu noktaya nasıl geldiğimi gösterecek olayları buraya kaydetmek dileğindeyim, çünkü hâlâ içimde meseleyi kavrayabildiğim takdirde yola çıkmak zorunda olmayacağıma dair bir duygu var.

Herşey onun kayboluşuyla başladı elbet. Onun, yani kütüphanecinin, yahut resmî adıyla söylersek D.Ü.K.A.Y'ın; Devlet Üniversite Kütüphanesi Arşiv Yetkilisi'nin. İşyerindeyken, onunla yalnızca bir kere karşılaştım. Ben Kayıtlar'da çalıştığımdan kasetler bölümüne hiç girmemiştim. Kitaplar kütüphane dışına atılıp onların yerini «micro-dot» kayıtlama aldıktan sonra D.Ü.K. bütün banda alınmış bilgilerin merkez hazinesi haline geldi. Kitapların banda alınmasını yürüten Seçici Kurul bilgisayar hafızasına alınmış tasnif çözümlemeleriyle uzmanlık alanlarının gözetimini birbiriyle uyumlu hale getirerek üzerine aldığı işte hayran olunacak bir liyâkat gösterdi, böylelikle gerekli hiçbir kitap atlanılmamış oldu. Herkesi şaşırtan bunca kitabın bir bir banda alınıp öğrencilerin ve çalışma birimlerine başvuranların yararlanabileceği biçimde hazırlanmasıydı. Dünyanın en iyi Kataloglama bölümlerinden biri buradaydı ve benim görevim yüksek düzeyde uzmanlığı gerektiriyordu, gerçi D.Ü.K.A.Y'ın yüklendiği iş belli bir akademik farklılık taşıyor diye kabul ediliyorsa da benim derecem onunkinden yüksekti. D.Ü.K.A.Y'ın güvenliği ve zihni çalışma şartları, yaptığı işin zorunlu kıldı-

ğı biçimde kusursuzdu. Devletin güvenilir memuru olarak bilinmekle kalmıyor, aynı zamanda toplumdaki yeri buna uygun kılınıyordu. Yüklendiği iş, Üniversiteyi şimdi artık ortadan kalkmış bir geleneğe bağlıyan nadide görevlerden biri olarak kabul ediliyordu. Çünkü, DÜKAY, Arşiv Yetkilisi olarak kitapları özgün biçimlerinde kullanabilme yetkisine sahip ve kitapları kitap olarak kimlerin okuyabilme imtiyazını elde edebileceğine karar verme mevkiindeki tek kimseydi. Eğer okumak isteyen kimsenin başvurusunu yerinde görecek olursa yardımcıları bu çok değerli el yazması veya matbu kitapları raflardan alıp doğrudan doğruya okuyucunun ekranına bağlı matiascope'a yerleştirirlerdi. Bundan sonra okuyucu düğmeleri idare eder, matiascope kendi başına sayfaları çevirir ve istenilen bölümleri daktiloya çekerdi.

Kayıtlar bölümünde bile basılı haliyle saklanılan kitapların ne kadar olduğuna dair istatistikler bulunmuyordu, ama genel olarak bunların, yirminci yüzyılın sonunda basılmış eserler de dahil olmak üzere, birkaç milyon civarında olduğu sanılıyordu. Dükay'ın görevini devralıncaya kadar, onun başında bulunduğu birimin bu derece geniş olduğu yahut emrinde çalışanların böylesine bir kümeyi oluşturduğu hakkında hiç bir düşüncem yoktu. Yardımcıları arasında, bir yandan kimin hangi kitabı okuduğunun takibini yapan, bir yandan da bilim adamlarının ve serbest araştırmacıların dikkatini hangi metnin, ne zaman çektiğini tesbit eden kayıtçılar ve aynı zamanda kitapları raflardan alıp matiascope'a götürüp getiren ambar işçileri bulunuyordu. Am-

bar işçileri bankalardaki altın külçelerini istif eden, az veya çok bir başkâlaşmaya veya bozulmaya maruz kalmış insanlar gibiydi. Bu bozukluk ellerine aldıkları nesnelerle olan yakın temas sonucu ortaya çıkmıştı sanki.

D.Ü.K.'te yapılan iş üç birime ayrılmıştı. Birincisi benim çalıştığım Kayıtlar —hem bütün kasetlerde çapraz fihristleme yapan, hem de her kasetin içeriğini bir iç fihriste geçiren bileşik bilgisayar-birimi. Bu birim aracılığıyla kaynakça hazırlama işi çalışmacının özel bir-çabası olmaksızın gerçekleşebiliyordu. Birim, çalışmada kasete kaydedilmiş bir bireysel metne gönderme yapmak gerekiyorsa bile bunun üstesinden gelebilecek gelişkinlikteydi. İncelemeyi yapan kimse Merkez Fihristleme'den bütün kaynakların kendisi için özel bir banda çekilmesini isteyebilir, böylelikle matris binadan çıkarılmaksızın iş sonuçlandırılırdı. İkinci birim Kütüphane idi. Burada kasetler ya araştırmacıların özel olarak faydalanabilecekleri biçimde veya tek kişilik ve grup çalışması için hazırlanmış kabinlerde ekrana yansıtılacak biçimde bulunurdu. Üçüncü olarak Kitaplar birimi geliyordu ki bu, satır esasına göre yazılmış kitapların ve el yazmalarının merkezi birimiydi ve Dükay'ın imtiyazlı bölgesiydi. Bu yüzden bütün kuruluş içinde yalnızca ona gerçek kütüphaneci denebilirdi. Çünkü «Kütüphane» diye adlandırdığımız yer kitaplardan arıtılmıştı.

Dükay kendisiyle kurduğum ilk temas sırasında üzerimde insan olarak güçlü bir izlenim bıraktı. Öğrencilik yıllarımdan bir arkadaşım o günlerde bilimöncesi kozmolojiler üzerine bir araştırma yapıyordu. Çalışması profesörleri tara-

fından işe yaramaz kabul edilmiş ve matematik dışı sayılan kuramı Devlet Rasathanesi'nce resmen reddedilmişti. Bunların bir sonucu olarak, araştırmasını Aztek ve Pers kayıtları yönünde sürdürebilme konusunda zorluklara uğramış ve ona Müze Kartı vermeyi reddetmişlerdi. Bu yüzden arkadaşım benden Kitaplar bölümünde kullanılabilecek bir okuyucu kartı alabilmesi için nüfuzumu kullanmamı rica etti. Durumu açıklamak üzere bana uğradığında başvurusu D.Ü.K. tarafından geri çevrilmişti. Doğrudan doğruya Dükay'a gitmeye karar verdim, çünkü herkes onun saygıdeğer ve yardımsever olduğundan sözediyordu, hem bir bilimadamı olarak, hem bir insan olarak hayran olunacak bir kimseymiş. Benim teleks notuma aynı gün bir şahsi telefon mesajıyla cevap verdi ve benden bürosuna gelmemi istedi. Çıplaktı odasının duvarları. Yalnızca çalışma masasının arkasındaki duvarda çerçeveli, garip girift likte bir desen asılıydı, Tantric-tarzı bir labirenti andırıyordu. Çalışma masasının önünde bildiğimiz iletişim kompleksi yayılmış duruyordu. Beni selâmlamak üzere ayağa kalktığında bu aletin düğmesine basıp durdurdu. Geniş elleri ve sağlık fışkıran yüzüyle iriyarı bir adamdı. Yüzünü aydınlatan kahverengi gözleri simsiyah, kocaman gözbebekleriyle insanı etki altında tutabiliyordu. Arkadaşımın sorununu dile getirdiğimde beni sabırla dinledi. Bense, sırf D.Ü.K.'teki nüfuzumu kullanmak amacıyla bu istekte bulunmadığımı, aynı zamanda arkadaşımın belgelerle ilinti kurmayı hakettiğine inandığımı üstüne basarak belirttim. Ben konuşurken Dükay başını sallıyordu, konuşmam bitince bir çekme-

ceyi açtı, bir kart çıkardı. Kayıtlar Magneti'nde damgaladı, üzerine arkadaşımın adını yazdı ve bana uzattı. Şimdilerde düşününce çıkarabiliyorum ki bana sadece bir cümle söylemişti ve bu cümle yüzünden onun ilginç, zeki bir kimse olduğunu düşünmekten vazgeçmiştim. Elini sıkarken, «Arkadaşınıza söyleyin» dedi, «semavât üzerine en yerinde çalışma gözler kapalı iken yapılandır.» Her ikimiz de hafifçe güldük ve kapı kapandı. Onu bir daha hiç görmedim.

Bir ay sonra Dükay'ın görevi başından yok olduğunu işittim. İlk anlatılanlar Üniversite Yetkesi'ne bıraktığı bir mektup üzerineydi, sonraları bu resmi bir biçimde yalanlandı. Kesin olan tek şey vardı — Kaybolmuştu. Öldürülmüş veya gizlice tutuklanmış değildi. Herkesin arayıp da bulamadığı rahat bir göreve, bir devlet lojmanına, bahçeli bir eve, lüks bir hayat sürmek için bile fazla gelecek, imrenilen bir ücrete dirsek çevirip, kendi rızasıyla buradan ayrılmıştı. Nereye gitmişti?

Birkaç hafta boyunca, Üniversite'de tartışılan yalnızca buydu. Doldurduğu herhangi bir seyahat makbuzuna rastlanmadığı için ülke dışına nasıl çıkabildiğini anlamak hemen hemen imkânsızlaşıyordu, belki çok uzaklara, makbuz doldurulmasının bir anlam taşımadığı çöle gitmiş olabilirdi. Bütün ömrünü rahat bir öğrenim çevresinde geçirmiş bir kütüphanecinin gidecek yer olarak bedevilerin yaşadığı çöl bölgesini seçmiş olması düşünülecek şey değildi. Bundan daha iki yıl önce Uluslararası Göçebeler Kurulu öngörülmüş bulunan bütünleştirme tasarısından vazgeçmiş ve ulusal güçlerin göçebeleri yerleşik

kılma girişimleri durdurulmuştu. Bedevilerin zor şartlar altında ve uygar dünyadan yalıtılmış olarak sürdürdükleri varlık biçimlerini değiştirmek istemeyişleri açıklamasız değilse de anlaşılır bir şeydi. Kurul, bedevilerin olumsuz tutumları karşısında koruyuculuk heveslisi görünüyordu, ama onlara gerçek ilgiyi sunmaktan aciz kaldığı için de bu insanları kaderlerine terk etmişti. Bedevilerin bazı sınır kasabalarına girmelerine izin verilmişti ama onlar şimdiye kadar uygarlaştırılmış bölgelere girme konusunda hiçbir istek belirtisi göstermemişlerdi. Bu yüzdendir ki onların kayıtlara geçmeyen varlıkları hakkındaki resmî merak, kalıcılığını koruyamadı. Bir veya iki suçlunun çöle bu insanlarla birlikte yaşamak üzere kaçtığı varsayılıyordu ama içlerine adam sızdırmak tehlikesinden çok sert kurallarla korunmuş olan bedevilerin yabancılara duydukları tiksinti, sürgünlerin bu çöl aşiretleri arasında canlı kalamıyacaklarını düşündürtüyordu.

Dükay'ın yerini doldurma konusunda Yetke'nin hızlı davranmış olması gösteriyordu ki artık onun dönmesi sözkonusu değildi. Olayın üzerinden birkaç gün geçer geçmez Kitaplar bölümünün geçici başkanlığını üstlenmemi isteyen bir teleks aldım. (Görev, Üniversite Kürsüleri gibi Senato'nun atamasını gerektiriyordu, bu yüzden boş kalan yeri yılın geri kalan kısmında doldurabilecek bir görevliye ihtiyaçları vardı.) Bana verilen yönerge Kayıtlar'daki çalışmamı övüyor ve şimdi yüklendiğim görev dolayısıyla kitapları okuyucu için açık kılma konusunda göstereceğim titizliğin gerektirdiği sorumluluğu vurguluyordu. Communiqué kuru ve soğuktu, yeni gö-

revim koltuklarımı da kabartmış değildi doğrusu. Aynı ücreti alacak ve hafta sonunda Dükay'ın evine taşınacaktım. İşte bu, bütün olup biten içinde beni avunduran tek şeydi. Şimdiye kadar oturduğum daire köşeye düşen bir blokta bulunuyordu. Burası gerçi kampusun nefis bir manzarasına hakimdi ama bende ruh çöküntüsüne sebeb oluyordu. Kitaplar bölümünde çalıştığım zaman keyif olsun diye okuduğum bazı metinlerden öğrendiğime göre beton kütlelerden oluşan yapılar acun içinde bulunan bazı enerji kaynaklarıyla — hatırladığıma göre buna «prana» diyorlar — temasa geçilmesini önlemekte ve bu durum zihnî çöküntü, hatta zindan duygusu yaratmaktaydı. Bu tuhaf bilgiyi etraflıca araştırmak imkânına hiç sahip olamadım ve elektronik bölümündeki arkadaşların da ya böyle birşeyden yahut böyle birşeyi ölçebilecek herhangi birşeyden haberleri yoktu. Ama ben yine de yirminci katta bulunan dairemde oturmuş olmakla hayat verici bazı ışınlardan yoksun kaldığımı düşünerek vakit buldukça terasa çıkıyor, yazın orada uyuma fırsatımı kullanmaya çabalıyordum.

Dükay'ın kaldığı yer ise kutu gibi, tek katlı, bahçeli bir evdi. Pencereleri çok sayıda ve çelik muhafazalı, çevresi mimozalar ve muz ağaçlarıyla kaplıydı. Havalandırma tertibatı yoktu ama evin havasını taze kılacak ve evi mimoza tozlarının kokusuyla dolduracak rüzgâr estiği sürece buna gerek de yoktu.

Yeni görevime coşku duymaksızın başladım. Bir kere, Kayıtlar bölümünden sonra yeni işim insanlarla sürekli olarak yüzyüze gelme zorunluluğundan ötürü yorucu geliyordu. Kitapları oku-

yan insanlar, gündelik Programlama dönemlerini geçirmek üzere itaatkâr bir edayla kütüphaneyi dolduran öğrenciler gibi değildi. Bunlar huzursuz ve doyumdan uzak görünüyorlardı. Kütüphaneyle ve onun kalıplaşmış programlamasıyla işleri biter bitmez bütün edindikleri malzemeyi kendi başlarına bir düzene koymak zorunluluğuyla karşıkarşıya idiler. Kasetler bölümünde, okuyucunun kafasına giden herşey aynı zamanda merkezi depolama biriminin bir köşesine yerleştirilebilecek biçimde hazırlanıyordu. Orada bütün bilgiler belli kalıplara uygun kılınır ve öğrencinin eğitimi başladığından bu yana biriktirdiği dağarcığa bağlanırdı. Bilgisayar, araştırmacının çocukluğunu da içine alan tıbbî geçmişini kaydetmiş bulunan psychograph'la doğrudan bağlantı halinde olduğu için öğrencinin çalışması sırasında hayal ürünü ögelerin yahut akıldışı yapılar dolayısıyla ortaya çıkabilecek boşlukların farkına varabilmekteydi. Böylelikle insan, inceleme sürecinin içine insanî özellikleri açısından iğdiş edilerek sokulmuş bulunuyor, üretici olmayan yahut çalışmanın iç dengesi bakımından tehlikeli olabilecek herşey önlenmiş oluyordu. İnsanın bir anılar kümesi oluşturmasına yahut toplumsal tutumunda tekrarlayıcı bir konuma gelmesine meydan verilmiyordu.

Şimdi, D.Ü.K.'te okuyucunun kitaplara bakmasına izin verilmeden önce alınan güvenlik önlemlerinin niçin bu kadar sıkı olduğunu anlıyordum. Kitap okuma durumuna bir kez geçilecek olursa artık o kimsenin hazırlık malzemesi üzerinde denetim sağlamak mümkün değildi. Daha da vahim bir sorun çıkabilirdi, çünkü bu insanın

hangi kalıplara uyarak öğrendiği artık ölçülemiyordu. Kitap okuyan kafanın önceleri uyduğu kalıplar, elde ettiği yeni bilgilerle temelden değişebilirdi. Toplumsal bakımdan önceden planlanması yapılamıyan bir birim kurmak tehlikeliydi; mamafih, evcilleştirilmiş sonuçlar elde edilebildiği takdirde böyle bir birimin faydalarını görmek de çok kolaydı.

Kitaplar'da bir kaç gün geçirince işimden hoşlanmaya başladım. Araştırmacılarla yaptığım günlük mülâkatlardan yorgunluk duymak yerine onlarla olmayı özlemeye başladım. Benim görevim, araştırmacıların güvenilir olup olmadıklarını araştırdıkları konunun dışındaki hususlara bağlı olarak anlamak olduğu halde, onlarla kendi konularında bağlantı kurmak suretiyle işimi ihmal edecek noktaya vardırıyordum.

Hergün odama gelen tuhaf uzmanlar karmasıyla gündelik bağlantı kurmaktan tam tad almaya başlamıştım ki bir şey beni huzursuz etmeye başladı. Bu sahip olduğum somut duyumlardan herhangi birine karşılık olmayan ve her an benim dikkatimi çelmeye hazır bir şeydi. Sanki bir belgeyi kaybetmişim, hayatî önemde bir etmeni gözden uzak tutmuşum gibi. Tedirginliğimi yatıştıramıyordum ama bu huzursuzluk duygusu ne beni okuma izni verme konusunda gevşetecek kadar güçlü ne de bu duyguyu bir kenara itip çalışacak kadar güçsüzdü. Tedirginlik beni o noktaya getirdi ki az kalsın Personel bölümüne teleks çekip üzerime zorlayıcı etki geldiğinde bundan kurtulup kurtulamıyacağımı anlamamı sağlayacak bir birimlik «hallucinogen» göndermele-

rini isteyecektim. Dükay'ın odasında oturduğum — ve bunları aklımdan geçirdiğim — bir sıra beni neyin dürtüp durduğunu anladım. Sandalyemin çevresinde döndüm ve onunla karşılaştım — bu odadaki yegâne süs kabul edeceğimiz şey, yuvarlak bir Yantra*'ydı. Bu nesne beni celbetmekte, çalışma odama girdiğimden itibaren dikkatimi üzerinde toplamamı istercesine bana işaret etmekteydi, ben ya kalın kafalı olduğumdan yahut inatçılığımdan bu işaretleri görmezlikten geliyordum. Aklımdan bunları geçirmiş olmak sandalyemde dondurdu beni. Öyle ya, nasıl olur da bir resim işaret yollayabilirdi? Evet, bir resmin birşey anlatması mümkündü, ama bir işaret yapacak etkinlikte bulunamazdı. Şiirsel bir mecaz, diyerek alelacele kafamdaki hazır kalıplardan birine uydurdum bu düşünceyi, yine de ellerimin titremesini önleyemedim. Sakince oturdum. Mandala*'ya diktim gözümü, zihnim bu nesneyi eskiden olduğu gibi herhangi bir biçimde durgun bir tasvire, geometrik herhangi bir biçime indirgemek için var hızıyla çalışıyordu. Gözlerimi yumdum. «Onu aşağı indir ve öbür yüzünde yazılanı oku.» Nefesim kesildi. Nereden gelmişti bu zorlayıcı istek? Duvardaki cansız resimden olamazdı — saçmaydı bu. Benden gelmişse eğer; benim hangi yönümden ve niçin benden gelmişti? Ayağa kalktım ve odamın kapısını kilitledim. Kapıyı kilitleme hareketi beni bu ana kadar sürdürdüğüm hayatın taşıdığı tadların dışında bir çeşit gizlikapaklılık ortamına sürüklemiş oldu. Kendimi henüz dünyanın haritası çıkarılmadığı za-

* Yantra, Mandala: Hindu veya Budist anlayış içinde evrenin çizgilerle ifade edilen simgesi.

manlardaki kâşiflerden biri gibi hissettim, oysa bütün yapacağım odamın öbür ucuna geçip duvardan bir resmi indirmekten ibaretti.

Resmi çengelinden çıkardım ve masama yüzüstü koydum. Birdenbire, haberleşme aygıtını kapatmadığımı hatırladım ve düğmeyi çevirirken zihnimde Dükay'ın elinin de aynı hareketi yaparak bana yer gösterdiği an bir görüntü olarak belirdi. Onun kısa kesilmiş saçlarını, derin, nazik bakışlarını gözlerimin önüne getirdim ve o anda zihnimde yer etmemiş bulunan gülümseyişini gördüm. Desen bir camın üstünde bir fon kâğıdıyla örtülmüş olarak duruyordu. Kâğıdı kaldırdım. Resmin sırtında birşeyler yazılıydı, alıp ışığa tuttum. Şöyle diyordu: «Bu bilgiyi arayarak elde edemezsin, ne var ki onu bulanlar yalnızca aramış olanlardır. Bistam'lı Bayazıd.»

Bir duraklayış geldi bunun arkasından; zamandan, giderek mekândan koptum, sanki gövdem aldığım her nefeste yenileniyor gibiydi. Sonra sakin ve düzenli olarak, çevredeki şeyleri yerli yerine koyup duvara astım, masamı düzelttim, haberleşme aygıtını çalıştırdım. Desenin arkasında bulduğum yazı üzerinde düşünmedim, artık odada soyut bir süsleme olarak sahib olduğu yeri yeniden kazanmış olan resme de bir daha bakmadım. Bu nesnelerle uğraşmanın ötesinde, bambaşka bir şey kafamda, beynimin değil kafamın — bunu şimdi anlıyorum — bir başka merkezinde belirdi. Bu şey içimde, kuyudaki suyun çok uzak bir yerde yağmur yağdığı için yükselişi gibi yükseliyordu. Özlem. Ama neyi özlediğimi bilmiyordum. Canımın çektiği şey ne bir kimse ne de birşeydi. Tanımlayabileceğim hiçbir biçimi,

adını koyabileceğim hiçbir sıfatı yoktu, ama o olmadıkça ben noksan kalıyordum. Bu bilmediğim şey içimi altüst ediyor, beni tedirgin kılıyor, hayatım olarak bildiğim herneyse ondan beni uyandırıyordu, çünkü özlediğim şey içerisinde öyle keskin ve tatlı ögeler barındırıyordu ki bugüne kadar tatmış olduğum bütün meyvalardan farklı idi. Ve sonra anladım ki — benim özlediğim şeyi Dükay biliyordu; o nereye gitmişse, ben de oraya gidebilirdim. Yolculuk o bomboş odada, hiç kıpırdamadığım bir an içinde başlamıştı.

O günü izleyen birkaç gün içinde, Üniversite rastgele benim bir psychograph ölçümümü isteseydi, hiç kuşku yok ki Arşiv Yetkilisi olarak yürüttüğüm görevimden hemen uzaklaştırılırdım. İşime bütün ayrıntılar üzerinde aşırı titizlik göstererek devam ettim, böylelikle içimde hüküm süren kargaşanın en küçük belirtisi dışa vurmamış oluyordu. Üzerime çökmüş olan bu özlemin gerginliği içinde uyku benden uzaklaşmıştı. Daha da kötüsü, düşüncelerimi yaptığım iş üzerinde yoğunlaştıramıyordum. Yetişme tarzım, işlerimi dıştan bakıldığında olağan bir düzenle yürütüyor gibi görünmeme yardım ediyordu, ama kanlanmış gözlerimi, bitkin yüzümü boydan boya kateden derin çizgileri saklamak elimden gelmiyordu. İçimde geçirdiğim deneylerden doğan boşluğu dolduracak hiçbir şey bulamamış olmak, yahut beni — ne olduğunu bilmediğim — kendisine doğru bir indirip bir kaldırmaya zorlayan tedirginliği yatıştıramamış olmakla düşüncelerim ortadan kaybolan Kütüphaneciye daha çok yöneliyordu. Onunla bağlantı kurabilseydim bir... Ancak içimden geçen bir duygu onun hakkındaki

resmî raporun artık değiştirilemez tabiatını esas kabul etmem gerektiğini söylüyordu. Bu bir «kapanmış dosya» idi, o kadar. Hayatta olduğunu yahut saklanmış olduğunu düşünerek avunmaya yanaşmadım. Tersine, bıraktığı her izden elimden geldiğince çok anlam çıkarma yönüne düşüncelerimi çevirdim. Bir daha hiç görünmemek üzere evinin eşiğini aştığı o esrarlı güne kadar başına neler geldiyse hepsini bilmek istiyordum. Ne yaptı? Nereye gitti? Dostları kimlerdi? Ne dedi?

Onuncu günün sonunda henüz hiçbir şey bulamamıştım. Arkadaşları kimlerse, adlarını bilinmezlik içinde tümden eritebilmiş olmalılar. Adını andığınız zaman Kitaplar'ın birkaç alelade okuyucusu dışında kimsede bir tanıma belirtisi bulmak mümkün değildi. Bu tanıyanlar da onun gidişindeki esrar karşısında şimdiden sönmekte olan bir ilgiden fazlasını duymuyorlardı. Böylesine önde gelen bir resmî üniversite görevlisinin arkasında tam anlamıyla bir boşluk bırakarak kaybolmuş olması, benim, eğer isabetli bir bağlantı noktası elde edebilecek olursam sır perdesinin önümde ardına kadar açılacağına ve öğrenmek istediğim şeyi bulabileceğime olan inancımı günden güne pekiştiriyordu.

Bir sabah işyerimde elden geçirilmesi gereken bir yığın kartın başında oturuyordum. Birkaç kart zımbaladıktan sonra, bir çeşit rüya içine daldım. Ne uyuduğum söylenebilirdi ne de düşünceye dalmıştım, bilinçli durumdaydım. Odanın içindekileri görüşümde herhangi bir bulanıklık sözkonusu değildi, hatlar belirgin, berraklık tamdı. Dö-

ner sandalyemi çevirdin., hergün bir alışkanlık haline getirdiğim hareketlerle, duvardaki muammalı işarete baktım. Bu durumda oturuşumun ne kadar sürdüğünü bilmiyorum ama öylece oturuşum süresince zihnim Dükay'ın varlığıyla doldu. Gerçi buna zihnî bir durum da denilemezdi, çünkü bilincimde buna karşılık olacak bir görüntü belirmedi ve kafamda kelime kalıplarına uygun bir yapı kurmadım. Bütün bunlara rağmen benim bir yanım sabitleşti, pıhtılaştı, Dükay üzerinde kristalleşti ve bütün bunlar öyle güçlü bir biçimde gerçekleşti ki Dükay adeta önümde maddeleşti. Onu içimden doğan bir etkinliğin uzantısı olarak görmüş olmalıydım. Bende oluşan bazı şeylerin kaçınılmaz sonucuydu ve ruhumdaki telâşın sürükleyip getirdiği bir olay değildi.

İçine düştüğüm durum aniden kesintiye uğradı ve çabucak önümde biçimi bozulmuş kocaman kafalı bir cüce belirdi. Ambar işçilerinden biriydi gelen. Boğazını temizledi ve bir kâğıt uzattı bana. Pusulayı aldım. Adamın altı parmaklı olduğu takıldı gözüme, ama bu tuhaf gelmedi, ilgi çekici bile bulmadım altı parmaklı eli. Sanki o fazladan parmak yerli yerindeydi ve sahibine bir zorluk çıkarmıyordu. Tebessüm etti bana adam. Pusula okunaklı, belirgin bir yazıyla kaleme alınmıştı ki günümüzde böylelerine pek az rastlanabilirdi.

Sevgili Dükay, Birçok kardeşimizle tanışma fırsatı bulduğum Japonya'dan yeni döndüm. Sana bilgi vermek için sabırsızlanıyorum. Yanına çıkabilir miyim? Selâm üzerine olsun. Arnou.

İşçiye ziyaretçiyi hemen beklediğimi söyledim. Soluğum olabildiğince tıkanmıştı, rahat ne-

fes almaya çabalıyordum, Dükay'ın arkadaşının gelişiyle heyecanım iki misli artmış, bu ziyaretle resmin önünde harcadığım süre arasında bir bağ olduğu düşüncesi iyice kafama yer etmişti.

Ambar işçisi Dükay'ın ziyaretçisiyle birlikte içeri girinceye kadar kendime çeki düzen verdim. İçeri buyur edilen adamı kim görse, bu üniversiteye bir süre ders vermeye gelmiş profesörlerden biridir, derdi. Bir yabancı olduğu anlaşılıyordu, ama yine de bizden biri idi — toplumumuzun kalıplaştırdığı insan tiplerinden biri. Onu niçin bizden farklı görmek istediğimi bilemiyorum, fakat böylesine alışılmış havası şaşırttı beni. Herkesinkinden tek değişik olan yeri gözleriydi. Gözleri parlıyordu, ne kadar ışıltılıysa o kadar da buğuluydu bu gözler, derin ve mahmur bakıyor, buna rağmen bir tilkininki kadar atak bakışlar fırlatıyordu. Aklıma Dükay geldi. Adam ufacık bir tereddüt gösterdi, bunu yapmasıyla masamın hemen önünde Dükay değil de bir başkasının bulunduğunu rahatlıkla anlamış oldum. El sıkıştık ve ona oturmasını işaret ettim. İletişim aygıtını kapattım ve aramızda anlık bir bağlantı kuruldu. Ona çabucak Dükay'ın ortadan kayboluşunu anlattım. Tepkisi pek tuhaftı. Gülümsedi ve oturduğu koltukta geriye doğru yaslandı. Bir saniye içinde gözlerini yumup feraha kavuşmuş gibi bir durum aldı.

Bir an için telâşa kapıldım ve bütün bu olup bitenlerin benim düşündüğümden tamamen farklı bir mahiyette olabileceği kuşkusuna düştüm... İyi ama, olup bitenler hakkında ben ne düşünmüştüm ki? Anlık bir endişe olarak bunun güvenlikle ilgili bir durum olduğu düşüncesine takılmış,

bir daha bu konuyu düşünmemiş ve nihayet aklımdan çıkarmıştım. Bana, kendilerinden olmıyan yabancı birine herhangi birşey ifşa etmeleri için hiçbir sebeb olmadığını anlıyordum, bununla birlikte ortada ifşa edilecek birşeyin bulunduğunu kavramıştım ve bu adama kendimin sır verilmeye değer düzeyde olduğumu her nasılsa belli etmek istedim. Böyle bir girişimin tehlikesini göze aldım. Benim tümden deli olduğuma karar verebilir ve usulca Hekimlik bölümüne beni alıp götürmelerini söyleyebilirdi. Nedense sonucun böyle olmayacağını hissettim. Boşalırcasına, Dükay'ın çalışma odasına geldiğimden beri başıma gelenleri elimden geldiğince tutarlı olmaya çalışarak söyleyiverdim. Ben anlatırken, o gülümseyerek başını sallıyordu. Benim olağanüstü hikâyemin hiçbir yönüyle onu hiç şaşırtmamış olması canımı sıktı.

Konuştuklarım bitince hiçbir şey söylemedi. Bu sessizliğin beni azarladığını hissettim —beni tutamaksız bırakan bir sınavdı sanki.

«Ne dersiniz?» diye sordum, bütün oluşumu, benim durumumu, merakımı, hayatımı çözüme bağlamak bir ona kalmış gibi. Tükenmek bilmeyen bir başka sessizlikten sonra konuştu:

«Bunda hiç şüphe yok. Gönderildiniz siz.»

«Gönderilmek mi?» Aklıma atanışımı bildiren kuru teleks notu geldi.

«Sen bizden birisin, kardeşim.»

Kendisiyle hangi kardeşlik bağlarıyla bağlı olduğumu soramadan ayağa kalktı ve elini veda etmek için uzattı.

İçimi bir oyuna getirilmişlik ve huzursuzluk

duygusu kapladı. Ona güvenmiş ve karşılığında güven beklemiştim. Doğrusu rahatımı kaçıran yeni olaylar değildi. Gizliliğe karşı yaradılışımdan gelen bir hoşnutsuzluk taşıyordum. Zaten gizlilik toplumun dış yapısında öylesine sırıtıyordu ki insanın ona kişisel bir karşı çıkış göstermesine bile gerek yoktu. Elini sıkmadım. O da elini indirdi ve sabırla benim konuşacaklarımı beklemeye başladı. Onun bu sabrı bile benim rahatımı kaçırıyor, uzattığı eli havada kalan karşımdaki olduğu halde küçük duruma düşen ben oluyordum.

«Söyleyin. N'olur. Nerdedir o? Arkadaşları nerde? Onlarla görüşebilir miyim?»

«Kendiniz bulun.» Öfkelendiren tebessümüyle gülümsedi.

«Ama size bulmak istediğim için soruyorum.»

Birdenbire oturdu. Ben de oturdum, artık bilmek istediğim herşeyi söyleyecek diye düşünüyordum.

«Size yalnızca bildiğim kadarını söyleyebilirim.»

«İyi ya, benim istediğim de bundan ibaret.»

«Öyle mi?»

Dudağımı ısırdım. Söyleyecek sözüm kalmamıştı. Haklı olan karşımdakiydi.

«Peki, öyleyse...»

Kalbinin üzerine birkaç kere vurdu.

«Kendiniz bulun. Hepsi burada. Herşey... Şuracıkta... buradadır. Hmm?»

Başımı salladım. Ne çetin birşeyden sözettiğini biliyordum, her ne kadar söyledikleri kolayca söylenivermiş izlenimi verse de. Bir denklem gibi, diye düşündüm, yapılan işlem muazzamdır

ama ifade bir avuç simgenin içine sıkışmıştır. Bunları söylerken bir gücü ortaya koyuyor, konuştuklarıyla kendisi birbirinden ayrılamıyordu, bu özdeşlik beni suskunluğa saldı. Gitmek üzere ayağa kalktı yeniden.

«Gerekli saydığın herşeyi elde edeceksin. İnan bana. Durum senin güdümünde değil. Bunu kafandan çıkarma. Hmm??»

Başını öne eğip, kabahat işlemiş bir çocuk gibi, oturdum, ama bir coşkunluk duyuyordum içimde ve yüreğim göğüs kafesimde gümbür gümbür vuruyordu.

«Bu çalışma odasına niçin geldim sanıyorsun? Kalp kalbi bulur.»

Elini ikinci kez uzattı ve tuttum elini. Yarım yamalak bir güle güle diyebildim. Gülümsedi ve gitti. Yüreğim gerginleşmişti, ağlamak istiyor ve fakat bunu başaramıyordum, bir sancı göğsümü doldurmaya başlamıştı.

Şimdi onun odadan ayrılışıyla birlikte açık seçik yaşadığımız bir ruh durumu da yokolup gitmişti. Dr. Arnou diye birinin çalışma odamda bir süre bulunduğunu bile kuşkuyla karşılar olmuştum. Kalp demişti, evet! Kalbin görevini hatırlattım kendi kendime, bu organ kanı kafaya pompalardı. Sanırım bu adam böylesine berrak ve zeki kişiliğiyle böylesine kaba bir şeyi söylemek istememiş, fiziki bir organ olarak kalbin her nasılsa kâinatı içine aldığını imâ etmemişti. Öyleyse bir başka kalbe işaret ediyor olmalıydı. Ama bizim yalnızca bir kalbimiz vardı. Acaba kalp deyince bildiğimiz kalbi değil de nasıl beyin kelimesi zekâyı işaret ediyorsa, onun gibi bir şeyi mi anlatmak istiyordu? Kurgusal programla-

ma konusunda iyi yetiştirilmediğim için vazgeçtim bu düşüncelerden. Çünkü ne kadar çok düşünürsem o kadar çapraşık duruma düşüyordum. Söylenen şeyleri anlamanın anahtarı onları söyleyen adamda bulunuyor olmalıydı.

Kalbimdeki sancı şiddetlendi, elimi göğsüme götürdüm ve oğuşturmaya başladım. Birden durdum. Sancı — sancı kalbimdeydi ve Arnou'nun ziyaretiyle içimde başlayan değişiklik, hissettiğim sancıyla ahenk içindeydi.

İçimde neler olup bittiğini öğrenmeliydim — şimdi Dükay'a ve onun hayret verici arkadaşlarına boşvermeli. Birşeyler oluyordu bende ve ne olduğunu bilmeliydim.

Sandalyemi duvardaki resme çevirdim. Bu sefer, bile isteye yaptım bunu. Resimdeki labirenti ezberlemiştim zaten, ama yine de bütün dikkatimle beni yönlendirebilen bu çizgilere gözlerimi dikmiştim. Bir an geçti, oturduğum sandalye itti beni. Ayağa kalktım, masamı kenara çektim ve yere oturdum. Sonra yeniden ayağa kalkıp resmi duvardan indirdim. Bağdaş kurup önüme diktim. Ellerimi dizlerimden ayırmadan resmin içiçe geçen çizgilerine daldım. Şimdi bu desenin bana birşey «yapmasını» bekleyen bir yanılsama içinde değildim, ama nedense bendeki bazı şeyleri «çözebileceğini» sanıyordum. Bunun niçin ve nasıl olabileceğini bilmiyor, bilmeye de çabalamıyordum. Beni bekleyen her ne ise onu elde etmek için pek hevesli idim. Nihayet paydos zilinin vızıltısı duyulur duyulmaz, yerimden fırladım. Sanki birşey başarmış olmanın sevinci vardı üzerimde. Resmi yerine koyduğum gibi koridorun ucundaki asansöre koştum. Eve yürü-

yerek gittim. Hava yumuşaktı ve çarşıdaki baharatçılardan misk kokusu geliyordu, haftalardan beri ilk defa ferahlık duyuyordum. Yantra'nın önünde geçirdiğim süre boyunca bir şey elde edemedim ama şimdi işlerin kendi yatağında akacağına dair bir güven duyuyordum. Bundan böyle üzerinde yürüyeceğim yol, sanırım lâbirentin girdisi çıktısını andıran çetinlikte ve aydınlıktı. Bu yolun bütün patikaları şimdi artık «kalbim» olduğunu anladığım şey üzerinde bulunuyordu.

Günlerden beri ilk defa zorluk çekmeden uyuyabildim. Başımı yastığa kor komaz uykuda buldum kendimi. Şafak vaktine yakın bir zamanda rüya gördüm. Bir yükseklikte, rüyaların rüya olduğu bir yerdeydim. Yanı yöresi belirgin değildi bulunduğumuz yerin. Altı ve üstü yoktu. Hep beyazlar giyinmiştik. Anlamadığım bir dilden duyduğum sesler kulağımdan eksilmiyordu. Kendimi bir adamın önünde secde eder halde gördüm. Adam ışıltılı bir canlılık içine gömülmüştü ve adamdan yayılan enerji benim gözeneklerime işliyordu. Ona bakamıyor ama onun bana baktığını hissediyordum. Hem korku, hem de tatlı bir korunma duygusu içindeydim. Beni o güne kadar duymadığım, uyanınca da hatırlayamadığım bir adla çağırdı. Sesini sanki içimden fısıldıyormuşcasına işittim:

«Neredeysen oradan başla. Sana gerekli olan herşey evinde var.»

Birdenbire uyandım. Bir an için işittiğim ses rüyanın bir parçası değilmiş de odada bulunan biri bunu söylüyor sandım. El yordamıyla ışığı buldum ve anladım ki odada yalnızım. Dışarda,

şafağın ilk gümüş ışınları bahçenin ötesinden ufuk boyunca bir çizgi gibi uzanmaktaydı. Bana öyle geldi ki bu şeyler daha önce düşündüğüm kadar zor değildi. Önceleri her belirtinin içini dışını, altını üstünü inceliyor, ilk karşılaştığım kuramın beni bir çözüme götüreceğini ve sonra yerini bir başka kuramın alacağını düşünüyordum.

Rüyada aldığım öğüdü olduğu gibi uygulamayı kararlaştırdım. Hoşnutlukla uyandım, uyanıklığım sırasında da sevincin devam ettiğini farkederek yataktan fırlayıp aceleyle giyindim. Bahçede yürümeye çıktım, kuşların havayı ezgileriyle doldurarak pır pır edişlerini, fırdolayı dönüşlerini, aniden çark edip havada daireler çizişlerini seyrettim. Eve döndüm ve kahvaltılık birşeyler hazırladım. Kahvemi yudumlarken son haftaların baskısı yüzünden yanımı yöremi nasıl ihmal ettiğimi anladım. Ortalık darmadağın haldeydi, temizlikçi kadının toz almış ve süpürmüş olması odanın temizliğini sağlamış ama oda yaşanılan bir yerin kendine özgü düzeninden yoksun kalmıştı. Herşeyi yeni baştan düzene sokmaya karar verdim — koltukları, halıları, resimleri. Bir müzik parçası seçip teybi çalıştırdım. Hayatımda uzunca bir zamandır noksan olan bir zevkle bahar temizliğine giriştim. Bu basit iş bana huzur, canlılık ve hoş duygular verdi. Teybe ikinci kez daha hareketli bir müzik koydum. Bir saat geçince bu yerleştirme çabalarım tam bir karışıklığa dönüştü. Şimdi eski yerlerinden edilmiş düzensiz eşyaların ortasında kalakaldım ve odayı nasıl düzenlemem gerektiğini keyifle planlamaya koyuldum İstediğim şey odanın ruhumdaki yenilenmeye uygun bir biçim almasıydı.

Çalışma odasına dönük şu kabarık kanapenin yeri yok burda, diye düşündüm ve onu atmaya karar verdim. Karar verir vermez de rahatladım. Bu kanapenin hantal yapısını hiçbir zaman sevmemiştim. Bir eve değil, bir işyerine yakışabilirdi. Terasa, çöp tenekelerinin yanına çıkarmak niyetiyle kapıya doğru iteklemeye başladım. Gerekirse çöpçülere birkaç kuruş verip onu buradan uzaklaştırmalarını sağlayabilirdim. Ama belki de kanape hoşlarına gider, kendileri alırlardı. Kapıdan çıkmamaya sanki inat eden bu acaip canavarla kıyasıyla bir itekleme mücadelesine girişmişken aklımdan işte böyle şeyler geçiyordu. Bunu nasıl olmuş da evin içine sokabilmişlerdi, meraka değer doğrusu. Kapıdan henüz yarısı çıkmıştı ki sıkıştı kaldı meret. İttim. Çektim. Kıpırdatmak mümkün değil. Kolay kaysın diye kanapeyi başaşağı çevirmiş, kendim de itekleyebilmek için kapının aralığına girmiştim. Şöyle sıkıca kavrayabilmek için elimi kanapenin altından geçirip yayların üzerinde durduğu kolonlardan tuttum ve kapıya doğru önce bir yönde sonra ters yönde kımıldattım.

Elim alttan biraz daha derinlere kayınca parmak uçlarıma bir şeyin değdiğini hissettim. Bu nesneyi tutuncaya kadar uğraştım ve çekip çıkardım. Bu, deri kaplı, bizim kütüphanede kullandığımız cinsten bir defterdi. Bunca zaman beklediğim şeyin bu olduğunu anladım. Hayatımın bir sabahında gördüğüm rüya, evi düzenlemeye girişmem, defteri bulmam, bunların hepsi bir toplayıcı bütünün parçalarıydı.

·2·

DÜKAY'IN DEFTERİ

Arşiv Yetkilisi olarak görev aldığımdan bu yana on yıl geçti. On yıl boyunca her konudaki kitapların incelenmesini gözetim altında tuttum. Her kitap —uzmanlık konusu, çetrefil veya dönemi geçmiş— benim ellerimden sözümona öğrenme durumunda olan kimsenin eline geçti. Bilginler. Aydınlar. Onlar çalışmalarını yürütürken ben de çalışmalarımı yürüttüm. Onlar kitapları incelediler, ben de çalışmanın akışını. Onları kütüphaneye gelirken, buradayken ve ayrıldıktan sonra gözledim. Kimini gençlik yıllarında tanıdım, kimini olgunluk çağlarında, bazılarını da ölümlerinin kıyısına vardıkları zaman.

Bildiklerimi artık içimde saklayamaz oldum. Hiç olmazsa bunları bir kenara yazmalıyım. Gerçi söylemek istediklerim toplumumuzun üzerinde inşa edildiği temelin tamamına öylesine toptan bir inkâr ve bizim bireysel ve toplumsal hedeflerimizi belirleyen öğrenme kalıplarının tümüne öylesine mutlak bir reddiyedir ki düşüncelerimi kâğıda geçirmeye bile tereddüt ediyorum. Bildiklerim diyalektiğin bir kutbu durumuna indirge-

nemez çünkü benim farkına vardığım şeyin içinde olayları diyalektik kavramlar içinde açıklayabilen yöntemin bizzat kendisinin konu dışı bırakılması vardır. Hatta zihnimdekileri bu kullandığımız dille açıklamamalıyım yoksa herşey kurguculuğun ölü denizine yani benim gözlediğim sözümona aydınların hayatlarının her gününde amaçsızca yürüdükleri denize yuvarlanır.

Düşündüğüm bir şey var ve güneşin bu akşam batacağını bildiğim gibi biliyorum ki neresinden yazmaya başlarsam başlayayım, yazma işine giriştiğim anda biri hayatıma girecek ve bu düşündüğüm şeyi, bu kafamın uğraşılıp kazanılmış berraklığının son ufak parçasını kafamdan alacak ve onu ellerinde bir miktar toprağı toz haline getirircesine ezecek. Bundan ne kadar korkuyorsam bunu o kadar da istiyorum. Ben hep kafamın gereklerine göre yaşadım. Başıma gelenler de hep kafam dolayısıyla oldu. Ama şimdi kafamı niye kullanamıyordum? Ve ölüm beni kendine çektiği halde niye bulamıyordu beni?

Bilginlerin eski geleneğine uyarak «Perşembeleri» evimde toplantı yapıyordum. Böyle bir şey acaib görünüyor ilk bakışta, nitekim de öyle. Yüksek aydınların beyinlerini tokuşturacakları, birbirlerinin hakkından gelebilecekleri bu toplantıların tek eğlenceli yanı Arşiv Yetkilisi'nin özel gizli laboratuarı haline gelmiş olmasıydı. Ben içten içe onların durumuna doğrudan muhalefet göstermemiş olsam buna eğlenceli demek de mümkün değil elbet. Bu aydın kişileri, ben, kendi düşüncelerinden örülmüş kafesler içinde bir o yana bir bu yana koşuşturan beyaz fareler sayıyorum. Onları sözdiziminin gerektirdiği öngörü-

lebilen davranışlarda bulundukları zaman gözlüyor ve gerekli davranışın dışına çıktıkları zamanları ve bunun nedenini dikkatle not ediyordum. Beklediğim sonuçlar kadar düş kırıklığına uğradığım sonuçlar da oluyordu. Benim bilincinde olduğum tek nokta varsa o da kendimin ötekilerden — bu müthiş sır dışında — hiç farkım olmadığıydı. Bu bilinç benim herkese veya bazı kimselere bizlerin aslında tıkır tıkır işleyen iki birimli korteksimizin oyununa gelmiş olduğumuzu ve büyük çoğunluğun da etkinlikten uzak bir uyku içinde olduğunu söylemekten alıkoyuyordu.

İşte, ancak kendi geliştirdikleri inceliklerle birbirinden ayrılabilen bu aydın kişilerin bazan Kütüphaneci diye adlandırdıkları Devlet Üniversite Arşiv Yetkilisi'nin villa bahçesinde bir araya gelmeleri bir klinik araştırması için elverişli bir ortam ortaya çıkarabiliyor. Onları toplumun kaymak tabakası saymak zorundayız ve bu yüzden bireysel değerlerinin ötesinde içinde yetiştikleri kültürün en damıtılmış örnekleri oldukları da hesaba katılmalı.

Profesör Aller, D.Ü.K.'te İşlevsel Dilbilim Kürsüsü başkanıydı. Bu Kürsü Üniversite'nin yeni bilgisayarının senatoya Felsefe Kürsüsü'nün kaldırılmasını öğütlemesi üzerine kurulmuştu. Bilgisayara göre madem felsefe bazı dil çözümlemelerine indirgenmiş durumdaydı öyleyse insanlar tarafından uğraşılacak uygunlukta bir konu olmaktan çıkmıştı. Bu alanda insanların zihnine özgü «karakter potansiyeli»nin nadiren etkili olabileceğini de bilgisayar bildirmişti. Günümüz filozofları elektronik aletlerin daha kolay ve daha çabuk yapacakları bir işlemi artık -kendilerinin

yapmamaları gerektiğini anlamışlardı. Çok geçmeden doktorlar da yeni oyunla uğraşmaya başladılar —işlevsel dilbilim. Başka bir deyişle onlar da son yıllarda çıkan bu bilgidökümüne dayalı öğrenimin —yapısalcılığın— oyun tekniklerini dilbilime uyguladılar.

Dil yapısı ve vardıkları sonuçlar arasındaki bağlantı bazı değişik kavram dizilerinden tümdengelimle bulunmuştu. Kelime dağarcığının genişliği ve kelime dağarcığının değişmesi çeşitli karmaşık toplumsal durumlara uygulanmaya başladı ve gerçekliğe sayısız «betimsel yaklaşımlar» doktorların ücretleri gibi artmaya başladı.

Profesör Aller, bizlerin toplumsal, şahıslararası, psikosomatik, bilinçdışı ve sair düzeylerde deneysel gerçekliğimizle başedebilmek için düşünce yapılarımızı nasıl kullandığımızın uzmanıydı. Görüyorsunuz nasıl da karmaşık yaratıklar haline gelmişiz. Ah, bu cânım profesör hakkında bildiklerimi yazmak için sabırsızlanıyorum. Bu bizim kelimeler doktorunun hakikatini dile getirmeye çanatıyorum. Kekemedir. Onunla ilgilenen durumçizer kekemeliği için bitişik işaretler deyimini kullanıyor ve dilini açmaya yarıyacak çapraşık kelime oyunları sunuyor, psychograph'ı bildirişim zorluğu sorunu olduğunu söylüyor ve hafif dozda uyuşturucu kullanmasını öğütlüyor.

DAVRANIŞ NOTLARI
ALLER

Zayıf, bir seksenikiden uzun. Kamburunu çıka-

rıp yürür. Konuşması tutuktur, baskı altında belirgin olarak kekeler. Miyopluğa olan eğilimi yanında beden hareketleri birbiriyle uyumsuz. Basit konularda konuşmak ve olağan ortamlarda rahat davranmakta zorluk çekiyor. Halıya takılıyor, bardakları, kaşıkları deviriyor vs. Masaya oturuşunda belirgin bir sakarlık var, tersinden bakılırsa çocuksu denebilir. Gündelik beceriksizlikleri karşısında kendini azarlıyor, bir münasebetsizlikte bulunduğu zaman oyun oynarmış gibi kendini tokatlamasıyla ünlü. Toplum içinde kendine yönelen karşı çıkışlar üzerine saçlarını peşpeşe sürekli olarak elleriyle arkaya tarıyor. Bunu herhangi bir insan onun bulunduğu odaya, hatta kütüphaneye girdiğinde de yapıyor. Karmaşık bir dilbilimsel kuram açıklarken sol kulak memesini çeker. Dokunulursa zıplar. Kadınlar önünde aşırı nazik. Çekici kadınlar karşısında bir tür salaklığa tutulur. Hayvanca kahkaha attığı bile olur. Bununla birlikte Senato'daki genç araştırmacılar ve sekreterlerle bir dizi macera yaşadığı hem söylenmiş hem de gözlenmiştir. Karısı, hakimane tavırlı, etkileyici, kendine has bir toplumsal yörüngesi olduğu için kibirlidir. Kocasına ancak resmi toplantılarda, mülâkatlarda vs. eşlik eder. Yemek alışkanlıkları: Hiçbir lezzet titizliği yok. Yiyecekleri insan yemi sayıyor. Ne verilirse yiyor, seçme olanağı bulursa mama cinsi şeyleri tercih ediyor. Yapay meyveli içecekleri, dondurmayı, çikolatayı seviyor. Şekeri bol kullanıyor. Psychograph bunun tazmin edici düzeyde olduğunu söylüyor ve tehlikeli buluyor. Beden eğitimi: Yok. Yorgun olduğu akşamlar dışında yalnız başına geçirdiği zaman yok. Yatma-

dan önce öğrendiklerini gözden geçiriyor. Zor durumlarda barbitüratlardan kullanıyor. Müsekkin almaz. El hareketleri sabit ve denetimsiz. Boyun kaslarının gerginliği günden güne daha sık görülüyor. Ayakbaşparmağı tansiyonu sabit. Tatil alışkanlıkları: Otobüsle gidilebilecek yerlere, genellikle başka kampuslara yaz dersleri vermeye gidiyor.

DR. GAYEN

D.Ü.K.'ün Psychograph Yönetmeni. Gayen hastanın hangi tedaviyi görmesi gerektiğini ve hangi hekimin en uygun olacağını bildiren psychograph raporlarının danışmanlığından sorumludur. Yaptığı işin doğruluğuna inanmaz. Ne hastalığı tesbit eden ölçülerin yerinde olduğunu ne de hastalık ortaya çıktıktan sonra kendi önerdiği tedavi yollarını doğru bulur. Baskıdan doğan bozuklukların hoşgörülür yanları olmadığı kanısındadır. Aller'in dilbilimsel tutumunun toplumla olan uyuşamayışına bir sığınak olduğu kanısındadır. Akıl hastalarına karşı romantik bir yakınlık duyar ve Devlet'in onları ilaçlar ve maddi tedbirlerle tedavi etmedeki ısrarından üzüntü duyar. Bazı sanatçıların ve bazı «görümsel» delilerin dışında, akıl hastası dediğimiz insanların içine düştükleri tuzak, ona göre toplumun önlenebilir ve hoşgörülemez anlayışsızlığından başka birşey değildir. Bu anlayışsızlığı kendi yöresinde hafifletebilmek için psychograph'la bağlantısına katlanıyor. Dönemlere bağlı bir alkolik. Sarhoşluğu yüzünden birçok kavga çıkarmış. Bu konudaki

polis kayıtları basından saklanabilmiş ama akademik çevrede herkesin bildiği şeyler. Ufak boylu, kısa boyunlu, hatırı sayılır bir göbeği var. Elleri tombul. Bütün gün boyunca ellerini dua edermiş gibi birbirine yapıştırarak hiçbir amacı olmayan el hareketleri yapar. Bunlar üzerindeki toplumsal baskıya gösterdiği tepkiler olabileceği gibi, işaret etmek istediği bir durumu birbirini izleyen geometrik kalıplara dökebilme çabasının bir sonucu da olabilir. Tartışır veya açıklarken isterik denebilecek tonda, dinleyicisini ürkütecek kadar yüksek sesle güler. Kahkahasının yaptığı etkinin farkındadır ve tartışmalarda işine geldiği için keyifle yapar bunu. Evli. Beş çocuklu. Çocuklarıyla olan bütün bağlantısı evde olduğu zamanlar üzerine tırmanmalarına izin vermesinden ibaret. Karısı iki kez kendine kıymaya yeltenmiş. Tatil alışkanlıkları: Yabancı şehirlere gider, aşırı yeni düşünceli öbeklerin toplantılarına katılır. Güvenlik dosyası tıka basa doludur ve Uluslararası toplantılara katıldığında devlet görevlilerinin gözetimi altındadır. Yemek alışkanlıkları: Leziz olanı seçer. Zaman zaman hastalık derecesinde yemeğin kalitesine dikkat gösterir. Bir süre mikrobiotik perhiz yapmıştır. Bir süre vejeteryen olmuştur. Oruç tuttuğu olur. Dış görünüşü: Bakımsız —bir yanıyla üniversiteye mensub olduğunu belli eden, bir yanıyla da üniversitede hoş karşılanması güç bir giyinişi var. Çok çirkin kelimeleri ağzından kaçırıvermekle de dikkati çekiyor. Çoğu zaman bu durum belli bir hayret uyandırıyor. Kendi düşüncesinin sınırları ve varoluşunun akılla kavranışı yüzünden bir keresinde insanlar önünde ağla-

dı — böyle bir olayın yakın tarihte bilinen tek örneği. Müziğe tutkun. Perşembe toplantılarımızın bazı zamanlar müzik çalarak sona ermesini sağlayan odur. Dille anlaşma olanağı kalmadığını hissettiği zaman kendini müziğe bırakarak uyuşturur. Umutsuz bir adam. Öbek içinde ötekilerin gizliden gizliye kabul ettikleri şu gerçeği dürüstlükle dile getirebilen tek kişi: Bugüne kadar öğrendiklerimizin hiçbiri bize bu dünyada kendi benliğimizle barışkın olarak nasıl yaşanacağını, insanlar ve çevreleriyle uyumu nasıl sağlayacağımızı öğretmiş değildir.

AXAL

Ünlü şair. Rimbaud'nun günümüzdeki uzantısı. İleri sürdüğü şudur: Toplumumuz önceki çağlardan farklı bir görünüşe sahiptir, fakat kabuktaki bu değişikliğe rağmen özünde barındırdığı değerler bakımından içinde yaşadığımız toplum hiç değişmemiştir. Axal da bu zehirli geleneğin bir ürünüydü. Bir kalıntı. Sürekli olarak tedavi altındadır. Kan akışı, ay dolayısıyla med ve cezir olaylarının gerçekleşmesi gibi belli durumlar karşısında yükselir. Bu duruma gelince hemen peşinden eroinin yatıştırıcı etkisinden yararlanmak için can atar. İnsanlar arasında tek yakın ilişkide bulunduğu soylu suratlı bir Parsifal budalasıdır ki o da bu yakınlıktan hoşnut gözükür ve pek az konuşur. Taşkın bir enerji sahibidir. Şiir okuma oturumlarına katılır, bantlar doldurur, kampusları gezer ve Devlet polisiyle çatışmalara girer. Bütün bunların peşinden kendi özel yalnızlık

dünyasına, Parsifal'ine, ender dost ziyaretlerine döner. Şairin sayısı çok kabarık olan izleyicilerinin, onun çektiği acılardan kendi dinmek bilmeyen acıları adına bir avuntu elde ettikleri muhakkak.

ZILLA

Biyolojist ve yazar. İki evlilik yapmış iki çocuk doğurmuş. Şimdi öğrencilerinden birinin çöle bitişik memleketinde insanlardan uzak yaşıyor. D.Ü.'ne yalnızca önemli biyoloji konferansları toplandığı zaman geliyor. Geri kalan zamanlarda derslerini daktiloya çekip sınıfta projeksiyonla gösterilmek üzere üniversiteye gönderiyor. Parlak bir zekâ. Özgün, cömert, hayranlık verici. Yine de öyle bir keder dalgası kaplar ki varlığını zaman zaman, buna nasıl katlandığı anlaşılmaz. Aller'le ikisi insan değerleri ve davranışları konusunda sürekli anlaşmazlık içindedirler. Tartışırken, herhangi bir kelime salatasının içine saklanmış baskı yanlısı tutumları, kolayca su yüzüne çıkarabilir. Bir özgürlük tutkunu olmakla birlikte, kendi eli-ayağının bağlı olduğunu itiraftan çekinmez. Akademik toplulukların bir çoğuna kendini yabancılaştırmıştır. Bu topluluklar onun yakıcı ve keskin diyalektik yaklaşımından korkuyorlar. Zilla bilim adamı olarak ortaya çıkmış kimselerin aslında kendilerine has ve özel endişe ve fantezilerini tarih sahnesinin nesnelliği katına çıkardıklarını ve toplumsal yargılar düzeyinde kurallaştırdıklarını anlayabilecek yetenektedir. Bilim etiketi altında bu oyunları oyna-

yanlar onun bu ayırdedici yeteneğinden korkuyorlar. Benim perşembe konuklarım arasında en çok eğleneni ve en mutsuzu. Hepimizin Zilla'yı el üstünde tutmamıza sebeb ondaki üstün zihin yeteneğidir, aynı zihni yetenek ona hayatı çekilmez kılıyor.

Burada yalnızca dört tanesini saydığım aydın kişilerin herbirini incelemek bizi benzer sonuçlara götürebilir, benzer açıklamalara vardırabilir. Kafalarında taşıdıkları «bilgiler» onların dünyada nasıl yaşamaları gerektiğini öğretmiyor. Öğrenme süreçleri hayatın bir parçasında odaklanmıştır ve kültür insanların nelerden haberdar olup neler yapacak olurlarsa yeryüzündeki faaliyetlerini hayatın akışıyla kaynaştırabileceklerini onlara bildirmekten uzak. Şimdiki şartlar altında insanların kavrayış elde etmeleri zordur. Çarpıklıkları düzeltmek için dıştan gördükleri besbelli doğrularda ısrar ediyorlar. Onlara gerekli olanın bireyin kişisel tarihi dedikleri şey hakkında sahib oldukları ayrıntılardır sanıyorlar. İnsanın yıkılışını gördükleri zaman ruh yapısı kültür baskısına karşı koyamadı gibi şeyler söylüyorlar.

İyice biliyorum ki halkın öğrenim görmesinden sorumlu olanlar — bu sorumluların en yüksek düzeyde, en iyi olanlarından sözediyorum, en kötülerinden değil — bizzat kendileri baştan aşağı cahildirler. Öğretiyorlar, ama hiçbir şey bilmiyorlar. Düşünüyorlar ama akletmiyorlar. Sonu gelmez bir görüşler ve düşünceler ırmağına sahiptirler; cümleleri bitip tükenmez bir biçimde birbirine eklenir ve bunlar anlaşılır, iyi düzenlen-

miş cümlelerdir. Konuşurlar ve konuşurlar. Zihin etkinlikleri onlara nasıl yürüyeceklerini, nasıl oturacaklarını, bir odada nasıl hareket edeceklerini, bir bardak suyu nasıl içeceklerini öğretmez. Hayat onlar için bir muamma ve bir mücadele alanıdır ve ölüm tesadüfi bir sondur. Bunun hiç ama hiçbir istisnası yoktur. Hepsini tanıdım onların, eğer bir teki hayatı tatmış olsaydı, ona katılır, onunla kalır, şöleni paylaşırdım onunla.

BİR ÇİNLİ BİLİM ADAMININ MEKTUBU (M.S. 1270)

Soylu Oğlum,

Sana bu mektubu günün en iyi saydığımız bir parçasında, kararmaya yüz tutmuş gökyüzünde ilk solgun yıldızın belirdiği zamanda yazıyorum. Bir zamanlar sana dersini bellettiğim nar ağacının altına oturdum şimdi. Meyveler olgunlaştı bu günlerde, tepemde bir gezegenler dizgesi gibi güneşin son ışıklarıyla kırmızıya boyanmış olarak salınıyorlar. Ne var ki bu yılın narları devşirildiğinde ben artık buradan gitmiş olacağım. Benim için buraları terkedişimin sebebini senin anlaman önemlidir, üstelik bildiklerini ötekilere açıklamaya çalışmaman da gerekir. Bir yararı olmaz, sana da acı verir.

Sana öğrettiklerimi unutma. Gördüğün eğitimi şimdi uygulama alanına koyman gereklidir. Bu sülâlede okuma sanatını elinde tutan son insan olacaksın. Elinde tutan diyorum çünkü sen okur-yazarlığın işe yaramaz biçimsel özelliklerinin ötesinde bir yere sahipsin. Bu yüzden sevgili ve şerefli oğlum, mektubu bir yana koy ve ken-

dini okumaya hazırla.

Tekrar selâmlarım seni ilk doğan oğlum benim, kayıp giden ayın sayfaya yansıyan ışınlarındaki kutsayışta ol.
Ayinlerini yaptın.
Yıkandın.
Yeni bir ipek elbise giydin.
Sevgili anneni ve geçmişlerini kutsadın.
Bambu perdenin gerisindeki odana çekildin.
Lâmbayı yaktın.
Törene uygun olarak secde ettin.
Esas Büyüyü ataların üstüne yolladın.
Günün saatini kaydettin.
Zihnini görülebilir nesnelerin tümünün kendi görüş sıralamaları içinde eriyecek derecede çözülmelerini sağlayıncaya kadar sabit tuttun, nesneler renkli bir perdeye çizilmiş gibi kaldı.
Nefesini denetim altına aldın, sanki nefes alıp vermiyor gibisin.
Gözlerinin üzerinde serinliğin ince bir perdesi var.
Dilini damağına yapıştırdın.
Mektubunun ideogramları üzerine öylesine yoğunlaştın ki bunlar kâğıda değil de gökyüzüne yazılmış olsaydı yine de okuyacaktın.
Mükemmel. Başlayalım şimdi.

Zihnin değeri derinliğiyle anlaşılır.
Usta gezgin tekerlek izi komaz geçtiği yerde.

Bunu okuduğunda, ben gitmiş olacağım. Rüzgâr son kalan birkaç tohumu sürükler, arkasında kurak bir toprak bırakıp eser gider. Umman tohu-

mu yüklenir ve bereketli toprağa taşır. Sonra çöl yeniden yeşerecek. Rüzgârın şimdilik tek düşündüğü tohumun yaşayabileceği yerlere sürüklenmesidir.

Burada imparatorluk gücünü yitirdi. Askerler bilginlerden daha şerefli sayılıyor, bilgin de kendine değil kitaplarına güvenir oldu. Hikmetli adam konuklarına kapadı kapısını, bahçesine döndü.

Şerefli babam bana demişti ki onun büyükbabası — uzun yıllar anılsın adı! — kendi günlerindeki bilginlerin haline ağlarmış. Civanperçemi dalları üç köşeyi döndü ve üç saatlik zorunlu düşünme süresi Ay-Çing Söylevinin ne dediğine bakılmaksızın yarım saate indirildi. Dün saraydaki bilgin fizik doktoru Ay-Çing'in bir nüshasını yemek yediği bir sırada eline aldı ve hexagram'dan coşkuyla sözeden rastgele bir sayfasını açtı, gördü ki bu kadarı bile hikmetlerle doludur. İşte onun bu gözlemi yaptığı sıra bir damla soya salçası Söylevin soylu sayfalarına düştü. Buna dikkat etmedi. Bu söylev bizim en şerefli atalarımızın öğrettiklerini içeriyordu. Bizim atalarımız bir söylevden yardım beklemeyi de başlıbaşına bir cehalet belirtisi sayarlardı. Birçok zamanlar bize hatırlatılmıştır ki hepimizin içinde altmışdört hexagram vardır ve bunlar birbirleri içine girerek okumayı anlaşılır kılan ölçülü bir ağ meydana getirirler. İşte bu ağa ancak berrak bir zihinle ulaşılabilir. Her ne kadar hikmetle birlikte kullanılabilirse de Söylev bir vesiledir, ondan çıkan hesap deneyim olur. Topal bir adam yürümek için bir sopa kullandığında onu uzuvlarının yeni baştan düzenli işleyişini sağlayıncaya kadar

kullanır. Eğer çok uzun bir süre sopaya yaslanarak, sopadan aldığı güçle yürürse bedeni biçimini, düzenini kaybeder. Biçim bir kez bozuldu mu sopaya olan zorunluluk artar, sopaya boyun eğilmiş olur, o adam artık cehalet içindedir.

İmparatorluk sarayını terkediyorum. İmparatorluğun başarı zamanları başkasının işine burnunu sokmadığı zamanlardı hep.

Saygıdeğer Lao Tzu batıya doğru yola çıktığında, bil ki soylu oğlum, benim yola çıktığım şartlarda çıkmıştı. Rüzgâr tohumu batıya taşıdı. Şimdi, uzun bir durgunluktan sonra rüzgâr güçleniyor eğer tohum inat etmez, yahut dikenin tuzağına düşmezse, çölü gözüpeklikle geçer, batı kıyısında bilinmez bir yerlere ulaşır. Rüzgârın yoludur bu. Bil ki övülmüş öğretmen Lao Tzu batıya yaptığı yolculukta zorunlu olarak bir kez konakladı. Atını geçit muhafızının kapısı önünde durdurdu. Geçitte alçak gönüllü dürüst usta Kuan Yin yaşıyordu. Dağların kesiştiği vadinin eteğinde, başı üstünde azgınlaşan fırtınalardan hiç zarar görmeyen bir kimseydi Lao Tzu'nun konukladığı. Üç gün kımıldamadan, sessizlik içinde oturdular. Görülen hareket Kuan Yin'in alışkın olduğu üzere konuğuna hizmet edişiydi yalnız. Üçüncü gün, sabah karanlığında genç hikmetli adamı orada oturur bırakıp kalktı, bulunduğu odadan çıktı.

Lao Tzu, buraya uğradığından buyana ilk kez kendi gövdesinde duyduğu ferahlık ve berraklığın sızarak geçit muhafızının zihnine ve davranışlarına belirgin bir biçimde nüfuz ettiğini hissetmeye başladı. Oturma şeklini değiştirdi. Böyle bir şeyi daha önce yapmakta tereddüt ederdi,

kıpırdanmak istiğrak halinin noksanlığına işaret edebilirdi. Odayı kendine yaklaştırmaya, güneşli avluyu kendinden uzaklaştırmaya başladı. Yaseminlerin ve hanımellerinin yoğun kokusu ortalığı doldurmuştu. Pencerenin pervazı boyunca nadide siyah orkideler bitmişti. Oda, iki siyah yuvarlak yastığı saymazsak boştu. Yerlere hasır serilmişti. Üzerinde «dikkat» ideografı yazılı bir perde asılıydı duvarların birinde.

Kuan Yin konuğunun yanına elinde bir tahta kaşık olduğu halde döndü. Lao Tzu'nun önünde diz çöktü ve sanki bir kötürüme veya bir çocuğa yedirirmiş gibi kaşığı ağzına tuttu. Lao Tzu soru sormadan kaşıktan yedi. Ağzı altın sarısı balla dolu dolu oldu. Tatlı, baygın, yumuşak. Fundaların tadını getirdi bal, burun deliklerinden girense bahçenin çiçek kokularıydı. Böylesi tada bugünecek hiç varmamıştı. Bal, bal olarak tatlı ama dağlardaki soğuk acısuların sert çeşnisinde, madenlerin acılığındaydı. Sanki bal haşhaş çiçeklerinden toplanmıştı, çünkü kafası açılıyor, canlanıyor, balın sıcaklığı vücudunun her merkezine tıpkı akupunkturist gümüş iğneleriyle yeni bir güç kaynağı açıyormuş gibi sızıyor. Sonra yeniden yalnız kayışını algılıyor, ne kadar çabalarsa çabalasın Üstad'ın kendini bıraktığı anı bir daha ele geçiremiyor, daha sonra algı kayboluyor, zihni duruyor.

Orada ne kadar oturduğu bilinemiyecek. İki, üç gün önemi yok. Oturdu, askıntıda kalarak, bütün beden çalışması en aza indi, içini dolduran mükemmel ışıltıyı zedeleyecek ne soluk alışı ne de yürek vuruşları duyulmadı, karanlıkta bir pırlanta gibi içinden aydınlatılmıştı ve Kuan

Yin kendi emeğinin parıltısını dingin bir hoşnutlukla seyretti. En sonra, vaktinin geldiğini anlıyarak Lao Tzu'nun yanına vardı. Kapıdan gelen hafif esinti büyük öğretmeni yaprakların sürüklenişi gibi salladı, esintiye direnemiyecek kadar ağırlığını kaybetmişti.

O gün, Kuan Yin konuğunun yanında kalmasına izin verdi. Dinlendikten sonra, Lao Tzu batı yönündeki yolculuğuna koyuldu. Evin kapısında iki hikmet sahibi adam aynı anda durdular, herbiri bir diğeriyle mükemmel bir uyum içindeydi. Kuan Yin sağ kolunu bol giysisinden çıkarıp avlunun dış duvarına bitişik bir şey işaret etti. Arı kovanıydı bu. Arılar kovanın ağzında kaynaşıyorlardı. Havayı onların bal yapmak için çiçek tozu toplamaya gitme hazırlığının vızıltısı ağırlaştırıyordu. İkisi arıları sessizce bir an gözlediler. Kuan Yin gülümsedi. Lao Tzu nefesini tuttu ve geçit muhafızına döndü. Bu anda Kuan Yin sol kolunu sıvadı. Lao Tzu kendini hazırladı. Üstad'a tâzim ile eğildi, böyle yapmakla kendisine verilen bilgiyi anladığını göstermiş oluyordu. Bunun ardından Kuan Yin yeni üstada daha alçaklardan eğildi, bunun karşılığını da aldı, sonra Kuan Yin bir kez daha eğilip hemencecik evine döndü ki yola çıkan konuğu ev sahibine yeni bir saygı davranışı gösteremesin. Ve böylece Lao Tzu batının yolunu tuttu, böylece Tao te Çing'i yazdı. Bugün hâlâ elimizde olan bu metinle onun Üstad'ından öğrendikleri öğrencilerine aktarılmış oluyor.

Yarın batı yollarında olacağım. Büyük çölü geçmek zorundayım, ancak o zaman güzergâhıma,

Cengiz Han'ın torunu Hülagu'nun yaptırdığı Meraga'daki rasathaneye varmış olacağım. Bu tuhaf ama avutucu bir gerçek. Yola çıkma nedenimi soracak olanlara, bilim merakı diye cevap verirsin. Bu hem senin için rahat olur, hem onlar ancak bu kadarını anlar. Onlara Meraga'da kullanılan üstün nitelikli kesin sonuç veren ölçüm aygıtlarından sözettiğimi söyle. Onların elinde duvara asılı yarı çapı 430 santimetre olan bir çeyrek çember, gündönümüne ve ekinoksa ilişkin halkalar ve azimut yüzükleri var. Onlara bu aygıtların çalışma yöntemleri üzerine bilgi verme, sana önceden sır olarak söylediğim bu rasathaneyi yöneten Nasreddin et-Tusi'den sözetme, belki o benim için, Batı Geçidinin Muhafızı olacaktır. Bu uzak ülkede dünyanın gelip geçmiş bütün benzerlerini aşmış bulunan bilginler ve feylesoflar var, ama bunların hepsi öğretmenin yanında çocuk kalır, o öğretmen ki beni amberin samanı kendine çekmesi gibi çekiyor.

Otuz parmak
Bir tekerlek poyrasında birleşir.

Belki bir gün, gerçekleşmesi mümkün olunca, küçük bir arı yetiştirme birimi kuracağım, ama şimdi bu mürekkebin kurumasını hoşnutlukla beklerken hiçbir şey arzulamıyorum. Bu gece hava çok berrak, Merih çıplak gözle görülebiliyor.
Baban.
Fao-Mun-Ji

ŞEYH SEYYİD EBU'L HASAN EŞ-ŞAZELÎ'NİN BİR MÜRİDİNDEN MEKTUB (TAKRİBEN M.S. 1240)

... bilgin kişiler toplandı ve benim saygıdeğer hocam ve üstadımın çevresinde halka yapıp oturdular. Şimdi, ben bunu görünce, kalbimin sıkıştığını hissettim, çünkü Fas'a ders vermeye gelmediğini biliyordum, yine de onun öğrenmeye çalıştığı ne olabilirdi? Hangi garip zorlamaların hocamı Kurtuba'dan buraya yönelttiğini bilmiyorum. Şu anda karşısındakilerin içinde bulunduğu duruma kendisi çok düşmüş, dikkat ve hayranlıkla sorduğu sorulardan yüreğindeki kargaşayı yatıştırmayı hiçbir zaman başaramamıştı. Şimdi nasıl olur da soru kabul etmekten hoşnutluk duyabilirdi, anlamadım. Çevresinde oturan bilginlere baktım: Herbiri iyi medreselerin yetiştirdiği kusursuz kimselerdi, herbiri edepli, bilgili, sabırlıydı. Bu adamların oluşturduğu halkanın huzur dolu uyanıklığına hangi insan topluluğu olsa gıpta ederdi. Her adamın kutsal bilim yoluyla elde ettiği bilginin ağırlığı ve haberdar olduğu şeylerin çokluğu hayranlık vericiydi. Üstadıma âlim-i âzâm gözüyle baktıklarına kuşkum yok, ne var ki onun makamını bilmediklerini hissetmiş olmak bana tedirginlik verdi. Bu kimseler sezme yetilerini kullanamıyorlar, hiçbir insan topluluğunda rahatlık ve huzur duyamıyan, düşkırıklığına uğramış ve nerdeyse öfkelenmiş bu aşığın dengeli ve cana yakın durumundan kanıtsız birşeyler kapmaya yanaşmıyorlardı.

Benim Efendim, Şeyhu'l-Ekber (Allah ondan razı olsun!) den doğrudan öğrendiği için onlar

da Şeyhin şakirdlerine öğretmekle ün yaptığı saf Tevhid akidesini ilk elden öğrenmek istiyorlardı. Birkaç saat süren yoğun soru-cevap alışverişinden bir zaman sonra Şeyh el-Ekber'in metafiziğinin Karavin Medresesi'ne bağlı üstün ve parlak zekâları altüst ettiğini hissettim. Üstadım Kutsal Kur'an ile kendi hocasının Tevhid anlayışı arasında sürekli olarak bağlar kurdukça bu bilgin kişiler tedirgin oluyor ve bu insanların ne biri ne de ötekiyle mutlu olamıyacakları anlaşılıyordu.

Belli bir noktada, bilim sahibi beylerden biri kendi eleştirel gözlemlerini dile getirdi. Bunu hocamızın öğretisini hocamızın ahlâkıyla yargılıyarak, Üstadımın sevgili Şeyhi'ne utanç verici ve Şeriata aykırı yönelimler yükleyerek yaptı. Konuşmasını dingin bir açıklıkla, hiçbir coşkun gösteri yapmaksızın sunmuştu; bununla birlikte hava, Kurtuba'da çoğu zaman rastladığım söz savaşlarının öncesinde görülen gerginlikle doldu. Bu söz dövüşleri hiçbir zaman Şeyh el-Ekber'in bulunduğu yerde olmazdı. Üstadım, hocasına yapılan saldırıyı hareketsizce dinledi. Adam konuşmasını bitirince ortalığı bekleyişle dolu bir sessizlik kapladı. Bu sessizlik bize bitmeyecekmiş gibi geldi. Sonunda Üstadım konuştu. Gözlerini indirdi ve yavaş ama belirgin bir tonda konuştu, böylelikle söylediklerini caminin sütunları yakınında olanlar da işitebildi:

«Çok sevgili Efendimiz, Kainatın Kutbu —Allah'ın selâmı ve bereketi onun üzerine olsun— şöyle dedi ve Müslim aktarıyor: «Bir kardeşinin yaptığı bir şeyi onun arkasından söylerseniz bu gıybettir ve onun yapmadığı bir şeyi demişseniz

ona iftira etmiş olursunuz.»

Bir dua ekledi sözlerine ve kalkıp ağırbaşlı bir edayla büyük avluyu geçti, terliklerini elimden alırken hiç söz söylemedi. Akşam namazından sonra bana bir adam gönderip kendi yemeğini Kuravin Camii'nin kuzey kapısında bekleyen bir adama vermemi buyurdu. Sabah namazını öteki yolcularla kılmamı ve bir saat sonra toparlanmış ve seyahate hazır bir vaziyette kendisini bulmamı söyledi.

İşleri bana verdiği yönergeye uygun olarak yaptım — Kâinatı Yaratan'a hamdolsun! — Caminin duvar dibinde paçavralara sarınmış uzanan bir adam buldum. Daha elimdeki yemeği göstermeden önüne eğildiğim zaman baktı ve gülümsedi bana. Bu Arınmışların gülümseyişiydi ve tanıdım onu.

«Seyyid Mulay Abd-es Selâm, Seyyid Mulay Abd-es Selâm...» Bu ismi birkaç kez tekrarladıktan sonra, besmele çekip yemeğe başladı. İçimden Mulay Abd-es Selâm kimdir diye sormak geçti ise de bu ismi herkes için kullandığını ve onun bir **meczup*** olabileceğini düşünerek, yalnızca selâm verip Medreseye döndüm.

Zorlukla uyudum ve gece iki kez kalktım. Hocam hakkında düşündüğüm bazı şeyler beni onun oda kapısına kadar götürdü, her seferinde odasında lâmba yandığını penceresinden farkettim. Sabah bana verdiği yönerge gereğince gittim. Onu yola çıkmaya hazır, beyaz hoca cübbesinin üstüne kalın bir burnuz giymiş olarak bul-

(*) Meczup : Allah'ın delisi; duyu ve akıl etkinliklerini kaybettiği için deli sayılır. Bir şeyhin rehberliğinde büyük bir hoca olarak belirebilir.

dum. Ben gideceğimiz yerin Meknes ve hatta Marakeş olabileceğini düşünmüş, çünkü burada büyük bir velinin ve hocanın bulunduğunu işitmiştim. Gösterdiğim şaşkınlık üzerine Üstadım Cebel'e doğru yola çıkacağımızı söyledi.

İtiraf etmeliyim ki bu haber ürküttü beni. Cebel kabileleri ilkeldir. Doğrusu bütün umudum kulaklarına Mulay İdris'in — Allah ondan razı olsun — kutsal adının ulaşmış olduğu ve hâlâ putperest olmayışlarıdır. Her halükârda dağ yolları geçit vermez durumdadır ve korku verici ünleri Kurtuba sarayına kadar ulaşmış haydutlar kuşatmıştır oraları. Hocam bana korkulacak birşey olmadığını, Kendi sorumluluğu altında bir iş yaptığımızı ve bize bir zarar gelmeyeceğini söyledi. Bunu öyle bir kendine güvenen güçle söyledi ki, hiç olmazsa o an için korkudan uzaklaştım.

Dağların eteğine varmak için üç gün yol aldık. Sarp tepelere ulaşan yolu tuttuğumuzdan katırcımız her adımda arkasına bakıyor, pusu kurmuş bir haydutun bulunup bulunmadığına kulak kabartıyordu, ama benim Efendim hep yukarı bakıyor, ufkun en üst noktasında bir işaret yakalayabilir kılmaya zorluyordu kendini. Duadan bir an bile geri durmuyor, bugüne kadar kendini gözlemek nasibine erdiğim bütün ilâhî çabaları aşan bir ruh coşkunluğu yaşıyordu.

Dağ silsilesi boyunca katedeceğimiz yolun yarı yükseltisine varmış görünüyorduk şimdi, bir sonrası daha sarp ve daha taşlı taraçalardan oluşmuş gibiydi. Gündüzleri kavuran ve bunaltan sıcak her ikimizi de iyise esmerleştirmişti, geceler dondurucu soğuk ve kasırgalarla geçiyordu. Katırcımız Arapça bilmiyordu, lâkin onun dil bil-

mesi bizden daha fazla para istemekten başka bir işe yaramıyacaktı. Onunla ateş başında anlaşmaya çalışırken dağdan inen üç yolcu ateşimize yaklaştı. Efendim, yakınına çağırdı onları ve bizi Yaratan'ın ve onun Resûlü'nün — salât ve selâm ona olsun — rızası için yiyecekler sundu. Konukseverliğin gerektirdiği yakınlığı göstermenin ötesinde Efendimin onlardan haber almakta pek canıtez davrandığını ve onlarla alışılmamış bir açıklıkla konuştuğunu gözledim. Onlara bu dağlarda bir Allah Dostu olup olmadığını, eğer biliyorlarsa nerede olabileceğini sordu. Adamlardan biri dağların zirvesinde yaşayan bir Veli'den sözedildiğini, onun taşlarla yoksul doyuran bir kerameti olduğunu söyledi. Adı ise — adam söylemeden ben atıldım — Mulay Abd-es Selâm idi. Efendim yolcular gittikten sonra bana böyle bir insanı tanıdığım halde niçin önceden söylemediğimi sordu. Ben de ona Karavin'de fakirle olan karşılaşmamı anlattım. Saygıdeğer hocam «Allah'a şükür» diye ünledi, ağlıyordu. Başını önüne eğmişti ve ben huzurundan uzaklaştım.

Gerçi yorgunduk ama o hemen hemen bütün geceyi namazla geçirdi. Sabah namazından sonra güneş çok yükselmeden mümkün olan yolu çok çabuk alabilelim diye harekete geçtik.

Öğle üzeri kısa bir süre dinlenip hemen yakıcı güneş altında amansız yolculuğumuza devam ettik. Kayalar kesici hale gelmeye başladı, ağaç gölgesine rastlayamaz olduk, bundan böyle kuru dikenli kaktüsler başlıyordu ki katırlarımızın bacaklarına batıyor, kanatıyordu. Çok az suyumuz kalmıştı, ama Efendim iki kere inip terleri

buharlaşan hayvanların vücudunu ıslattı. Katırcımız bu tutumu anlamıyor, karşı çıkıyordu. Günbatımına bir saat kala Efendim bizi bir işaretle durdurdu ve birden bize yolun ucundaki yüksek, güzel görünüşlü ağaçları gösterdi. Ne ben ne de katırcı yolumuzda ortaya çıkan bu değişiklik karşısında soru sormadık. Çünkü bizi götüren artık Efendimdi, her ikimizin de kafasında onun nereye gittiğini bildiği ama bizim bunu bilmediğimiz yolunda bir açıklık belirmişti.

Saygıdeğer hocamın devamlı duaları dışında tam bir sessizlik vardı. Böceklerin vızıltısı bile bitmişti sanki. Cebel dağlarının bayır aşağı manzarasına bakmak için biraz bekledim. Dağlar bitimsiz bir ufuk çizgisi boyunca yeşil ve genişti, gökten yere doğru yaldız renginde inen çizgiler artık leylâk rengine dönüşmekteydi. Henüz ne Veli'nin oturduğu yere dair bir işaret ne de böylekutsal bir yerin belirtisi olabilecek bir canlılıkla karşılaşmış değildik, ama tırmanırken Allah'ın böyle bir yere yönelttiği adamın ne hayret verici bir insan olabileceğini düşündüm. Çünkü manzara Tanrı yaratışının öylesine ürpertili bir yönünü dışa vuruyordu ki akla bunun Yaratıcı tarafından bir büyük Dostuna ihsan edildiği geliyordu.

Bir yere geldiğimizde, Efendim katırdan indi ve benim de inmemi buyurdu. Katırcıya ağaçlar yönünde sola doğru ilerlemesini, bizi orda beklemesini işaret etti. Sanki bu dağlarda daha önceleri gezmişti. Katırcı şaşırdı bu tutuma. Bir el işareti üzerine Efendimin peşinden gittim. En yüksek noktaya doğru dağ silsilesi boyunca bir sırt üzerinde ilerledik.

Solumuzda çimenlerin arasından fırlamış çıplak bir kaya parçası vardı. Açık bir kutu şeklindeydi. Anlayabildiğim kadarıyla hocam kâh yürüyor, kâh koşuyordu. Sesinin boğazı tıkanırcasına çıktığını, **«Allahü ekber»** — Allah herşeyden büyüktür — dediğini işittim. Bunu söylerken her iki elini de taşa doğru uzatıyordu. Taştan su akıyordu, ne var ki suyun çıktığı yere bir gözattığımda buradan suyun o anda fışkırmaya başladığını sandım — Ama en iyisini Allah bilir.

Birkaç dakika sonra bir dilenci tepeyi çıktı ve Rahmet Pınarı'na yöneldi, Efendim onu selâmladı. Birbirleriyle bir an konuştular ve ben şaşırarak gördüm ki sevgili hocam kendisinin bilgin ve hekim olduğunu belirten güzel beyaz elbiselerini çıkarıyor ve onları pınarda yoksul adamın paçavra halindeki dokuma giysileriyle değiş tokuş ediyordu. Bana burnuzumla kendine siper yapmamı buyurdu, küçük çeşmenin altına girip herhangi bir dilenci gibi bütün gövdeyi yıkayarak yapılan törensel arınmayı buz gibi su altında yaptı. Elde ettiği paçavralarla giyindikten sonra bana kendisini aramızda bir mesafe bırakarak izlememi söyleyip bayırdan indi. Yüreğim çarpa çarpa ardından yürüdüm. İnsanoğlunun hangi yanı benim değeri yüksek hocamı böyle davranmaya zorluyordu? Çağın Bilgini'nin en onur kazanmış izleyicisi iken, burada Magrib'te bir yabanıl dağın tepesinde kendini bir kartal gibi insanlardan ayırmış, bütün dünyayı hatırlatan bitimsiz ufka, hep doğan ve batan güneşe bakan ilkel bir ermişin ayağına gidecek kadar alçakgönüllülük gösteriyordu.

Dağın üstünü kaplayan düzlüğe yaklaştığı-

mızda, ayaklarımın yumuşak otlara değdiğini duydum. Rüzgâr kulaklarıma kutsal bir bestenin tınısıyla sonugelmez bir ezgi getiriyordu. Mırıltısıyla rüzgâr bu karanlık soğuk havaya iliştirilmiş gece göğüne ait bir nesneydi sanki. Arkama bir göz atınca güneşin battığını farkettim. İşte ondan sonra, tam bu andan sonra burada kutlu kişinin ne yaptığını anladım. O buradan Cebel dağlarının salınıp duran harikulâde eteklerini seyretmiyor, akşam vaktine karşılık olan bir başka gök çizgisini, hiç kuşkusuz şafağı gözlüyordu. Kutlu topraklara nerdeyse girmiştik ve akşama solgun ışıklar serpilirken insanların bir ağacın çevresinde toplandıklarını gördük. Aynı anda ağacı, derinleşen ufku, çıplak kayalardan bir kümeyi gördüm. Hazreti Peygamber Hira dağındaki mağarada böyle bir görüş açısına sahib olsa gerek diye düşündüm. Bu adam kim ise, belli ki bu tuhaf dünyanın gezegenler ve diğer yıldızlar arasında fır dolayı döndüğünün çıplak hakikati üzerinde hergün düşüncelere dalan biri olmalıydı. Ağacın dalları daha önce gördüğüm herhangi bir başka ağacın dallarından daha aralıklı bir açıklıktaydı. Sanki bu kutlu dağa çıkan herkesi kolları altında korumak isteyen bir edası vardı.

Baktım ki Efendim ağaca yüzü dönük insan öbeğinin dış kollarında kendine bir yer bulup oturdu. Sırtı dağın uçurumlarına dönüktü. Ben de onun yakınında yer aldım ve ağacın altında oturan Veli'yi güçlükle görebilecek bir yere geçtim. Yüz kadar erkek, altmış civarında kadın toplanmıştı. Hemen hepsi paçavralar içindeydiler. Ağacın altındaki beden küçük görünüyor ve solan gün ışığı nedeniyle güçlükle farkedilebiliyor-

du. Kıpırdandığı zaman bir ışık çemberi yüzünü aydınlatıyordu, bu aydınlık da çehresini ayırdetmemi güçleştiriyordu. Birdenbire ilâhiler durdu, benim sağ yakınımdaki bir adam ezan okumaya başladı. Sesi yarlar boyunca çınladı, içerimde şafağın sökmesini isteyen bir şey belirdi ve beni yaratan üstün Yaratıcı'ya bu çıplak dağların ötesinden yönelip boyun eğme duygusunun tuhaflığına daldım. Namazdan sonra bir ağızdan bu güne kadar hiç duymadığım bir münacaat okudular. Dua öylesine yoğundu ki bazı dilencilerin kendinden geçecek duruma geçtiklerini farkettim. Dua bittikten sonra kalabalığı bir sessizlik kapladı. Veli'nin iki genç şakirdi ağacın iki yanına alevli meşaleler koydular, öyle yaklaştırdılar ki ağaç tutuşacak diye korktum. Veli sessizlik içinde oturdu. Kalabalığa göz gezdirdi. Bazıları ileri atıldı ve elini öptü. Onları bir çocuğu itekler gibi hoşgören bir tedirginlikle yana itti. Sessizlik daha da arttı. Artık onu görebiliyordum. Gözleri yarı kapalıydı ki bir an uyuyor sandım. Öylesine derindi dalgınlığı. Bir kaç dakika sonra derinden bir iç geçirdi — böyle bir iç geçirmeyi hayatım boyunca hiç işitmemiştim. Nefesini içe çekerken onun kalbinin derinliklerinden Zü-l-Celâl'in Yüce ve Görklü adının yükseldiğini duyduk. Bana öyle geldi ki yalnızca ben değil, orada bulunan herkes bu adamın içinde bulunduğu derin gizemli deneyimle bir yakınlık kurdu. Öyle ki bir takım nimetler tadarak bilgi bahçesine yöneltildik ve en taşkın tasarılarımızın ötesinde bir ayrıcalığa eriştik. Böyle bir şerefin niye bize yaraşır sayıldığını düşünemiyorduk, bildiğimiz şey O'nun rahmetinin sınırsız olduğuydu. Ve-

li şimdi de yüzünü kaldırıp her birimize bakmaya başladı — hatırı sayılır bir kalabalık olmasına rağmen diyebilirim ki incelemeye tabi tutuyormuşçasına teker teker baktı. Yalnız yüzlerimize değil, ruhlarımıza da bakışlarını çevirdi. Söylediklerim konusunda Allah şahidimdir»

Öne eğildi ve şakirdlerinden birine birşey fısıldadı. Genç müptedi kalabalığı tarıyarak gelip saygıdeğer Efendimin önünde durdu. Onu izlemesine elverişli bir tutum takındı. Birden anladım ki hocam büyük bir içe dalış halindeydi ve büyük bir ihtimamla Veli'nin oturduğu yere götürülmekteydi. Aklımdan gidip kendisinin gerçekte bir dilenci değil, çağın en büyük bilgini olduğunu, bunu kanıtlamak için de öğrencisi olan benim yanında bulunduğumu söylemek geçti belki, ama bu şaşırtıcı yolculuk, dünyanın tepesindeki bir ağacın altında olup biten bu şeylerin aşağıda, yeryüzünde yer alan akademilerle bir bağlantısı olmadığını bana açıklıkla göstermiş.

Veli, Üstadımı tam önüne oturttu; iki adam bağdaş kurmuş halde birbirlerinin gözlerine bakarak öylece kaldılar.

«Uzun zaman seni bekledim, oğlum. Hamd yalnız Allah r.»

Veli elini uzatıp hocamın alnına koydu.

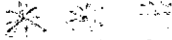
Gökten son ışık kayboldu.

Allah'ın iki kutlu kişisi gecenin geri kalan kısmını ağacın altında yalnız geçirdi, velinin iki sadık adamı onlara bekçilik etti. Onların dışında kalan bizler otağ kurulmuş olan yere döndük, yemek yedik, ilâhiler söyleyip Kur'an okuduk.

Şafakta, adının Mülay Abd es-Selâm İbn

Meşiş — Allah'ın rahmeti yüce başına aksın — olduğunu öğrendiğim veli de Üstadım da görünürlerde yoktular. Her ikisi de mübarek velinin düşünceye daldığı küçük mağaraya girmiş ve yalnız başlarına gözleme devam etmişlerdi. Öğle vakti yaklaşınca Üstadım yanımıza geldi. Bambaşka bir insan olup çıkmıştı. Neyinin değiştiğini bulamıyordum yine de. Onu selâmlamak üzere ayağa kalkmaya yeltendiğimde, oturmamı işaret etti. Bana bir tas keçi sütü uzattı. Şaşırmıştım, çünkü bir şey sunmak, hep benim ona yaptığım işlerdendi ve tersi bir durumla ilk kez karşılaşıyordum. Yumuşakça gülümsedi ve içmemi işaret etti. Besmele çekip, dudaklarıma götürdüm. Tas oradan kayboldu, Üstadım, dağ, gökyüzü yokoldular. Sonra hepsi bir sis içinden belirir gibi ortaya çıktılar ve kendimi bir tatlı su ummanında boğuluyor sandım. Bir şeye tutunmaya çabaladım — ama neye? Artık düşüncelerimi ve duygularımı denetim altına alamıyordum. Bununla birlikte, korku üzerimden kalktı. Beni Üstadımın gözlediğini biliyordum. İçimi kaplayan, kuvveti ve güzelliğiyle beni sarhoş eden tatlı şarabın verdiği duygulara dışardan bir şeyler katılmasını veya etkinin kesintiye uğramasını önlemek için bana bekçilik ediyordu. Ağladım ama hiç yaş dökülmedi, içerimden aşk fışkırdığını hissettim — halbuki ilk defa bu gece karşılaştığım dilencileri tiksindirici bulmuş, Veliyi kendime çok uzak saymış, sevgili Üstadımı elimden aldığını düşünmüştüm. Benliğimin derinliklerinde yeniden velinin Kutsal Adı anarak göğüs geçirişini işittim. Sonra melek geldi ve sonrasını söyleyemem. Ancak bu kadarına izin verilmiştir. Arşın

Rabbi ne Yücedir. Amin. Amin. Amin.

Arşiv'de bulduğum bu iki belgeyi tekrar tekrar okudum. Aklımı karıştıran çok şey vardı. Özellikle Arap bilginin şakirdinin mektubunda. Meşiş'in mağarasında ne olmuştu? Şakirdin geçirdiği ve hocasının durumuyla yakınlık sağlamasını mümkün kılan deneyim acaba Meşiş'in Şazeli'den devraldığı bir ruh halinin her ikisi üzerinde yaygınlaşması mıydı? Cami duvarındaki dilenci kimdi? Meşiş'in bir adamı mı? Acaba Şeyh bazı dilencilerin bazı yerlerde bulunmasının gerekli olduğunu kendiliğinden biliyor ve asıl amaçları veliyle ulaşmak olan kimseler bunlara rastlayınca doğru iz üzerinde bulundukları mı belli oluyordu? Bütün bu karanlık noktalar korkutucu bir yolla aydınlandı. Bu mektupların her biri bana gösterdi ki deneyime konu olan olaylar rastgele bir karışıklıkta değil, bir düzen içindedir. Daha da özelleştirirsek: Bu konularda bilincimiz berraklaştıkça, bu mektuplarda olup bitenlerin birleştirici sürecine kendimiz de katılabiliyorduk. Delilik dediğimiz şeyin toplumun insanı kendi içine hapsederek yıkması konusunda tertiplediği bir dalavere olduğu inancına varmışsak, belki hakîmlerin hikmetinin de buna benzer özellikte bir şey olduğunu anlayabilirdik. Delilik belki parıltılı bir hakikatin karanlık bir gölgesinden başka birşey değildi gerçekte —dünya da bizi kurtarmak ve yeniden yaratmak için kurulmuş bir ilâhi düzendi.

İki elyazmasını dilimize çevirttim. Onları önümüzdeki Perşembe toplantısından önce konuklarımın dikkatine sunacak hazırlığı yaptım.

Benim için çok önemli olan bu eski belgelerin dostlarım üzerinde nasıl bir etki yapacağını merakla bekliyordum. Perşembe akşamı bir fiyasko oldu. Aller büyüleyici ve çıldırtıcıydı. Budist öğretilerinin bütün alanlarını kendi dünya görüşleri içine alabilmiş psikanalistlerden sözetti. Bu bilimadamları Budist öğretilerinin düşünce olan kısmını kendi hümanizmleri içinde eritmişler ve tarikatların bağlanma ile elde ettikleri ve öğretilerine asıl önemi kazandıran kaçınılmaz kılgıları dışarda bırakmışlardı. Gayen onu destekledi ve ikisi de bu belgelerin sevimli olduklarını — kime ve neye karşı sevimli olduklarını doğrusu pek anlamadım — belirttiler ama kendi dilbilimsel labirentleri içinde kalacak bir anlatımı benimsediler. Öyle ki Axal onların bir yandaşı olmaktan tedirginlik duydu. Yalnızca Zilla benim neyi işaret etmek istediğimi kavrar göründü. Bilgi, bir dilin yapısından edinilebilecek hatta sezilebilecek bir şeyden çok farklı bir mahiyete sahip olabilirdi. Yine de çağımızın insan yapısına çok bağlı düşünce yöntemi ile dumura uğratılmış olduğu için bu mektuplarda anılan deneyimlerin birer «trans» veya «ekstaz» hali sayılabileceğini söyledi. Fakat bu deneyimleri birer duyumsal ve ruhbilimsel duruma indirgemek onların açıklıkla bir başka düzenin yasalarına bağlı olduklarını anlamak demekti. O perşembe akşamının bence en berbat yanı hepsinin ağız birliği etmişcesine bugüne kadar tertiplediğim en iyi akşam olduğunu belirtmiş olmaları ve bu meseleyi yeniden tartışmak istediklerini söylemeleridir. Bu söylenilenler incitti beni. Toplantıda içki içmemiş bir ben vardım ve bunu ötekilerin de onayladığı bir sıra, tu-

tamadığım gözyaşları yanaklarımdan aşağı süzüldü. Buna hiçbiri hiçbir anlam veremedi, ben de bunun ne anlama gelebileceğine dair bir şey söylemedim, çünkü zaten söyleyemezdim.

Kanapeden kalktım, pencereye yürüdüm, kendime gelmeye çalışırken bahçeyi gözlemeye bıraktım kendimi. Köşedeki muz ağacının altında paçavralara bürünmüş bir serserinin karaltısını görür gibi oldum. Son günlerde alkolikler, evimin bulunduğu bölgede huzur kaçırıcı bir unsur olmaya başlamışlardı. Birden aklıma aşağı inip onu bahçeden kovalamak ve bu fırsattan istifade kafamdaki darmadağınıklığı gidermek, biraz temiz hava almak düşünceleri geldi.

Bulutsuz gökte ay yusyuvarlaktı ve bahçe boyunca yolumu rahatlıkla görebiliyordum. Muz ağacının olduğu yere vardığımda kümelenmiş paçavra kımıldadı ve karanlık örtü yığınından bir yüz belirdi. Uzun bir yüzdü, güneşte yanmıştı, içe işleyen siyah gözleri vardı. Birden bunun bir bedevi olduğunu farkettim. Bana yüzünün ifadesini yumuşatmadan baktı:

«Bana bir bardak su ver.»

Bu sözü çok yalın söyledi, ne buyuran bir havası vardı ne de yalvarıyordu. Böylesine basit bir insanca dileği yerine getirmemek çok zor olurdu. Hiçbir şey söylemeden, mutfağa gittim, bir bardağa su doldurdum. Aynı zamanda buzdolabından bir tabak da yemek alıp ağacın yanına döndüm. Adam birşeyler mırıldandı ve sessizce yemeye başladı. Bu adamın nesi vardı bilmem ama, beni kendine çekmişti, yahut dostlarımın insana yorgunluk veren karmaşıklığının yanında bu adamın apaçık insanlığına eğilim göstermiştim.

Yanıbaşına çömeldim ve yemeğini yerken ona inceden inceye baktım. O sanki tamamen yalnızmış gibi yemeye devam etti. Bitirince, geğirdi, ağzının derinliklerinden birşeyler fısıldadı. Tabağı ve bardağı bir yana koyup bana döndü, gözleri yakıyordu beni, sonra başını salladı, bununla sanki benim yaptığım bir şeyin boşuna, yararsız olduğunu söyler gibiydi. Yüzünü iyice yüzüme yanaştırdı. Gümüşimsi gecede kapkara bir yüzdü bu.

«Deveyi merkep pazarında bulamazsın.» Bu sözleri beni küçümsercesine söyledi.

Birdenbire bu adamın benim bilgiyi arama konusundaki bütün çabalarımdan haberdar olduğu için böyle bir şey söylediğini, sözünü ettiği şeyin de arkadaşlarımın tutumları üzerine olduğunu anladım. Ne var ki kullandığı dil halkın yalın bilgeliğini yansıtan hakaret edici bir dildi. Sunduğu anlatım biçimi dostlarımı —ve doğrusunu isterseniz beni— hor gören bir edâdaydı.

«Götür öyleyse beni — bildiğin bir yerse ora.» Sesimin düşmanca bir havaya bürünmesine engel olamamıştım.

Başparmağını göz pınarlarımın altına götürdü, orada kalmış birkaç damlayı sildi, sonra parmakları arasında gözyaşlarımı kuruturken konuştu:

«Bulacaksın.» Parmakları arasında yokolmuş gözyaşlarını işaret ederek: «Bu yol develerin bulunduğu pazara gider.»

Paçavra destesi kalktı, bir an beni yukardan süzdü, sonra bahçe kapısına yönelip gözden kayboldu. Peşinden koştum ama görünürlerde yoktu. Ah, neden eve çağırmadım onu! Biliyorum ne-

den: Çünkü biz yetiştirildiğimiz akademik topluluk içinde yoksullardan, serserilerden ve toplumumuzun dışında kalmış öbür insan öbeklerinden kuşkulanmayı öğrenmiştik. Sıcak, rahat evime dönerken toplumbilim anlayışımızı suçlayan bir durumdaydım. Evet, nedeni bulmuştum — toplumsal öbekler arasındaki iletişim kesintisi. Yeniden arkadaşlarımın arasına katıldığımda düşündüklerim dağıldı. Herbirine baktım. Aller hem alay eder, hem de beni onaylar bir hava içinde gülümsedi:

«Bu gece iyi iş çıkardın?»

Herbirine teker teker bakıp bedevinin üzerinde taşıdığı esintiye, akıma, titreyişe sahip olup olmadıklarını gözledim. Bu saydıklarımdan hiçbiri onların yanına uğramamış. Herbirinin yansıttığı şey olağan, evcilleştirilmiş gidişin usuldan vızıltısıydı en çok.

«Merkep pazarı!» Böyle düşündüm, yatak odama geçtim ve kapımı örttüm.

O gece uyuyamadım. Düşüncem bitmez tükenmez bir biçimde göçebe ile olan karşılaşmam çevresinde dönüp durdu. Kafamdan geçen herşeyi baştan alıp bu adamın niye beni öylesine etkilediğini kavramaya çalıştım. Sonunda vardığım kanı şu oldu ki bu göçebe herhangi bir somut olguya dayanmıyor, ama yaptığı gizemli bir gözlemle bağlantılı bir şey «biliyordu». Bu bildiği akademik çevrelerde geçerli olan dilbilimsel araştırma türüne uygun düşmüyordu ama benim için korkunç derecede anlamlı ve gerçekti. Bu dilencinin sözlerinin berisinde, dikkati çeken gözlerinin berisinde, bu yoksul görüntüsünün berisinde önemi küçümsenemiyecek bir şey vardı.... neydi

bu şey? Ben yaşadığım süre boyunca böylesi bir bilinmezlik alanına girmiş değildim, üstelik bende «ilkel olanı» yücelten bir anlayış da yoktu. Bütün bunlara rağmen bu adamla yeniden karşılaşma özlemi taşıyordum. Öte yandan, eski kültüre karşı («Bu insanlardan öğrenecek bir şeyimiz vardır») ifadesiyle dile getirdiğim ve eski kültürü sürdürenleri koruyan «insanbilimsel hoşgörü»den de eğitimimin değerler yapısına teslim olduğumdan bu yana uzaklaşmıştım. Benim eğitimim verilenin dışındakine karşı kapanma, verileni üstüste yığma ve böylece bilgiden taşıyor duygusunu edinmeye dayanıyordu.

Ertesi sabah kütüphaneye yıpranmış bir duyguyla, bedenimi sanki sürükler gibi gittim. Kendimi ham, kırılgan hissediyordum. Akşam saat dörde doğru odamdan çıktım, Arşiv'de keyfimce okumaya daldım — bu benim insanlardan ve çalışmaktan bunaldığım zaman başvurduğum en iyi vakit öldürme yoluydu. Çince ve Arapça metinlerin altını üstüne getirip canımın çektiğince metinler seçiyor, bunları Çevirmeç'e sürüp akşam eve giderken yanımda götürüyordum. Bu eğlencenin bir sonucu olarak Çin ornitolojisinin ve Arap şiirinin birkaç çekici metnini elde etmiş oldum, bunların yanı sıra birçok matematik oyun ve bu deftere geçirmiş bulunduğum iki mektubu buldum. Rafların en üst gözlerine ve hepimizin bildiği koyu renk deri ciltlere baktığım bir sıra elimin ermeyeceği uzaklıktaki bir cilt gözüme takıldı. Deri nerdeyse kapkara duruma gelmiş ama elde tutuluşunda sevgi dolu bir ihtimam gösterilmişcesine parıldıyordu. Raylı merdiveni kitabın bulunduğu yerin hizasına getirip bu kitaba

bakmak için üst basamaklara çıktım. Kitabı üst basamağa dengelice oturtup açtım. Eser, açık-seçik, belirgin bir ilk dönem Arap hattıyla yazılmıştı. Hangi türden olduğunu tanıyamamıştım ama gözlerim bunun çok usta bir hattatın elinden çıktığını söylüyordu bana. Sayfaları çevirdikçe salınan çizgilerin karakterine, kitabın bölümlerini belli etmek üzere çizilmiş olduğunu sandığım, ferahlatan geometriye hayran kalıyordum. Kitabı tam yerine koyacaktım ki küçük bir kâğıt parçası kitaptan fırladı, birkaç yalpadan sonra merdivenin altına kondu.

Kitabı yerine koydum ve kâğıt parçasını almak üzere merdivenden indim. Kâğıt elyazması gibi solmuştu ama farklı bir elden çıkma bir yazı taşıyordu üzerinde. Bilmediği bir dilden yazılmış olan bir şeye herhangi bir kimsenin baktığı türden bir merakla ona bakarken, henüz bir ayağım merdivendeydi, çünkü niyetim kâğıdı kitabın içine gerisin geri koyma yolundaydı. Birden kâğıdı cebime attım. Bunu öyle çabucak yaptım ki hareketimin peşinden beni bir gören olup olmadığını anlamak için çevreme baktım. Böylesine tuhaf davranmış olmamın sebebi neydi, hiç bilemiyorum. Herşeyi alabilme hakkına sahip olduğum bir yerden bir şeyi «çalıyordum». Çevirmeç'e yöneldim, tablayı açtım, kâğıt parçasını aygıta verdim. Bekledim, sonucu almak için koşup gelen bir ambar işçisine işine devam etmesini işaret ettim ve sonra çeviriyi ve orijinalini alıp cebime handiyse hırsızlama bir edayla sokuşturdum. Kütüphanenin merdivenlerinde, cebimden çeviriyi çektim. Ayakta, tıpkı aşk mektupları okurken yapıldığı gibi, önce herşeyin yo-

lunda olup olmadığını anlamak üzere gözden geçirip, mektubun ayrıntılarına sonradan dalarak okudum. Çeviri şöyleydi:

Mübarek İmam el-Cüneyd —selâm ona olsun!— dedi: Eğer göğün altında Ma'rifet arayanların içine daldıkları bilimden daha soylu bir bilim olduğunu öğrenseydim, kendimi o bilgiyi elde etmeye adar ve o bilgiye varma yolunda olduğumu, ona sahip oluncaya kadar belli etmezdim.

Kâğıdın sonunda Ma'rifet kelimesi Lâtin harfleriyle ama Arapça olarak tekrar yazılmış ve bununla kelimenin çevirmeç yapısında yer almadığı belirtilmişti. Gülümsedim bu olaya. Kâğıdı yeniden cebime soktum ve kütüphanenin merdivenlerinden kayar-uçarcasına indim. Sıcak bir gündü ve bahçeler çiçek kokularıyla yüklüydü.

«Ma'rifet, demek ki» kendi kendime konuşuyordum ve bir öbek öğrencinin bana bakıp kıkırdadıklarını gördüm. Onlara el sallayıp bahçeye daldım. En sevdiğim yerlerden biri kuşhaneydi. Buradan şehir en güzel manzarasıyla görülebilirdi ve ben burada oturup öğle sonrası güneşi göğü renklere boğarken şehrin boylu boyunca uzanışını seyretmeye bayılırdım. Günbatımında hava birden ezgilerle dolar ve kuşhaneden güneş tamamen batana değin kanat sesleri gelirdi. Vakit yine bu dolaylara gelmişti ki oturduğum peykede yalnız olmadığımı anladım. Yanıma döndüm ve geçen gece bahçemde rastladığım bedeviyi gördüm. Tamamen düşünceye dalmış gibiydi ve onu rahatsız etmenin doğru olup olmayacağı

kuşkusuna kapıldım. Üstelik burada ona ne söylenebilirdi ki? Yüzümü altın rengine dönüşen göğe çevirip bakmaya durdum, bu durumda onun yanımdaki varlığını bilinçle duyar haldeydim. Bir an sonra sakalının içinde birşeyler mırıldanıp derince bir iç geçirdi. Ardından, şöyle dediğini, yeterli bir açıklıkla işittim, «Ma'rifet».

Vurulmuş gibi oldum. Benim şaşkın bakışlarımla karşılaşmak için başı hafifçe döndü. Ağzımın açık olduğunu farkettim. Hemencecik kapadım.

«Ma'rifet» diye tekrarladı. «Kelime buydu değil mi?»

Telepati! diye düşündüm. Zihnim gizemin garip davetini reddedebilmek için acele ediyor, duruma kolay bir açıklama getirmeye çabalıyordu.

«Nasıl oluyor da —» Cümleyi bitirememiştim. Hayaletle konuşmayı reddetmeliydim. Kendime gelip hipnotize olmayı önleyen bir belirleme içine girmeliydim. Zihnimin yatkınlığını yoketmeli, yahut aşırı duyum ortamı sağlıyan havayı dağıtmalıydım. «Aşırı duyum» sözünü keşfettiğim için biraz rahatladım. Bu, zihnime gerekli güveni sağladı. Madem anlayamadığımız bir bilinç bölgesi var, bu bölgede önyargıların geçerli olmadığı ve hayranlık verici bir yöntem çalışma alanı bulmuş olabilirdi. Bedevi gülümsedi. Düşüncelerimi olumsuzlarmışcasına başını salladı.

«Sandığın gibi değil» dedi ve sanki uzun bir yolculukta yorgun düşmüş gibi usulca gözlerini kapadı.

«Pes ettim ben.»

Gerçekten pes etmiştim. Çünkü düşüncele-

rim hangi açıklamaya başvursa orada karmakarışık oluyor, çelişkili duruma veya bir değer yargısı durumuna düşüyordu. Kendimi bu kargaşa içinde bitkin hissediyor ve hiçbirşeyi yargılayamıyacak kadar zayıf bir bilinç düzeyine düştüğümü kabul ediyordum. Beni kucaklayan büyük duygusal etkiyi hissettiğimi kendisinin anladığını belli edercesine bana yeniden baktı, sonra öten kuşların kafeslerine, oradan şehre döndü ve bütün bunları ben artık göremez, duyamaz oldum.

«Şimdi artık başlayabiliriz,» dedi.

Bir an sonra, çölün bu göçebesine anlaşılmaz, şaşırtıcı bir karşı duruş içine düştüm. Benim söylediğim herşey sanki bir çırağın saldırısı gibi kalıyor ve usta samuray her darbeyi önemsizce geçiştiriyordu. Bütün bunları sanki benim dövüşte yeni yollar keşfetmemi beklediği için yapıyordu. Kafamda türemiş bin türlü itirazla birlikte benim sırtımı birçok kereler yere getirdikten sonra sordu:

«Peki istediğin ne?»

Buna bir cevap veriyor, ama ondan aldığım bir başka karşılık benim cevabımı hiç verilmemiş duruma getiriyordu. Onu sorgulamak çabasıyla başımı çevirdiğimde, o gülümseyerek: «Bütün istediğin bazı şeyler hakkında sıradan bilgi mi?» diyordu yalnızca.

Farkına vardım ki ne söz çekişmesi ne de tartışma onu ilgilendirmiyordu. Zekâmdan ve onun direşken bir tutumla uzak duruşundan vazgeçip kendimi onun ellerine bıraktım. Bunun onu çok sevindirdiği belliydi, ama ayağa kalkıp benim başımda dikildi, görüntüsü haşin denecek kadar sertti...

«Böyle olmaz,» dedi, yine de.

«Nasıl olur?» diye sordum, hâlâ diyalektik kafa yapım beni için için yakıyordu.

«Alnın yere gelsin» — bu beklenmedik bir cevaptı.

«Senin önünde mi?» teklifinin saçmalığını dile getirmek için sordum bunu, oysa söylediğini yapmaya yeterince hazırlıklıydım ve bu hareketin belki de bedevinin yetkesinin kabulü anlamına gelen bir çöl töreni olduğunu sanıyordum.

«Elbette hayır.» Kendi önünde eğilme düşüncesinden tiksinmiş ve kızgın görünüyordu.

«Hiç Tanrı yok.» dedim üstüne basarak ve benim şaşkınlığım karşısında başını salladı.

«Tam dediğin gibi.»

«Öyleyse niçin?»

«Çünkü bu teslimiyettir.»

Yanıbaşımda dikildi, yaptığım şeyden dolayı içinden ne ters ne de çapraşık duygular geçti. Duyduklarım duruluk, tatlılık ve henüz kararmaya başlayan geceninkinden daha yoğun bir sükunetti. Haklıydı. Başımı eğdim, seyrek otlara baktım. Şehrin ışıkları uzaktan bölük pörçük bir yüzeyde kıpırdanıyorlardı. Kuşlar susmuştu şimdi ve bir an için bana öyle geldi ki kuşlar kafeslerindeki çubuklara tutunmuş, başlarını kaldırıp dikkat kesilerek benim toprağa değen başımın yumuşak vuruşunu dinlemeye durmuşlardı. Sonra bu hafta içinde ikinci kez, gözyaşları dökmeye başladım. Yeniden engel olamıyacağım yaşlar döküldü. Bunlar benim ruhumun tek bir titreyişini taşıyan yaşlar değildi. Gerçi içimden bir yerden fışkıran yaşlardı bunlar ama ben kendimi ne kadar biliyorsam, gözyaşlarımın kaynağı-

nı da o kadar bilmiyordum. Parkın peykesinden kayıp bir çimen kümesine çöktüm, ellerim başımın iki yanında çimenlere yaslanmıştı. Bir süre böyle ağlayarak kaldım. Sonra bana öyle geldi ki üzerinde bağdaş kurduğum, secde ettiğim yeryüzü toprağıdır ve yanımda yöremde, üzerimde altımda bir yıldızlar evreni dönüp durmaktadır. Ve oracıkta, o sırada gözyaşlarıyla hüzne bulanmış başımla, hayatım içinde ilk defa bu yabancı gezegen üzerinde kendimi yurdumda hissettim. Yaşadığım bu anın tadına varmadan iki güçlü kol beni ayaklarımdan çekti. Bedevi beni yanına, peykeye oturttu. Gözyaşları hâlâ yanaklarımdan süzülüyordu, yüzümü sildim, konuşmasını bekledim.

«Sen Arşiv Yetkilisi'sin. Kitapları kullanıyorsun. Ama bilgi sahibi değilsin. Şimdi bilgiyi bulacaksın. Seni onun yakınına kadar götüreceğim. Senin aradığını içeren bir kitap var. Adı **Gariplerin Kitabı** İçinde bu dünyada ve sonrasında bilmek istediğin herşey var.»

«**Gariplerin Kitabı** mı?»

Hemencecik birçok soruya hazırlandığımı anlayıp elini dudaklarına götürdü.

«Bulmak ister misin onu?»

Başımı evet anlamında salladım.

«Öyleyse yarın evine şafakla geleceğim. Çöle doğru yola çıkacağız. Pasaporta ihtiyacın yok. İlk birkaç gece için yanına kalınca bir palto al. Sonra sana uygun elbiseler buluruz.»

«Ne kadar paraya gerek var?»

«Meraklanma. Karnın doyacak. Sana da bir zarar gelmiyecek.»

Elini omzuma koydu. Sanki bir elektrik şo-

ku boylu boyunca sarstı gövdemi. Bir tek kelime daha söyledi bana:

«Selâm.»

Çevreme baktığımda gözden kaybolmuştu. Bu gece Gariplerin Kitabı'nı bulmak için yola çıkıyorum. Böyle bir kitap var mı? Acaba beni bu garip yolculuğa böylesine garip bir yol arkadaşıyla çıkmaya zorlayan yalnızca bu kitap mı? Bilemiyorum. Alnım çimenlere dokunduğu zaman hiçbirşey bilmediğimi öğrenmiştim. Hiçbirşey. O ana kadarki bütün hayatım bir uykudan ibaretti. Orada, o bahçede, kuşhanenin yanında ilk olarak uykumu bozdum. Bana öyle geliyor ki yakında uyanacağım. İşte bu yüzdendir ki yarın bedevi şafakla evime geldiğinde onu bekliyor olacağım.

...Bir uzun sessizlikten sonra, Si Hamud elini kolumun üstüne koydu ve konuştu: «Kıyametin nasıl kopacağına dair bir hikâye anlatılır. Dünyanın muazzam kalabalığı gırtlağına kadar cehalete, şiddete ve cinnete gömülmüştür. Kocaman milyonluk şehirlerden birinde iki halsiz, ihtiyar kadın, unutulmuş, canlıcenazeye dönmüş görünüşleriyle bir köşeye büzülmüş bu bitip tükenmek bilmeyen korkunç sahneleri gözlemektedir. Kadınlardan biri ötekine döner ve şöyle der, 'Felâket. Şunlara bak. Herbirimize bir bak. Hiçbir şey anladığım yok. Nedendir? Bu büyük âlem neden, bu dünya, bu milyonlarca insan böyle aşağılık halde? Anlamı ne bunun? Bir bilen oldu mu hiç?'

«Bir uzun sessizlikten sonra, öbür kadın elini arkadaşının kolu üstüne koydu, şöyle dedi: 'Hatırlıyorum, henüz genç bir kızken, uzun, çok uzun zaman önce, dilenen bir garip adam gelmişti şehrimize. Bizim gibi paçavralar içindeydi ve sivri bir külâh vardı başında. Hâlâ hatırlıyorum elini kolumun üstüne koyduğu zaman gözlerinde doğan sükûneti, o anda bana şöyle fısıldamıştı, **Lâ ilâhe illallah.**'»

·3·

MEMURUN GÜNCESİ' NİN DEVAMI

Kararımın kesinleşmesine DÜKAY'ın defteri yolaçtı. Yalnızca içinde yazılanlardan ötürü değil, aynı zamanda anlatış biçiminde de kendi sesimin tonunu defalarca yakalamış olmamdan dolayı. Sanki benim kendime özgü çapraşıklığımı bir raksın biçimsel belirtileriyle benim adıma oynamış gibiydi. **Gariplerin Kitabı**... bu ismi okur okumaz kendimin bir parçası haline soktum. Kafamda canlandırabiliyorum: Orta boy, koyu renk bir deri cildi olan, elyazması, bezle kaplı bir kitap. Defteri okuduğum gece kararımı da vermiştim. Ben de **Gariplerin Kitabı**'nı bulmaya gidecektim, biraz daha açık sözlü olursam, doğrusu kendime Dükay'ı aradığımı söylüyordum ama biliyordum ki birini bulmak, ötekini bulmak anlamına gelirdi.

Büyük bir heyecan içinde olmakla birlikte bir kâşif veya bir mucit gibi bir davranış planı yapmadım. Dükay'ın çölde biryerde olmasından başka elle tutulur somutlukta hiçbir kalkış noktası da yoktu zaten. Nasıl bulacaktım onu? Bu oyunun kurallarının gizli ve oyunun tümüyle gi-

zemli olduğunu biliyordum. Geçirdiğim deneyimler bir yana yalnızca Dükay'dan öğrendiklerim bile görünmez bir geometrinin kurduğu şeylerdi. Dr. Arnou'nun sözlerini anımsadım: «Kalb kalbi bulur.»

Azwan'a doğrudan gemiyle gitmeye karar verdim. Çöl, dağların öte kıyısında, limanın gerisinde başlıyordu ve çöle kimsenin dikkatini çekmeden girmek için en kolay yol burasıydı. Üniversite Tatil Bölümü aracılığıyla turistik otellerden birinde yer ayırttım ve bir seyahat makbuzu doldurdum. Oraya kadar resmî gezi çerçevesinde gitmek. Azwan'a varınca da ortadan kaybolmak daha kolaydı. Tasarılarıma göre, soyguncular tarafından öldürülmüş olma, kumda kaybolma ihtimalleri yüzünden benim yokluğum, Dükay'ınkinden daha az telâşı getirirdi. Bu konudaki tedirginlik içimde yalnızca ufak bir titreyiş halinde belirdi. Aslında içimde başka birşey büyüyordu. Bu başka şey doğrudan doğruya beni yola çıkmaya sürükleyen özlemden kaynaklanıyordu. Duyduğum şey tenimin altında ne olduğu bilinmeyen bir yumrunun kendini belli edişi gibi çarpıcı, açık seçikti. Açık seçik bildiğim şuydu ki hangi anlama gelirse gelsin yola koyulacağım ve tıpkı bedevinin Dükay'a dediği gibi bana hiçbir zarar gelmeyecekti.

Azwan'a varır varmaz doğrudan otelime gidip hafif giysiler geçirdim üstüme. Arkadaşlarımdan biri en iyi esrarı sattığı güvencesiyle bir adamın adresini vermişti. Hemencecik elimde onun adresinin yazılı olduğu bir parça kâğıtla Eski Mahalleye gittim. Çok hevesle esrar çekme taklidi yapan bir çocuğu beni oraya götürmeye razı

edebildim. (Çocuk önümde sanki büyük bir sözle beni tuzağa düşürmüş gibi raksetmeye başladı) Basamaklarında dilencilerin sıralandığı merdivenle çıkılan küçük bir dükkâna vardık. Çocuğa bolca bahşiş verdim, o da geri alırım korkusuyla fırlayıp gitti.

Dışarda günışığı olmasına rağmen oda lâmbalarla aydınlatılmıştı; duvarlara kadife örtüler asılmıştı, döşemede gösterişli halılar ve üzerlerinde nakışlı minderler vardı. Bir köşede divana yaslanmış iki adam ve bir kadın bilmediğim bir dilden konuşuyorlardı. Satıcı Nasır beni âdet yerini bulsun diye selâmladı, ama beni gönderen arkadaşın ismini verdiğim zaman canlandı. Nane çayı ısmarladı ve beni minderlere oturttu. Yavaş ve fakat temkinli, her yaptığının tartıldığından haberli olarak hareket ediyordu, ben de onun beni gözlem altında tuttuğunun bilincindeydim.

Konuştuk; niçin oraya geldiğimi söyledim ona ve Dükay'ı nerede bulabileceğimi, yoldaşlarının kimler olduğunu bilip bilmediğini sordum. Bana doğrudan cevap vermektense beni gözleriyle didik didik eden araştırmasına devam etti. Bizim oturmamızdan bu yana konuşmalarını fısıltıya indirgemiş konukların uzattığı bir çubuğu yaktı. Naneler geldi. İnanılmaz bir çabuklukla oturduğu alçak masanın gözlerinden çıkardığı paketlerden bir çubuk hazırladı ve çabucak bana karşılaştığımızdan bu yana ilk defa gülümseyerek uzattı. Ben çubuğu alınca çaktığı kibriti yüksekten yanaştırarak şöyle dedi: «Şimdi ömründe ilk defa gerçekten dumanlanacaksın. Bu dünyanın en iyi malıdır. Hiç karışık değildir.» Güldü ve yanan kibriti küçük toprak kabın içindeki esrar

kümesinin üzerine bıraktı. Ondan derin bir nefes çektim, bir süre içimde tuttum ve usulca yastıkların üzerine yuvarlandım. Nefesimi bırakmadan önce kulaklarım uğulduyordu.

Bana onaylayıcı bir hava içinde baktı: «İşte böyle olur.» Çubuğu geri vermek isteyen bir hareket yaptım ama o bitirmemi işaret etti.

«Dik otur,» diye buyurdu, gülümseyerek. «Bu yatacak adama faydası olsun diye değil. Hayır, bu görülecek şeyler sağlayan bir esrar. Şimdi sana başka bir tane hazırlıyacağım ve anlıyacaksın. (Köşedeki insanları işaret ederek) Bunu herkese vermem. Bu, adamakıllı bir duman. Bekle de gör.»

Hiç şüphe yok ki böyle birşey denemiş değildim daha önce. Bana üç çubuk sundu. Birini diğeriyle karıştırarak ve her seferinde beni dikkatle gözleyerek. O, nanesini içti, müzik çaldı ve yanıma yastıklar boyunca uzandı. Saatime bakınca şaşırdım çünkü üç saat geçmişti. Daha da çay söyledi. Artık, istesem de kıpırdayamadığımı anladım, koluma komut verip bardağı almayı, ağzıma götürüp içmeyi başaramadım.

«Şimdi» dedi, bana yakından bakarak, «sana en önemli olanını vereceğim, ister misin?»

«Neden olmasın?» Sırıtmak istedim ama mide kaslarımdan bir gülme boşanıverdi, çünkü artık kendimden ayrılmış, bedenimle bağımı çözmüş, dumanlı bir kafayı sürükler olmuştum.

Çubuğu yaktı, çabuk bir nefes çekti ve bana verdi. Çubuğu çekerken hayal meyal öteki konukların gittiğini farkettim. Nasır derinden bir iç geçirdi.

«Bunlardan biraz almak isterdim eğer, eğer

alabilirsem.»

Elini, bunu çoktan anladığını belli eder gibi salladı. «Bunu satın alacaksın, içeceksin, arkadaşlarına vereceksin ve onlar ertesi gün bana 'Bize biraz daha Nasır'ın esrarından ver' diyecekler. Hiç bilmediğin hayaller göreceksin ve herşey bitip tükendiği zaman — başını başıma yanaştırdı — kendini yapayalnız bulacaksın.» Güldü ve kalkıp teypteki bandı değiştirdi.

Bu bana esrar satmanın pek acaip bir yöntemi olarak göründü, ama içinde bulunduğum durum herşeyin yerli yerinde olduğu kanısını verecek tarzdaydı. Nasır bu binbir gece mağarasının ufak tefek işlerine dalmışken ben, kıpırdamıyan gövdem ve yüzen, koşan dolaşan zihnimle orada oturuyordum. Çölün kıyısındaki bu sınır kasabasında ne yapıyordum? Dükay'ı bulmayı neden ümid ediyor ve bulacak olsam, yanına vardığımda ne diyecektim? «Dr. Arnou değil mi?» Gülmeye, katıla katıla gülmeye başladım. Nasır bana bir göz attı, başını salladı ve gülmekle karşılık verdi. Şüphe edilebilecek herşey aklıma takılıyor, her korku davranışlarımın bir açıklaması haline geliyordu, sonra bu tedirginlikler geldikleri gibi gidiyorlardı. Bu tedirginliklerden biri, iri bir tanesi, diğerlerinin yerini alarak yanıma oturdu. Geniş, karanlık bir kayguydu bu ve gözümün içine baktığında beni donduruyor, nefesimi kesiyordu. «Ne işin var burada?» diye sordu. «Sahiden burada birşeyler öğrenebileceğini sanıyor musun? Bu adam bir hayal tüccarı. Eline geçirmek istediğin hayalden ibaret miydi senin? Unutuşu bulmak için Azwan'a kadar yolunu uzatman gerekmezdi.»

«Soluk al!» Sertçe söyledi bunu Nasır. Yanıma oturdu. «Biraz çay iç.»

Sözünü dinledim.

Hoşnutsuz görünüyordu. «Sana söyliyeyim mi? Kelimeyi söyliyeyim mi sana?» diye söze girişti. «Söyleyeceğim baştan aşağı hakikattir — yalan bilmem ben.»

Söylediklerinde artık o çapkın, o kafadengi edanın vurgusu yoktu. Hayattan aldığı bir kuvvetle, bir sultayla konuşuyordu. Evet anlamında başımı salladım.

«Bunu sana bir başka insan söylemez. Ben de bir kere söyleyeceğim. Karar sana kalmış.»

Kalktı, kapıyı kapadı, yanıma döndü. Kafamdaki bulanıklık silindi ve oturmuş onun söyleyeceği «kelime»yi bekliyordum, tıpkı bir zamanlar Dükay'ın çalışma odasında mandalaya baktığım gibi.

Kalbinin üzerine bana Dr. Arnou'yu anımsatan bir el hareketiyle vurmaya başladı:

«Müslim, Müslim, Müslim.»

Gücüm tükenmiş, umarsızlık üzerime çökmüştü. Hayatımda hiç olmadığım ölçüde sarhoş olmuştum. Yalnızca karşımdakine bakabiliyor, titreyişler içinde zihnimin en son yetileriyle karşımdakinin ne yaptığını ancak farkedebiliyordum.

Bir dini ötekiyle niçin değiştirecektim? Ne amaçla? Hıristiyanlık iflâs etmişti ve gördüğüm kadarıyla İslâm da ondan farklı değildi. Elbette, tapınma biraz daha soylu ve yalın, iç öğretileri de yüceydi, ama peki kadınların düştükleri durumlar ve kanlı uzun bir geçmiş nasıl açıklanabilirdi? Kılıçla yaptıklarına ne demeli? «İslâm» adı altında zihnime önceden dolmuş bu delillerin

hiçbirini zihnimde toparlayıp söylemeye girişmeme zaman kalmadan ve bir cevap hazırlamaya daha başlamadan Nasır, benim şaşkınlığıma tepki olarak söyledikleri şeylerle düşündüklerimi bir kenara itiverdi.

«İslâm bu değil» dedi. Benim toplumsal kötülük olarak sıralamaya çabaladığım şeyleri bir çırpıda boşa çıkardı. «İslâm'ı çarşıda yangelip yatarak bulamazsın. Müslüman... böyle birine az, pek az rastlanır.»

Sessizlik içinde birbirimize baktık, sonra Nasır konuşmaya koyuldu. İncelikle konuşuyor, konuşurken başını sallıyor, kollarını göğsüne kavuşturup çözüyordu.

«Sizin Dükay'ınızın nereye gittiğini biliyorum. Bu adamların kimler olduklarını, onun kimler arasında olduğunu biliyorum. Evet, ben, Nasır, esrar içerim ama Tanrı'yı severim. Evet, Tanrı sevgisi taşıyan biriyim ben.»

Bu konuyu tartışmak, bunun mümkün olup olmayacağını konuşmak isterdim ama esrar dikkafalılık edip benim böyle oyunlara girmemi reddediyordu. Esrar sarhoşluğu benim duygularımı askıya almış, parmakları arasında halının kabarıklığını, dişlerinde çayın tatlı sıcaklığını ve Nasır'ın gözlerindeki aydınlığı görebilecek bir insan durumuna getirmişti, yani yalnızca dokunan, tadan, gören ve dinleyen biriydim ben.

Kapı açıldı ve eşikte bir adam durdu. Uzun bir eski elbise giymişti. Kemikli vücudunun kaburgaları elbisenin yırtıklarından görünecek kadar yoksul görünüşteydi. Yıllarca giyilmekten kararmış deri sandaletler giyiyordu. Kafasında geniş, yuvarlak bir kara sarık vardı. Yüzü bir ölü

yüzü gibi solgun, gözleri pusluydu. Nasır kalktı, bir çekmeceye gitti ve bir banknot uzattı ona. Para adamın eline, Nasır'ın fısıltılı açıklamalarıyla birlikte varmadan önce bu miktarın bir dilenciye verilemiyecek kadar kabarık olduğuna dikkat ettim. Adam parayı aldı, başını salladı, birşeyler fısıldadı ve gitti. Sanki bunu bekliyormuş, bunu haketmiş bir edası vardı. Nasır beni süzdü.

«Onlardan biri. Muhafızlardan biri. Bu şehirde öyle insanlar var ki, beni ziyarete gelen zengin kişiler onlara dilenci gözüyle bakar, ama bilmezler ki onların herbiri elli, hatta yüz zengine bedeldir.»

Sanki inanılmaz bir budalalığım varmış gibi güldükçe güldü, benim söyleyecek bir şeyim kalmamış, buna gerek yokmuş, bir tür ilkel folklor içinde yer almışım gibi bir hava takındı.

«Evet. Zamanı geldi. Sen müslüman oldun. Emin olmasam böyle konuşmam. Göreceksin. Şimdi çıkıp akşam yemeği yiyeceksin. Sonra oteline gidip bir bardak su getirteceksin.» Yine güldü. «Sonra kendinden hoşnut olduğun nefis bir zaman geçireceksin. Arkasından uykuya dalacaksın. Sabahleyin gelip beni göreceksin.»

Ayağa kalkamıyacağımı, yalnız başıma şehrin itiş kakışlarıyla başedemiyeceğimi, kendi kendime yemek yemeyi başarabileceğimi ummadığımı söylemek istedim. Oysa ayağa kalktım, vedalaştım ve o ne dediyse aynen yaptım.

Üç gün boyunca yaptıklarım aynı kalıplar içinde devam etti. Sabah otelden çıkıyor., akşam yemeğe çıkıyordum. Nasır'la yakınlığım epeyi kilo almama neden oldu. Kendini beni rahat ettirmek, iyi beslemek ve bana katışıksız ve iyi

cins «beyaz esrar» sağlamakla görevli sayıyordu. Onun hevesini kursağında bırakmak istemezdim, ama bunun böyle sürüp gitmesi de imkânsızdı. Dördüncü gün uyandım ve sabah çubuğumu hazırlamaya gittim. Soluk altın renginde «beyaz» esrar zarfını açtım ve gözümü ona diktim. Öteki elimde topraktan yapılma çubuk duruyordu. Çubuğumu esrarla doldurmadım. Esrarın üzerini kapadım, daha büyük bir zarfa koydum ve Nasır'ın bulunduğu yere tuhaf bir sevinç ve onu görme tezcanlılığıyla gittim.

Paketi eline tutuşturdum ve artık bundan almıyacağımı, geriye para da istemediğimi söyledim. Bundan böyle benzeri şeyler içmeyecektim. Bir an bana baktı ve sonra kaşlarını çatarak:

«Demek, bıraktın?»

«Hayır, o beni bıraktı.»

Yüzü sevinçle doldu. «Ah, Tanrı senden uzaklaştırmış onu. Bu bambaşka birşey. Bu çok önemli.» Esrarı bırakmaya gitti ve elinde ucu püsküllü bir ipe dizilmiş fildişi yuvarlaklarıyla geldi. Bunu içinde tütsü yanan buhurdana tutup verdi.

«Aradığını bulacaksın.»

Vedalaşmadan önce, bana o kadar çok armağan verdi ki bir miktarını geri vermekten başka yol bulamadım.

Bir hafta sonra müslüman oldum. Sarık sardım, cübbe giydim ve yoluma devam ettim.

Eskiden üniversite şehri olan Nahb'a, ülkenin içlerine yöneldim. Bana öyle geldi ki ruhçu geleneği böylesine köklü ve zengin olan yerde Dükay'ın aradığı bilgi erlerinin izleri hâlâ bulunuyordu. Şehrin eski yakasındaki surların içinde

küçük bir otelde konakladım. Günlerim dili öğrenmek, kendimi namaza ısındırmak, otelin yakınındaki bir küçük camide okunan Kur'an'ı dinlemekle geçiyordu. Bundan birkaç hafta önce ereğimi gözden kaybetmiş olduğumu anladım. Öğrenebileceğim herşeyin elimin altında olduğu gerçeğiyle öylesine baskı altına alınmıştım ki Dükay'ı düşünecek zamanım bile yoktu. Üstelik beni kendisini aramaya itecek bir rahatsızlık da duymuyordum. Kalbimdeki altüst edici özlem yatışmış görünüyordu, ama hayatım için yepyeni olan bir tatlılık, bir sükunet vardı içimde. Yalnız, yola çıkmak için sahip olduğum başlangıç sebebini hatırladığım bir sıra eski kargaşalık içerimde yükseldi, o zaman otelimden fırlayıp, çarşıda dolaşarak Dükay ile bağlantı kurabilecek ihtimaller üzerine yöntemsizce yürüdüm.

Yürüdükçe içimdeki rahatsızlık çoğaldı. Şehrin surlarının dışındaki tepeye tırmandım ve batan güne, minarelerde akşam namazını haber vermek üzere yakılan ışıklara baktım. Üçyüzaltmışbeş camiden Ezan yükseliyor, bir ses ötekine katılarak öte dünyaya ilişkin gücün girift titreşiminden bir iz veriyordu. Hüzünle doldum, talihimi düşünüp kendimin acıklı durumuna üzüldüm. Ne yapmıştım? Yalnızca bir dini diğeriyle değiştirmiş mi oldum? Kuşkusuz yeni dinim ilâhiyatındaki ve törenlerindeki tüm yalınlıkla yeğ tutulmaya değerdi, ama çocukluğumdan bu yana alışageldiğim düşünce ve duygu alanları dışında bir deneyim geçirmiş değildim; bilginin hiçbir gizemcil tapınağına uğramadım. Üstadım yoktu, hiçbir bilgelik çevresinin kardeşliğine girmemiştim. Yine, hiç kuşkusuz Kütüphane'de sahip ol-

duğum sıkıntılı ruhu taşıyordum.

Dik bayırlardan şehre inerken, bana doğru bol beyaz elbiseli, yürüdükçe elbisesi kabarıp dalgalanan kendimden daha genç bir adam yaklaştı. Gerçi yokuş yukarı yürüyordu ama bu çıkışıyla sanki çaba harcamıyor, rüzgâr onu yukarı doğru götürüyordu. Başı açıktı ve siyah kıvırcık saçları çok kısa kesilmişti. Sağ elinde birşey tutuyordu— bunu öyle tutuyordu ki yanında görünmeyen birine veriyor sanılırdı. Güzel bir adamdı ve üzerinden dalgalar halinde vecde gelmiş bir sevincin titreşimleri yayılıyordu. Tepeye tüy gibi tırmandığı için yanıma yaklaşıncaya kadar benim dikkatimi çekmemişti, parıltılı gözleri hep ileri bakarak sağa sola sapmadan yanıma çıktı.

Aklıma ilk önce bunun bir sarhoş olabileceği geldi. Titreşimler, gövdesinde hafif boşluk dalgaları olması bu tahminime yolaçmıştı. Ama daha yaklaşınca düşüncemi değiştirdim, sarhoş değil deli olduğuna karar verdim. Bakışlarıyla, yüzünün boş anlatımıyla karşılaşınca «catatonic» kelimesini düşündüm, ama yanımdan geçip de aniden bastıran yağmur gibi üzerimden ışın yüklü bir enerji akıverince, anladım ki deli değildir. Elindekinin ne olduğunu gördüm ve derin, aceleci sesini duydum. Ağaç taneli bir kolye vardı elinde. Taneleri bir bir başparmağı ve işaret parmağı arasından geçiriyor ve her tanede «Allah. Allah. Allah. Allah...» diyordu. Bütün sükunetim altüst oldu. Kendime acımanın uyduruk avuntusu kayboldu, beni işimden, arkadaşlarımdan, evimden uğratan başdöndürücü enerji yine içimde taştı. Sanki koca bir gemi ufacık teknemin ya-

kınlarından geçti de, ben onun dümen suyuna çarptım ve gemi geçerken doğan dalgadan benim teknemin burnu kalktı, yana yattı. Çabucak camiye gidip abdest aldım, buz gibi suyu yüzüme aklımı başıma getirmek istermişcesine çarptım.

Namazdan sonra, mihrabın karşısındaki sütunlardan birine yaslanıp bağdaş kurdum. Bir dizi olarak uzanan sütunlara bakarken kalbimin çalkantısını yatıştırmayı denedim, ama düşüncelerimi denetim altına sokmayı başaramadım. Kafamda düşünceler bir şehri yakıp yıkan bir ordu gibi zaptedilmez bir yaygınlığa vardılar. Sanki bayırdaki adam bana neşter vurdu da açık yaradan zehir işliyor içime.

«Es-selâmü aleyküm.»

Bana seslenildiğini anlamam için bir kez daha söylenmesi gerekti bu sözün.

«Ve Allah'ın selâmı ve rahmeti senin üzerine olsun.» diye karşılık verdim.

Uzun sarıklı ve sakalı yeni kısaltılmış bir ihtiyar, yumuşak bir gülümseyişle bana bakıyordu. Gözleri sanki yarı körmüş yahut çok ağlamış gibi donuk, gülümseyişi rüyada imiş gibi dudaklarından kopuktu.

«Şaşkına döndün, Hmmın? Hem de namaz kılıyorsun.» Parmağını «böyle olmaz» anlamında salladı. «Allah» işaret parmağıyla üstümüzü gösterdi. «Nasıl bir adam olduğunu sen namaz kılarken anladım. Böylesi doğru değil. Namaz kılarken her hareket, her söz, sadece... budur: **Allahü Ekber.**»

Kutsal Adı huşu içinde, bitirirken son heceyi dilini titreterek söyledi ve sonra iki elini kulaklarının gerisine getirdi, parmaklar açık ve gev-

şek olarak eğik, sonra ellerini göbeğinin üzerine bıraktı.

«Adı belirsiz duruma gelmelisin. Görünmez. Namazın kendisi olmalısın. İnsan olarak kendine kıvrılmaktan, yüzünü kendine çevirmekten vazgeçmelisin.»

İçimden gelerek ve şükranla yaşlı adamın elini tuttum. O da benim kolumu bir çocukmuşum gibi vuruşlarla okşadı. Bir süre sonra ona tepede gördüğüm deli oğlandan sözettim. Ben konuşurken başını sallıyordu ve, gözleri kapalıydı. «**Meczub.** Deli denmez ona, çünkü ipleri tamamen elinden kaçırmış değil. Ona — güldü — sarhoş diyebiliriz. Aşkla sarhoş. Şaraba batmış. Balın içinde saydamlaşmış. **Meczub** o.» Bu kelimeyi öyle bir doyum, öyle bir neşve ile tekrarladı ki doğrusu şaşırdım. «Bizim aşkımız nasıl da az! Buna aşk bile dememiz mümkün mü? Pek uzak sayılmaz — hmm — ummana dalacağız. Korkuyor musun? Hayır mı? Ah! ama korkmalısın.»

Kalktı bana dua etti ve vedalaştık. Kemerler boyunca uzanan yoldan çinili avluyu geçip caminin büyük kapısına doğru yürüdü.

Benimle konuşmaya başladığında ona kafama takılan soruları sormadım ama, zamanı değil diye düşündüm Keyifle gülümsedim, çünkü nasıl olsa yeniden karşılaşacaktık. Bu sırada, yine namaz vakti gelmişti. Kendini bütünüyle silmenin vakti. Buna girişebilecek gücü kendimde bulmak için ilk kıpırdanışları da edinmiştim artık. Mihrabın yanına doğru gidip durdum. Usulca niyet ettim, ellerimi kulaklarıma götürüp tekbir getirirken Kutsal Adın vereceği mükemmellik ve haşyeti sağlamaya çabaladım. Tıpkı ihtiyarın ba-

na sözünü ettiği gibi.

Namazdan sonra yine sütuna yaslanıp durumum üzerine düşünceye daldım. Dükay aklıma gelince onun bir biçim, bir kabuk olduğu sonucuna vardım. Nasıl Nasır «müslim» kelimesini telâffuz ederken benim yönümü değiştirmemiş, yalnızca zaten aldığım bir mesafeyi doğrulamış idiyse, Dükay da aradığım bir başka şeyi gösteren bir ipucu olmuştu. İbadetler bana alışılmış gelmeye başladıkça, daha çok bilgiye susadım; gördüm ki namazın kılınışı bir gönül yakınlığıdır. Bu bir sevgi olacak kadar büyüyebilir, zamanla aşk haline gelebilir. Benim iyi bir arkadaşa ihtiyacım vardı — benimle aynı yöne dönük hayatları olan insanlar arasında bana yoldaşlık edecek ve yeni tadlar, yeni deneyimlerde benimle olacak biri. Aklıma **meczub** bir daha geldi, hiç de deli olmayan, kıyısını aradığım ummanın içine dalmış olan deli. Birdenbire düşündüm ki bu genç ruhsal yapının bir parçasıydı. Madem ki o vardı, bu parçanın bütünü de olmalıydı, **meczub**lar olduğuna göre üstadlar da var demekti ve yaşadığımız bu karanlık çağda, «Ermişler» hâlâ bizimle idiler. Ermiş kelimesi Hıristiyanların fazlasıyla küçük düşürdükleri bir söz. Çünkü Hıristiyan dünyasında «Ermiş» denilince, belli bir kurul ve siyasi dinyasaları tarafından tayini yapılmış insan akla gelir. Filâncanın ermiş olduğu ilân edilir. Bu çerçeve içinde «Ermişlik» kavramının bir ruhsal bilgi ve ilâhiyat basamağında olup olmamakla bir bağlantısı yoktur. İslâm'da ise Ermiş kelimesi kavram olarak yoktur. Buna en çok yaklaşan «evliya» yani Allah'ın Dostları'ndan olmak gibi bir kavramdır ki bu, o kimselerin Al-

lah'la içlerinde sağladıkları yüce yakınlığı gösterir. Allah Dostları'nın yazdıklarını okumaya başladım. Şeyhlerin İmamı Bağdat'lı el-Cüneyd ve onun şakirdi Şibli'nin, aylar önce bir paradoksuyla ilk kez altüst olduğum Bistam'lı Bayazıd'ın hayatları derinden kışkırttı beni. Şimdi düşündükçe ve düşündükçe kafamda bir bellilik kazanan bu yeni ihtimalin coşkusuyla doldum — yaşayan bir Eğitici Şeyh. Onu bulmalıydım.

O güne kadarki deneylerim bana göstermişti ki bu tür istekler eğer onlara boyun eğip kendini bırakmazsan gerçekleşici değildi. Ne kadar uğraşırsam, bir umut benden o kadar uzaklaşıyordu. Bundan böyle kendimi ilkeler içine hapsetmiyecek, bir uğraşının sınırlarında tutunmayacak, büyük bir isteğin verdiği ateşle yürümiyecektim. Hayatımın doğasını yeniden öğrenmem gerektiğini biliyordum. İçimden ruh hayatıma yön verecek bir üstad bulmanın susuzluğu taşıyordu, ama bu yeni istek beni ne duruma getirecekti? Elbet, günaha açılan bir istekten yeğdi — ya da gerçekte ikisi de aynı şey mi? Yeni isteğim beni yerimden edecek, beni yollara salabilecek, rüzgârın ve bedevilerin insafından başka güvencesi olmayan çöllerin kumlarına yöneltebilecekti. İstediğim insanı bulmak için nereden başlamalı? Hayır, hiçbir şey yapmamalıyım. Çalışma odamda Dr. Arnou ile buluşmamızı hatırladım. Sormamalıyım, bakmamalıyım, kulaklarım kirişte olmamalı. Nasılsam öyle kalmalı, ne yapıyorsam ona devam etmeliydim. Çalışmalı, öğrenmeli, geçen gün bana yol gösteren yaşlı adam gibilerle ahbaplığımı devam ettirmeliyim. Zor olacaktı bu, ama denemeye kararlıydım. Kalktım avlu-

yu geçtim ve caddeye çıkıp otelime yöneldim.

Otele döndüğümde bana bırakılmış bir not buldum. Tatilini geçiren bir arkadaş beni çarşıda görmüş ve nerede kaldığımı bulmuş. Bu akşam birlikte yemek yiyebileceğimizi umuyor. Biryandan, tatildeki bir adamın kafa düzeniyle benim içinde bulunduğum etkinliğin yoğun çerçevesinin çarpışmalarından doğabilecek felâketi düşündüm, öte yandan kendimin eski hayatımdaki rahatlıkla bağlantı kurmak için canattığımı hissettim. Bu, içimde ufacık bir yurda dönme isteği olduğundan değildi, yine de bazı haberler almak iyi olacaktı. Durumumu gezginlik geleneği içinde biryerlere oturtuyor gibi bir duyguya kapıldığım için kendime güldüm. Oysa en kasvetli anlarımda bile kendimi sırf gezmek için buralara gelmiş bir insan olarak görmemiştim.

Konuğum Devlet Üniversitesi'nde bildirişim alanında ders veren biriydi. Otelimin karşısına düşen kahvede buluştuk. Onu gördüğüme sevindim ama beni arayan kendisi olduğu halde tutumunda bir çekingenlik vardı. Bunu tuhaf buldum. Nane çayı söyledik ve alışılmış gezi ve otel nüktelerine daldık. Naneler geldi. Cezveden bardaklara boşaltırken, bana yüzünü çevirip, sinirli, nerdeyse kısık bir sesle: «Sanıyorum sana bildirmek zorundayım. Ben —Ben... müslüman oldum».

Gülmeye başladım o da hemen kendisine gülmediğimi anladı. Peşpeşe birkaç demlik masaya gelip gittikten sonra, yolculuğumun ikinci aşamasında —eğer buna aşama dersek— benimle birlikte gelmeye razı oldu. Karşılaşmamızla nasılsa anladım ki arkadaşım henüz başlangıç döne-

mindedir.

Ertesi günü birlikte geçirdik. Çarşıyı gezdik. Camiye gittik ve onun otomobiliyle şehrin eski mahallelerine bakan tepelere çıktık. Çıplak dağın bir kıyısında yer alan eski bir köyde yatan bir büyük Veli'nin türbesini ziyaret ettik. Gittiğimiz yer kızgın güneş altında kavruluyordu ve türbeye ulaşan bunaltıcı dar yolu geçerken sanki alevleri yarıp gidiyorduk. Camiye girer girmez herşeyi birden serinlik kapladı. Bir ibadet yerinde bulmayı umduğumuz duruluk burada vardı. Veli'nin himmetine sığınmış bazı kimselerin sandukaya yaklaştıklarını, kadife örtüyü kaldırıp demir çubukları öpüp karanlık bir aralıktan geçerek hepimizin topluca bulundukları yere çekildiklerini gördüm. Ben de öyle yaptım. Ona Allah'ın selâmını verdim ve Allah'a salih kullar yaratmış olduğu için şükrettim. Veli'den Peygamber (selâm ona olsun) Rabbimize beni Veli'nin şeyhine yöneltmesi duasında bulunsun diye bir dilek diledim. Türbeden çıktığımızda hiçbirimiz konuşacak durumda değildik. Sessizlik içinde Nahb'a döndük.

Ertesi sabah gezi arkadaşımın hafif bir ateşi vardı ve gününü dinlenerek geçirmek istedi. Ben taşkın bir canlılıkla çarşıya çıkıp mektup yazamıyacağımı bildiğim dostlarıma göndermek için bazı armağanlar almaya karar verdim. Bu iş için buraya geldiğim ilk günlerde bana kılavuzluk etmiş bir öğrenciyi telefonla aradım. Öğleden sonra her ikimizin de elleri küçük paketlerden oluşmuş yüklerle dolmuştu ve otele dönüyorduk.

Uzakça bir mesafeden dervişin yaklaştığını

anladım, görülecek kadar yanaşınca güneşsinirağımdan parmak uçlarıma yayılan bir duygunun gövdemi kapladığını duydum. Yaşlı bir adamdı ama diri ve çevik görünüyordu. Kıvırcık ak saçları kırmızı keçeden külâhından omzuna dökülüyordu. Şalvarı dizlerinin altında daralıyor ve gömleği göğsünde bolca duruyordu. Kehribardan bir sapı olan bir değneğe yaslanarak yürüyordu. Boynunda yine kehribardan mafsal kemiği büyüklüğünde dizilmiş toplar vardı. Her kim ise bu, bildiğimiz dilencilerden değildi. Çarşının karanlığında hareket eden bir fener gibiydi. Işığını görmesem bile hissediyordum. Bana doğru attığı her adımda varlığının yoğunluğu artıyordu. Değneğini yoldaki taşların aralarına saplıyarak yanımdan gürül gürül geçerken donup kaldım, kıpırdayamadım. Beni, çarşıyı, kaynaşan kalabalığı görmüyor gibiydi.

«Çok kutsal bir adamdır,» diye fısıldadı yanımdaki öğrenci, önemli bir mimari ayrıntıyı gösterirmiş gibi. Başımı salladım ve birşey söylemek istedim ama öylesine heyecanlanmıştım ki kafamı toparlayamadım. Öğrenci, her nasılsa benim dervişle konuşmak istediğimi anladı ve hemencecik bunun imkânsız olduğunu söyledi. Böylesi adamlar o derece kutsaldır ki dedi, onlar kendileri gelmedikçe siz onlara söz söyleyemezsiniz. Bir yandan öğrenciye onunla konuşması için yalvarıyor, bir yandan da kalabalık çarşıda izini kaybederiz korkusuyla dervişin peşinden sürüklüyordum. İslâm'a yeni girmiş bir yabancı olduğumu ona söylemesi için öğrenciyi zorladım. Belki bu, sandım ki, benimle birkaç kelime konuşmasına yol açar, üstelik kendimin Sünnet üzre

olduğumu dikkatini çeker kaygusuyla ısrarla ekledim. Öğrenci, saygılı bir tutumla ihtiyarın önüne geldi, eğilerek onu selâmladı. İkisinin hemen konuşmaya geçtiklerini birkaç adım öteden gözlüyordum. Derviş döndü bana delici bakışlarla baktı. O güne kadar farkında olmadığım bir etki, bir yabansılık, yırtıcılık etkisiydi bu. Bütün bu yabanıllığa rağmen ya da bu yabanıllığı yüzünden kutsallıkla yunmuş havası veriyordu. Gözleri bana birkaç saniye ateş saçtıktan sonra döndü, birkaç Arapça kelime söyledi. Çabucak yoluna devam etti. Ne dediğini merakla sordum: «Ona söyle doğrusunu yapmış. Kutla onu, cesaret sahibi olmak gerektiğini söyle. Devam et, de.»

İşi yüzsüzlüğe vurdum. Karşılaşmıştık ve karşılaşmamız bir sonuç vermeliydi. Daha çok istiyordum. Onun bana vereceği çok önemli bir haber mutlaka olmalıydı. Zavallı genci yeniden peşinden koşmaya zorladım. Öğrenci görev saydı isteklerimi ve yeniden konuştu onunla. Şimdi biz çarşı yerinde çalkalanan insanlar denizinde donmuş bir üçgen gibiydik. İhtiyar açık seçik bir cümle söyledi, döndü ve kalabalıkta kayboldu.

«Ne dedi? Nedir?»

Genç dayak yemiş gibiydi. Bir az önce kutsal adamın durduğu yerdeki kalabalığın akıp gidişine, sonra bana baktı ve dervişin iç zenginliğinden onun da etkilendiğini anladım.

«Hiç kimseye söyleyecek hiçbir sözüm yok,» dedi.

Paketleri öğrencinin koluna sıkıştırdım ve otele gönderdim. Yalnız kalmak ve namaz kılmak istiyordum. Bu olağanüstü adamın rüzgârı beni meczubla olan karşılaşmamdan daha büyük

bir kargaşalık içine attı. Ulu Cami'ye gittim, mermer şadırvanda abdest aldım ve büyük avluya sütunların serin gölgesi altından geçtim. Camiye girince âdet üzere kılınan iki rekâttan sonra ıssız bir köşeye oturdum. İhtiyarın yanımızdan ayrılırken üzerimizde bıraktığı dikkate değer durumu ortaya çıkaran «ruh halini» kavramanın imkânsız olduğunu anladım. Bunu düşünebiliyor, takdir edebiliyordum ama doğrudan bilmem mümkün olmuyordu. Çıkılacak iç yolculuğun ne kadar uzun olduğuna ilk olarak onun durumu dikkatimi çekti ve sonra düşündüm ki eğer ben insanların dünyasında kalarak böyle soylu bir farklılık içinde olmaya ne kadar uzaksam, aynı şekilde bu derviş de birçok kutsal ve yetkin velinin huzurundan, ışığından uzaktı. Her neyse, keçe külâhlı dilenciyle karşılaşmak uyandırdı beni. İlk olarak anında bütün ruhi enerji şebekemin bilincine vardım. Bu eski kentte aşıklar arasında dıştan göze görünmeyen ama içten içe bağlantılı bir ağ kurulmuştu. Dışından bakarsanız tepelerin arasına uzanmış olan bu eski şehir tecim işlerinin, aşkların, ölümlerin telâşı içindedir, insanların hayatını binlerce acı ve sevinç yönetmektedir. Ama bu şehre yeniden bir başka gözle bakarsanız o dar yolların, yüksek duvarlarla birbirinden ayrılmış tutku ve özlem dolu evlerin bir başka şeye dönüştüğünü anlarsınız. Nasıl bir adamın dış görünüşü onun içinde olup biteni gizleyebilirse aynı şey kent için de geçerli. Bir arı kovanı sayıyorum şehri. Arılar görünüşte düzensiz, karmakarışık bir yığındır. Ama peteği doldurma işi düzenli ve planlanmış bir olaydır. Bütün vızıltılar, uçuşlar, iğne batırmalar bal hazır

olsun diyedir. Arı kovanı balda anlaşılır.

Camiden çıkarken gülümseyen, yuvarlak yüzlü, beyaz güzel bir elbise giymiş ve sol elinde iyi yapılmış sarı terlikleriyle yanıma bir adam geldi. Bana güleryüz gösterdi ve yabancı bir ülkeden kendi yaşadığı şehre bir müslümanın gelmiş olmasından sevinç duyduğunu söyledi. Bir süre birlikte yürüdük ve ben öğleden sonra yaşadığım serüvenin peşinden böyle basit bir konuşma geldiği için rahatlık duydum. Ne var ki biz konuşurken serüvenin sona ermemiş olduğunu anladım çünkü caminin avlusuna bir dervişin geldiğini ve şadırvana yöneldiğini gördüm. Tam bu sırada güler yüzlü yabancı «Tasavvuf hakkında bilginiz var mı?» diye sordu. Bir başka zaman olsa, bu soru nedeniyle açılacak konuşmayı sevinerek sürdürebilirdim, ama belli bir uzaklıktan bile varlığını hissettiğim bu dilenciyle karşılaştığım şu sırada, yalnızca onu gösterip şöyle diyebildim.

«İşte Tasavvuf — yürüyor.»

Yanımdaki gülümsedi ve biraz kasılarak şunları söyledi: «Güzel dostum, sen bir yabancısın ve egzotik olanla aklını karıştırmamalısın, tuhaf kılıklı bir adamı görüp böyle şeyler uydurmanın anlamı yok.»

Avlunun öte başında dilenci abdest almaya hazırlanıyordu. Bizden yana baktı ve kocaman kehribar tutamaklı bastonunu yere bıraktı. Boynundaki iri kehribar yuvarlakları da çıkarıp yere koydu. Kollarını sıvadı ve yalınayak, keten gömleği ve pantolonuyla kaldı karşımızda. İkimiz de dervişe bakıyorduk, sonradan ben yanımdakine baktım: Nakışlı gömleği ve kordonlu giy-

sisiyle dilenciden çok daha egzotik görünüyordu. Benim dış görünüşlerle ilgilenmediğimi, gerçekte duyusal algılara dayandırılmış bir derin anlamın zihnimde bir devrim başlattığını bu adama açıklamanın bir yararı yoktu. Hem kendime böylesine açık seçik gelen bir konuyu dışa vurmak istemezdim hem de bildiğim Arapça, düşüncelerimi dile getirmeye yetmezdi. Bana caminin kapısına kadar refakat eden nazik adam Perşembe günü evinde yapılacak olan fukara toplantısına beni davet etti. **Fukara fakir** kelimesinin çoğuludur ve yoksul adam demektir. Tarikatın izleyicileri Kur'an'daki bir terim uyarınca böyle çağrılmayı uygun bulmuşlardır. Gerçekten de biz fakiriz ama O Zengindir ve Zengin Kutsal Adlardan biridir. Nahb şehrinin sokaklarındaki iki olağanüstü karşılaşma ve Fukara Meclisi'ne çağırılışım olağan, kolay gerçekleşir durumlardan sayılır, ama ben bütün bunları daha çalgıcılar bile bir araya gelmeden her hareketi tasarlanmış bir raksa doğru attığım ikinci adım olarak değerlendiriyorum.

Zikr Meclisi, yüksek duvarların ardında ufak bir sokakta saklı kalmış görkemli bir evde toplandı. Ağır, ahşap bir kapıdan başımızı eğerek girdik, ilerledikçe kendimizi geniş bir avluda bulduk. Çevresinde limon ağaçları bulunan mermer çeşmeden pırıltılı sular kurnaya boşalıyordu. Avlunun ucunda sofanın önünde mermerle kaplı geniş bir alan vardı. Divanlar sofa kapısının her iki yanına geniş bir çember biçiminde yerleştirilmiş, ortada zikr sırasında fukaraya nane çayı sunulabilmesi için bir açıklık bırakılmıştı. Biz vardı-

ğımızda zikr başlamış, fukara Kutsal Yaratıcı'ya övgü sunan bir ezgiyi söylüyordu. Bir kıta söylüyor sonra Kutsal Adı terennüm ediyorlar, ardından bir kıta daha söylüyorlardı. Bir ilâhinin yarısına doğru zikrin sözlerini de ezgisini de değiştiriyorlardı. Tarikatın öteki üyeleri gümüş tepsilerde sıcak, tatlı çay sunuyorlar ve bu işler dönüp dururken toplantının niteliğinde odaklanan ilgi dağılmıyor, zikrin kalbe yönelen havası kesintiye uğramıyordu. İki çemberden birine sessiz sedasız katılıp çevremi gözetleyerek zikre başladım. Gördüm ki bazıları etkisi kolay hissedilebilen eve ve birbirinden farklı fukaranın gelişine zihnini takmış görünüyor, bazıları söylenilen ilâhilere ve bu arada kendi seslerinin güzelliğine derinden bir bağlılık duyuyor, ama bir takım başkaları da sanki yapayalnızmış gibi düşünce dünyalarının derinlerine dalıyordu. Hepsi bağdaş kurmuş, elleri kucaklarına düşmüş durumdaydı, hepsinin gözleri kapalıydı. İlâhi söylerken zaman zaman çevrelerine bakıyorlar, ben bu arada gözlerinin istiğrak ile dumanlanmış olduğunu farkedebiliyordum. Bir fakirin belli etmemeye çalışarak gözyaşlarını sildiğini birkaç kere gördüm. Bir ara, yirmi yaşlarında bir adamın içinden fışkıranı taşıyamıyacak duruma geçtiği görüldü. Çevresindekiler titizlikle yanından ayrıldılar, yalnız bir tanesi, soylu ve yaşlı bir fakir gencin yakınına oturmak üzere davrandı. Gözle farkedilir bir çabuklukla genç adamın coşkunluğu duruldu. Oysa yaşlı adam tek kelime söylemiş değildi. Birinden diğerine bakışlar geçti yalnız.

Bütün gece boyunca aralıksız ilâhiler söylendi. Sesim Kutsal Adı tekrarlamaktan kısıldı ama

ötekiler pek dinç görünüyorlardı. Her ne kadar kendimi fukara arasında deneyimde ileri olanlarının dıştan göründükleri gibi olmaya yani onlarınki gibi bir yoğunluğa yöneltmişsem de onların içinde bulundukları deneyimden en iyi nasıl yarar sağlayacağımı bilmiyordum. Gözümün heyecanla takıldığı şeyler: Belli kıyafetleri olan ilâhiciler, çayın sunuluşu ve fukaranın ardı kesilmeyen katılmalarıydı. Gözlerim çarşıda gördüğüm garip dervişi arıyordu ve onun burada belireceğinden emindim. Bir saat meşkten sonra hava üç kere ardarda söylenen «**Allahü Ekber**» nidasıyla titredi. Bütün başlar kapıya döndü ve işte o gelmişti, benim dervişim, elinde değneği ve yalnayak. Büyük bir saygıyla onu çembere aldılar, benim karşımda bir yere oturdu. Cübbeli insanların arasında bir ilkel kabile reisi gibiydi. Çemberdekiler başlarını eğerek ona selâm verdiler. Beni görmesini çok istedim, ama bu mümkün değildi, çünkü arkası bana dönük olarak oturmuştu. Arkadaşımı çarşıda gördüğüm adamın bu olduğunu belli etmek için dirseğimle dürttüm. Ah, bana bir baksaydı! Emindim ki bu yolumda hayati bir adım olacaktı, gerçi böyle olacağına dair inancımın hiçbir dayanağı yoktu.

İlâhiler birbirini kovaladıkça ayın görüş alanımızdan çıktığına, yıldızların parıltılarını artırdıklarına dikkat ettim. Zikr beni herhangi bir duyumsal «renk» yansıtmayan sakin bir iç rahatlığına götürdü. Eğer ağlayan fakirin gözyaşları bu huzurdan kaynaklanıyorsa demek bunlar bir üzüntünün veya bir sevincin gözyaşları değildi. Ama eğer değil idiyse, neyin gözyaşlarıydı bunlar?

Kafam bu düşüncelerle uğraşıyordu. Arkamda birinin ayakta durduğunun bilincine vardığım zamanda ise kafam düşünce akımını durdurdu. Aniden dönünce dervişlerden birinin sivri külâhıyla tepemde dikildiğini gördüm. Yabanıl yüzü değişti, yüzünden sertlik maskesi düştü. Kutsal Adı anmaktan buğulanmış gözleri sert kafatasından parıldadı ve kırışık yüzüne o güne kadar hiç rastlamadığım bir güzelliğin ve sevecenliğin gülümseyişi yayıldı. Bir an sonra kendi zikir çemberi içinde yerini aldı. Eskisi gibi yerleşip bağdaş kurmuş haliyle ilâhi söylemeye devam etti. Bir sevinç hücum etti bana. Bu arada alış-verişi görmüş bir fakire gözüm takıldı, o da onayını belli edercesine ciddiyetle başını salladı ve gözlerini kapayıp ilâhiye devam etti. Bir şey olmuştu. Ne olduğunu söyleyemem ama birşeyin olduğunu biliyordum. İnsan bedeni nezle virüsünün kan dolaşımı boyunca seyredişini nasıl hissederse, ben de içimde birşeyin varlığını hissettim. İlâhiler bir saat daha sürdü.

Belli bir anda, toplananların üçte ikisi gitti, aşağı yukarı otuz kişi kaldı. Kalanlar çemberdeki saflarını sıklaştırdılar ve Tahlil söylemeye başladılar — «Hiç tanrı yok. Yalnızca Allah var.» Derviş şimdi çemberin bana göre karşı yanındaydı, ama orada olanların hiçbirinin farkında değilmiş gibi gözleri sıkı sıkıya kapalıydı. Bir işaret üzerine ayağa kalkıldı, anladım ki kutsal raksa hazırlanıyorlardı. Zikrin bu türlüsüne katılmak için dergâha mensub olunması gerektiğini biliyordum ve çemberden çıkıp çıkmamakta tereddüt ettim. Raksın havasına öyle girilmişti ki kalmam gerektiğini düşündüm, çünkü çemberden

çıkmak elele tutuşmuş olmamız dolayısıyla hissettiğim enerji akımını kesintiye uğratmak anlamına gelebilirdi.

Çemberin ortasında altı adam ayakta durup raksedenlerin uyumlu zikrine başka bir ezgi ekleyerek ilâhiye eşlik ediyorlardı. Buna raks demek doğru olmazdı; bu, daha çok soluk almanın uyumlu düzenine bağlı olarak bütün gövdenin zikretmesiydi. Son adan hesapladığıma göre soylu bir salınım olarak raks yarım saat sürdü. Tempo değişti ve hızlandı. Artık kendimi bedenimden tümüyle kopmuş hissediyordum. Ben yalnızca Yaşayan Rabbin adını anan bir esintiden ibarettim. Bir gözlemci ya da bir yabancı olma duygusunu yitirdim. Hatta ibadet eden biri olmaktan da çıktım. Ben bir flüttüm ve notalar benden geçiyordu. Birden sol elim yanımdaki adamın elinden koptu. Ürkerek gözlerimi açtığımda yanımda o yabanıl dervişin olduğunu gördüm. Alnından ter akıyor, gözleri belli belirsiz parıldıyordu. Elini elimin içine alıp çembere katıldı. Kolumdan kalbime doğru bir elektrik şoku gibi bir şeyin beni sardığını hissettim. Nerdeyse bayılacaktım, hemen kutsal raksın içinde olduğum gerçeğine kendimi yönelttim ve buna yoğunlaşmaya çabaladım. Kısa bir süre sonra raks bitti. Fukara oldukları yere çöktü. Bazıları alnını siliyordu.

Arkamızdan gümüşsü ve saydam bir ses mermer avluyu gezindi. Kur'an hepimizin kalbine şifa veren bir melhem gibi aktı. Huzur indi üzerlerimize. Bir dua okundu ve ayrılma zamanı geldi. Dervişten aklımda son kalan, önümüzden vadinin ilerisinde kayboluşu.. Tepesinde kocaman bir tabak kuskus, ev sahibinin bu kutsal adama

armağanı.

Otele döndüğümüzde şafak sökmek üzereydi. Namaz kıldık. Yorgunluğun ötesinde bir bitkinlikle yataklarımıza düşüp rüyasız bir uyku uyuduk. Birkaç saat sonra, uyanıp karşıdaki kahveye kahvaltı yapmaya gittim. Arkadaşım benden önce gelmişti. O henüz ağzını açmadan ben tasarımı ortaya attım. Kesin bir inançla içime doğmuştu ki bir Eğitici Şeyh vardır ve onu bulmak bize düşer. Biliyordum bunu. Bütün mesele nerede olduğunu bulmak ve onu görmek üzere yola çıkmaktan ibaretti. Kendi tutumumun baştan aşağı değişmesinin bir dayanağı yoktu, yalnızca geçtiğimiz gece kutsal raks sırasında olup bitenlerle bu yargılarımın bağlantılı olduğuna emindim. Ama bu bağlantının ne olduğunu göstermek ya da kanıtlamak mümkün değildi. Kesin inancımın tek kanıtı onu bir yolla denemek olabilirdi. Baktım ki, Osman'ın —yanımdaki arkadaşın— sabrı tükendi. Bu şehirde gereğinden çok kaldığı ve başından tasarladığı geziyi sürdürmek zamanının geldiği düşüncesindeydi. Bana bir iyilik yapmasını yalvararak rica ettim. O gün Şeyhin nerede yaşadığını öğrenebilirsem benimle onu görmeye gelir miydi? Gönülsüzce kabul etti. Bu kabulünün razı olduğu son bekleyiş olduğunu ısrarla belirtti. O düşüncesini değiştirmeden, hayatî bilgiyi ele geçirmek için yerimden fırladım.

Nereden başlayacağımı bilemiyordum. Ne yapmalıydım? Bir camiye gidip, «bana esaslı bir şeyhin adresini verin» mi diyecektim? Saçmaydı bu. Aklımı başıma devşirmeliydim. Baştan başlamalı. Nahb'da bu soruyu sorabileceğim kimi tanıyordum? İmam. Evet, ama benim peşinde ol-

duğum şeyleri doğru bulmuyor ki o. Ona göre İslâm belli ibadetleri yerine getirenlerin üyeliğe alındıkları bir tür bağnaz kulüptü ve benim umutla aradığım, Peygamber'in İslâm anlayışıyla pek alıp vereceği yoktu. Bir de çarşıdaki küçük dükkânı iyi cins kadifelerle ,oyma sandıklarla tıkabasa dolu olan hayta antikacı vardı. Esrarkeşti, ama esrarkeşler hakkında acelecilikle karar vermemeyi öğrenmiştim. Belki esrar çektiği için bazı saygıdeğer insanları bilmeye zorunlu sayar kendini.

Dükkânına doğru yola çıktım ve nefes nefese kapıya vardığım zaman uzun çubuğunu keyifle tüttürürken buldum onu. Bana yer gösterdi ve nane ısmarladı. Konuştuk. Bana el yazması, çok değerli bir Kur'an gösterdi. Kur'an'ı bana uzatmadan önce sevgiyle öpüp kalbinin üstüne koyduğuna dikkat ettim. Öğrenmek istediğim şeyi sordum. Bunun üzerine hemen heyecanlandı. Çayından bir yudum aldı, kaşlarını çattı.

«Hayır. Hiçbirini tanımıyorum. Böyle birşeyi bilecek kadar iyi bir adam değilim. Ama bir arkadaşım var. Hacıdır. O bilir. Nahb'da kimin şeyh tanıdığını o bilir.»

Ellerini çırptı ve oğlu yanımıza geldi. Çocuğu arkadaşının evine gönderip dükkana çağırttı. On dakika sonra zayıf, yaşlı bir adam, gülümseyen nazik bir yüzle dükkânın karanlığına daldı. İki adam beş dakika kadar Arapça konuştular. Yaşlı adam, benim yanımda oturuyordu.

«Evet. İki şeyh tanıyorum. Bunlardan biri Nahb'da, buradadır, ama güçsüz bir adam ve artık mürid kabul ettiğini sanmıyorum. Öteki Falah'ta. Adı da —'dır.»

Soluğumu tuttum. «İşte o,» diye heyecanla, yaşlı adam daha şeyhin ismini söylemeden haykırdım. Benim aradığım odur, lütfen nerede oturduğunu söyler misiniz?»

«Bir saat sonra buraya gelecek olursanız size onun Zaviye sinin adresini verebilirim. Çok mübarek adamdır. Büyük bir veli. Evet, sizin için adresini bulacağım.» Hoşnutlukla gülümsedi ve adresi bulmak için kalktı gitti.

İki saat sonra Falah'a doğru otomobille yola çıktık. Şehrin bir ucunda yer alan, yeşil bir kapının ve uzun bir geçidin ardında olmakla herhangi bir evden farklı sayılmayacak zaviyeyi bulmakta biraz zorluk çektik. İçerdeki giriş avlusu zaviyenin mescidine açılıyordu. Bu, beyaz duvarları ve hasır döşemesiyle basit, ama bütün bedenimle hissettiğim sükûnetle dolu bir yerdi. Oraya günbatımından önce vardık, bazı fukara akşam namazı için toplanmış, bağdaş kurup oturmuşlardı. Selâmladılar bizi, yanlarına buyur ettiler. Niçin geldiğimizi açıkladık ve yüzlerinde bir üzüntü belirdi.

«Ne yazık! Kaçırdınız onu. Efendimiz Şeyh başkente gitti. Ne zaman döneceğini bilmiyoruz. Orada nerde kaldığını — hatta orada olup olmadığını bilmiyoruz. Her yere gider. Ne yazık!»

Araştırmamız bitti derken, yeni başlamış gibi görünüyordu. Osman'ın suratı asıldı, biliyordum ki sonunda hiçbir başarı güvencesi olmayan yeni bir uzun yolculuğa razı olmayacaktı. Ne yapmayı düşünüyordum? Onlar sordu bunu. Başkente gidip onu bulmak mı? Yoksa dönüşünü beklemek mi? Gördüm ki Osman benim serüvenlerimin daha fazlasına girmek düşüncesi taşımı-

yordu. Belki doğru düşünen oydu. Belki bütün bu olup bitenler benim alanım dışındaydı. Belki ortalıkta bir üstad aramak için dolaşmamalıydım.

Belki bu istenilmiyordu da. Son haftalar boyunca kararlarımı bir yana bıraktım hep, olayların benim müdahalem olmaksızın akıp gitmesini istedim ve şimdi bu canalıcı noktada bir seçme yapmak için pek gönülsüz davranıyordum.

«Magrip'te böyle olur diyelim. Namazdan sonra karar veririz Osman.»

Osman katıldı bu görüşe. Bir avuç fukara saf tuttu ve namazımızı kıldık. Namazdan sonra soluk gülümseyişiyle etkileyici bir insan olan en yaşlı fakir, uzak ama iyi bir büyükbaba havasıyla bize ne yapılabileceğini bildiğini söyledi. Ertesi sabah onunla saat beşte zaviyenin kapısında buluşacaktık ve o bizi Kutsal Şeyh'e götürecekti. Şafaktan önce yola çıkmak bizi öğle sıcağında bunalmaktan kurtaracaktı. Osman bu teklifi sessiz kalarak kabul etti. O da artık araştırmamızın coşku ve gizemine kendini kaptırmıştı.

Şafaktan önce zaviyenin önündeydik. Yaşlı adam sabah namazı için bizi içeri çağırdı. Mescidde beş fukara vardı. Bu tenhalığı Üstad'la seyahat edenlerin bulunduğunu söyleyerek açıkladılar. Namazdan sonra gözleri yerde, birbirleriyle sıkıca halka yapmış fukara uzun bir münacaat okudu. Törenler sona erince vedalaştık ve yola koyulduk. Ruhça kendimizi yüksek hissediyor, Rabbi ilâhilerle zikreden fakire katılıyorduk. Bir saat kadar sonra bir yolağzına geldik. Başkente giden karayolunun sağda olduğunu gösteren bir işaret var-

dı. Soldan Si'Sliman adında bir kasabaya gidiliyordu.

«Sola!» dedi rehberimiz.

Her ikimiz de irkildik, ama Osman çatağın soluna düşen yola itaatkârlıkla dönerek başkentten uzaklaştı. Birbirimizin düşüncelerini yoklayarak anlaşmaya vardık ki işarete göre yanlış yoldaydık. Belki yol bozuktu, belki eskiden kullanılan yol buydu, belki sormamız gerekti. Kılavuzumuz yanılmış olabilirdi. Hayır, yanılmamış. Bu «kestirme» yoldan gidip Si'Sliman'daki ailesini görmek fırsatını kullanacakmış. Sevincimiz henüz devam ettiğinden buna güldük. Ne olacaksa olsun deyip irademizi olayların önüne geçirme duygusundan koptuk. Küçük bir kasabada durduk, nane çayı içtik, tozlu bisküiler yedik, bolca el sıkıştık ve arabamıza döndük.

Elbet güneş artık iyice yükselmişti ve Osman şafakla hareketimizin yararsızlığından şikâyet etti. Yeniden başkentin tersi yönde fırlayıp gittik. Geleceğimiz kasabadan sonra karayoluna dönmemizi söyledi ihtiyar. Nedense, orada Kutsal Şeyh'in nerede olduğu üzerine kendisinden daha taze haberlere sahip bir fakir varmış. Onun evine uğrarsak iyi olurmuş. En azından Şeyhin cemaatinin başkentte kesin olarak nerede kaldıklarını bu fakirin bildiği muhakkakmış. Evet, yörenin fakirinin evine uğramalıydık. İhtiyar bizi sağa-sola diyerek bahçe kapısında kızıl çiçekleriyle kocaman bugenvillealar taşan, küçük, beyaz bir eve kadar götürdü. Osman otomobili evin karşısına henüz park etmişti ki ev sahibi bizi karşılamak için koşarak çıkageldi. Ellerini başı hizasında selâmlama anlamında sallıyor, ev elbisesi dalgala-

nıyordu.

«Ah, ne yazık! Şeyh Efendiyi kaçırdınız. Evden birkaç dakika önce ayrıldı, biraz bekledi, sonra yola çıktı. Neyse ki Falah'taki Zaviyeye döndü. Orada görürsünüz. İçeri buyrun da bir çay için.»

Sonunda doğru iz üzerine varmıştık. İhtiyar bize bir göz attı ve kalbine şahadet parmağıyla vurarak gökyüzünü gösterdi.

«Mevlâna!» dedi. «Râb!»

Biz arabadan inmekteyken, bir başka otomobil köşeyi döndü ve birkaç metre ötemizde durdu. İhtiyar bize döndü, yüzünden sevinç taşıyordu.

«Geldi. Şeyh Efendimiz geldi.»

Bu anda cübbeli biri otomobilin tekerleğinin berisinden zıplayıp indi ve ihtiyara el salladı. «Anlamıyorum,» diye haykırdı şoför. «Geri dönmemiz gerek dedi.»

Kapı açıldı ve bir el çıktı. Şoför kavradı bu eli ve bir beyaz cillab ve çok katlı beyaz bir burnuz yola ayak bastı. Bu saygıdeğer Şeyh ve Allah'ın velisi, benim üstadımdı. Ben onu aradığımı sanıyordum ve orada, o uzak yerde, beni o bulmuştu.

Onu anlatmıyacağım, anlatamam çünkü. Doğru bir şey olmaz onu anlatmak. Efendim ve saygıdeğer üstadımın yüz yaşının üzerinde — tam olarak yaşını bilen yok — olduğunu söylemem yeter. Sağlığı — Âlemlerin Rabbine hamdolsun ki — mükemmeldi. Hergün beş vakit namazını öylesine kılardı ki bizler «salat»ın görkemini her keresinde derinden duyar, secde etmenin yüreğimizde doğurduğu yumuşaklığı anlardık. O Şeyhlerin Şeyhi, Kâinatın Kutbu tam ve kâmil

Muhammedi insandı.

Bizi fakirin evinin küçük sofasında kabul etti. Divanda bağdaş kurup odanın köşesine oturdu. Çevresinde şakirdleri yer almıştı. Biz onun sağ yanındaydık. Bize hoşgeldiniz dedi ve yolculuğumuzun nedenini sordu. Göstermelik olmayan bir incelikle, bizi aydınlatan bir dikkatle dinledi söylediklerimizi. Bir noktada sessizce, tamamen Tanrısal Varlığa gömülmüş, çekilmiş, batmış olarak durdu. Ondan inen Işık bizim kalblerimizi doldurdu. Bedenimin ısısı Üstad'a yaklaşmakla hatırı sayılır ölçüde yükseldi ve konuşmamız boyunca hep böyle kaldı. Bir rahatsızlık değildi yaşadığım, ama kendimin her kıpırdanışının, Kutsal Şeyhin her bakışının ve hareketinin tetik bir bilincini taşıyordum üzerimde. Sonra bedenimde duyduğum garip ısının ne olduğunu araştırmak üzere bir fakire sordum, o bunu işitmekten pek sevinç duydu ve bazı görüşmelerde böyle olduğunu, bunun da iyi bir işaret olduğunu söyledi. Daha fazla konuşmadı bu konuda.

Sanki güneşleniyormuş gibi geçirdiğimiz o uzun ve güzelim sessizliklerden birinin sonunda Üstad kendi otomobilini izleyip Zaviyeye onun konuğu olarak dönmemizi bildirdi. Elini öptük ve huzurundan ayrıldık. Birkaç dakika sonra Falah'a varmak üzere yola çıktık.

Zaviyenin bekçisi bizi kapıda selâmladı ve Osman'la benim birlikte kalacağımız odayı gösterdi. Sarığı başı çevresinde gevşekçe sarılmış, görmeyen tek gözünü bir bez parçasıyla örtmüştü. Yüzünün geri kalan yanı sert, kıvırcık sakalıyla, ustalıkla düzeltilmiş bıyığıyla kaplanmıştı. Gülümsediği zaman beyaz dişler ve parıldayan bir

göz beliriyordu, başka hiç. Bizi coşkuyla selâmladı ve bize Şeyh Efendimiz tarafından yönetiliyor olmanın ne büyük bir onur olduğunu söyledi. Osman tarikata girme töreni olup olmadığını sordu. Bekçi başını salladı.

«Merak etmeyin. Zamanı gelince gönderileceksiniz. Kabul edildiniz. Buradansınız artık, buradan.»

Birkaç gün geçince zaviyenin hayat düzeni anlaşıldı. Şafaktan önce sabah namazı için kalkıyor, sonra Şeyhimizin soylu virdini okuyorduk. Vird, bazı Kur'an cüzlerini okumak, bazı dualarda ve zikirde bulunmak demekti. Zikrin ne sayıda yapılacağına Üstadımız karar verirdi. Vird Rabbin en sevgili velilerine lûtfettiği bir kutsal armağandı. Vird aynı zamanda mürid'in ruhça korunmasını ve ruhça ilerlemesini sağlayan bir araç görevi de yüklenmişti. Vird'i şafak vakti okunan Kur'an izler, daha sonra dua ve sonunda kahvaltı zamanı gelir. Öğle üzeri fukara birlikte yemek yer ve akşamda, gün batımında yeniden Vird söylenir ve Kur'an okunur. Akşam namazından sonra akşam yemeği yenir ve yatağa gidilir. Perşembeleri fukara akşam toplanıp bir meclis kurarlar. Bir çemberde birlikte oturarak Saygıdeğer Şeyh'in divanını okurlar ve Hadra yani Nahb'da benim de katıldığım Kutsal Raks düzenlenir. Perşembe meclislerinde Üstad aramıza katılır ve duaları yönlendirir. Bazan Hadra'yı çemberin merkezinden yöneterek ona bereket verir. Kendileri yönettikleri zaman Hadra'nın nasıl farklı olduğu akıllara durgunluk verecek ölçüdedir. Onun rehberliği olunca insanlar hem ağırbaşlı-

lık, hem mutluluk açısından kalblerinde çok büyük bir ruhî enerjinin taştığını hissediyorlar. Hadra'dan ve ilâhilerden sonra geleneğe uygun olarak Üstad, Kur'an'dan bir bölümü verdiği derse temel alıp müridlere ruh yolunu yorumlayan kısa bir konuşma yapar. Bu konuşmalar sırasında belli ederek veya etmeden, kendi iç durumlarına uygun bir biçimde insanların ağladıkları görülen şeylerdendi. Çünkü insanların kalbleri Hadra yaptıklar sırada zaten **hikmet**'i kabul edebilecek hazırlığı geçirmiş oluyor ve böylelikle kutsal bilgenin dedikleri doğrudan doğruya kalbe işleme imkânı bulmuş oluyordu.

Bu toplantılar fukaranın hayati önemdeki ana **şagil**'i yahut uğraşısı idi. Şeyh efendimizin en gözde şakirdlerinden birinin bana dediğine göre Üstadımızın bir müridden en çok beklediği şey edeptir. Edebi tanımlamasını istedim ve şöyle dedi: «Edep demek, fukara ile bağdaş kurup oturmak ve Şeyh Efendimizin divanını bir ağızdan söylemektir.»

Bu oturumlar yoluyladır ki yanıltıcı «kişilik» tabakaları yavaş yavaş ufalanıp düşer. Divanın söylenmesiyle, metnin özünde yer alan Peygamber'in öğretisi, Tarikatın başlangıcı ve sonu, Ereğin ne olduğu bütün canlılığıyla aydınlanır. Bütün bu bilgiler Rabbi tarafından Oluş makamına ulaştırılmış müride akar ve çevresinde Umman'ın sularının yükseldiğini görüp onu Esrar'ın körfezinde barındırır.

Fukara meclisinde ne kadar bulundumsa o kadar da bilinç kazandım. Bunlar ulaşılıncaya kadar çok acıya malolan ve fakat ulaşınca da kaybedilen ayrım noktalarıydı. Daha sonra, bek-

lenmedik, irade çabasının olmadığı bir zamanda esirgeyici, açıklanamaz özellikte ihsan gelir, bu paha biçilmez, üstün, yüksek sunguyu yalnızca O verebilir.

Bu akşamlarda ilk keşfettiğim şey insanın yoğunluk kazanmasının insanı sersemletecek kadar olağanüstü bir tabiata sahip oluşuydu. İlk önce, herşeyden kopuyorum, meclise sonradan gelenler, çayın sunuluşu, ufak tefek olaylar, düşlemeler, rahatsızlıklar ve bir yığın değersiz şey benden uzaklaşıyor. Daha sonra kendi düşüncelerimden kopuyorum. Telâşın ve duyusal düzensizliğin ötesinde ve üstünde benim denetimim dışında bir zihni hareket ve salınım başlıyor. Ardından arzu ve irade Kutsal Adı düşünmeye, bilinçle duaya sürüklüyor kişiyi. Bu da insanın kendisiyle barış arasına aşılmaz bir duvar örüyor. Ama kavranılmaz bir durumda barış doğuyor. Beden hareketsiz, zihin yoğunlaşmış ve sabitleşmişken, bir şey bekliyorken ve özlem dondurulmuşken, kelimeler içinde uyumakta ve kelimeler içinden seslenmekteyken yani Yüce Ad'ın insanı taşıdığı bir zamandan sonra ancak ondan sonra bir şahin sessizliği ve çabukluğuyla kalb hayret ve huşu içinde kendinden geçer.

Meclis ve Vird fukaranın görünürdeki etkinliklerindendir. Bir de tek başına yapılan kişisel çalışma vardır ki ona «evkat», vakitler denilir. Zikr, Şeyh Efendimiz tarafından müride ruhi ihtiyaçlarının uyumu içinde bireysel olarak verilir. Bu tıpkı bir hekimin aynı hastalıktan şikâyetçi olan iki ayrı hastaya iki farklı ölçüde ilâç yazması gibidir. Herbirimizin belli bir sayıda yapmamız gereken özgül bir zikri vardır. Bu zikr tamamen

kendi ruhi arzumuz ve enerjimize bağlı olarak gerçekleştirdiğimiz bir zikirdir.

Zikretmek İslâm'ın temel ruhi etkinliklerinden biridir. Çünkü bütün Kur'an boyunca mümin zikretmeye çağrılır. Tirmizî Peygamber Efendimizin bir Hadis-i şerifini kaydediyor: «Cennet bahçelerinin yanından geçerken durun ve zevk alın.» Bunların ne olduğu sorulduğunda Peygamber şöyle cevap verdi: «Zikr meclisleri.»

Ebu Musa Peygamber'in şöyle söylediğini nakleder: «Rabbini anan ne yaşayanlar gibidir ne de ölüler gibi.» Buhari ve Müslim eserlerinde bu Hadiş'e yer vermişlerdir. Özgül sayılara bağlı olarak, Kur'an metnini İlâhî Adları ve sıfatları dile getirerek zikretme konusundaki bilgi doğrudan doğruya Peygamberin (Allah'ın selâm ve bereketi ona olsun) kendisinden doğmuştur. Ebu Hureyre şu Hadis'i naklediyor: «Eğer kim sabah ve akşam yüz kere «Allah'ı ulularım ve O'nu överek başlarım» diye bilerek söylerse veya daha fazlasını söylerse Kıyamet gününde beraberinde daha mükemmel bir şey getirmiş olmaz.» Buna hem Buhari, hem de Müslim yer vermişlerdir.

Yalnızca birkaç gün içinde, müslümanlığımı fukaradan öğrenmekte olduğumu anladım. Bu yalnızca Kur'an'ı, tapınmaları, sünneti kavrayışımın derinleşmesinde onlarla birlikte olmaktan edindiklerim değildi, ben aynı zamanda yaşamayı da onlardan öğreniyordum. Yani nasıl yürüneceğini, nasıl oturulacağını nasıl dinlenileceğini ve ne zaman sessiz durulacağını da. Nasıl yemek yiyeceğimi, yemekler karşısında kendimi nasıl tutacağımı, nasıl bekleyip, nasıl hareketsiz dura-

cağımı öğrendim. Saygıdeğer Üstadımız bulunduğumuz basamakta, yalnız Kur'an okumak gibi bir amacımız olduğunu, başka birşey okumamamız gerektiğini söyledi. Günler geçtikçe eğitimin anlamı açıklığa kavuşuyordu.

Tasavvuftaki ilk dersim «kahvaltı»ydı. Ben kahvaltıyı severdim ve bence günün en önemli öğünü oydu. Yediklerim sınırlıydı — içine birşey katılmamış çay (nane çayı değil) tost, konserve ve tereyağ. Hepsi bu. Fukaranın kahvaltısı sıcak kahve ve peşinden kuru ekmekten ibaretti. Bazı durumlarda koyu bir çorba ve ardından nane çayı gelirdi. Bunların kendi nazenin midem için çok ağır olduğuna karar vermiştim, dolayısıyla kahvaltı zamanı gelince zaviyeden sıvışıp kasabada benim istediğim kahvaltıyı bulunduran küçük bir kahveye gidiyordum.

Fukara sabahları benim ne yaptığımı çok merak ediyordu ve ben savunma durumundaydım. Bir keresinde, tam yola çıkacakken bir fakir birlikte gelmek istedi. Ben tek başıma gitmekte ısrar ettim. Ertesi gün bir başka fakir kahvaltıyı nasıl hallettiğimi sordu. Ona benden dolayı meraklanmalarını istemediğimi açıkça belirttim ve bu yolla yeter derecede mutlu olduğumu söyledim. Nedense olayın böyle akıp gitmesinden onlar mutlu değillerdi. Kızmaya başladım ve bir kimsenin ancak yiyebileceği şeyleri yemesinden daha akla yakın birşey olmadığını, bir kimseyi yediği taktirde hasta olabileceği şeyleri yemeye zorlamanın doğru olmadığını savundum. Benim konuşmam devam ederken bir fakir, şeyhin Divanından bir gazel söyleyerek benim can sıkıcı ve açıklanamaz öfkeme karşılık verdi, diğerleri

de ezgiye katıldılar. Bana haksızlık edildiğini düşündüğümden tamamen öfkeye gömülmüştüm.

Ertesi sabah her zamanki gibi ötekilerden önce kahvaltıya kaçabilmek için elverişli bir zamanda kalktım, ama nedense gidemedim. Fukarayı seviyordum. Bir fincan çayın benim için daha mı çok değeri vardı? Kalbime öyle geldi ki beni bu yasak kahvaltılara kenetleyen tost ve koyu çayın fiziksel nesneleri değil, benim bu önceki kahvaltı törenine olan bağlılığımdı. Bulunduğum yere çöktüm, kahvaltı zamanı gelince de gidip fukara çemberinde bir araya oturdum. Her zamanki dostça tavırlarıyla selâmladılar beni. Kahvaltıda gözükmemin yepyeni bir olay olduğunu belli eden hiçbir davranışta bulunmadılar ama hoşnutluklarını ben anlayabiliyordum. Kısa bir süre sonra odaya kahvaltı geldi. Sofrada taze pişmiş ekmek, geniş bir tabak tereyağı ve bir kavanoz yoğun meyvalı reçel vardı. Yemeği benim başlatmamı beklediler. Ekmeği parçaladım ve dağıttım. Lokmamı ağzıma götürüp Bismillah — «Allah'ın adıyla» dedim. Sonradan daha çok insanla birlikte yiyebileceği halde tek başına yemek yemenin aleyhinde bulunan Hadis aklıma geldi. Yemek de ibadet gibi ona katılanların sayısı arttıkça bereketi artan bir nimettir. Çok geçmeden kendimin yeme alışkanlıkları içine hapsolmuş bulunduğumu keşfettim. Yeme eylemi hakkında, açlık hakkında kafamda bazı kuruntular, kaygular vardı. Bunlar açlığın karnımdaki etkisinden çok, kafamda açlık hakkındaki temelsiz sanılarla ilgiliydi.

Ebu Derda, Resûl'ün şöyle dediğini naklediyor: «İnsanın rızk aradığı süre içinde rızk da in-

sanı arar.» Bu Hadis Ebu Nu'eym tarafından El-Hılye'de anılmıştır. Buhari ve Müslim Ebu Hureyre'nin bildirdiği hadise yer verirler: «Peygamber şöyle dedi: İki insanın yiyeceği üç kişiye, üç kişininki dört insana yeter.»

El-Mikdam b. Ma'dikarab şunu Resûl'den duyduğunu belirtir: «Hiç kimse karnından daha kötü bir kab doldurmuş değildir. Ademin çocuklarına bellerini dik tutacak kadar yemek yeter, ama yemek zaruret halindeyse karnının üçte birini yiyecek, üçte birini içecekle doldurun, üçte birini de boş bırakın.» Bu Hadis Tirmizi'de ve İbn Maceh'de geçer.

Aynı iki kaynak Ömer b. el-Hattab'ın aşağıdaki Hadis'i rivayet ettiğini söylüyor: «Eğer içtenlikle Allah'a güveniyorsanız, Allah sizi tıpkı yuvasını sabahları aç terkedip, akşama tok dönen kuş gibi besler.»

Yani zaviyede kaldığım ilk günlerde başımdan geçen ilk şey önceki sindirim sistemimin çöküşüdür. Bir akşam yemeğinde, Üstadımızın mübarek huzurunda çok baharatlı bir yemeği yemedim. Şeyh Efendimiz benim neden yemediğimi sordu. Şikâyetimi ona bildirdiler. Bana uzunca bir süre baktıktan sonra gözleri derin, sevgi dolu bir gülüş içinde küçüldü ve yüzü eşsiz bir gülümseyişle aydınlandı. Gülüşünün bu hayranlık verici aydınlığında benim mide sancımın gülünecek nesi var diye sormak aklıma gelmedi. Sonraları bu gülüşün önemini anladım. Bendeki bozukluk buydu. Eğer biri noksanlarımı soracak olsa ben de onları bir bir sıralasam, bu saydıklarım arasında oburluk yer almazdı. Noksanlarımı saymakta yanlışlık yapacağımı kabul ederim fakat on-

ları gözden geçirdiğimde obur olduğum hiç ama hiç aklıma gelmez. Sürekli olarak çok yiyen, şişkoca insanlarla birlikte bulunduğum bir gerçek. Şimdi anlıyorum ki nasıl yemek yeneceği üzerine kültürümüzün bize verdiğinin dışında bir düşüncem olmadı. Bu da benim tatmin olma kuruntumu yansıtıyordu yalnız. Fukara ile durum başkaydı. Fark yalnızca yemeğin Allah adıyla başlamasında değildi. Yemekte hemen hemen hiç konuşulmuyor ve daha çok ilerlemiş müridler hem az yiyor hem de çilecilik tutumunda olmadıklarını belli etmek üzere başkalarını nazikçe daha çok yemeye zorluyorlardı. Her zaman olduğu gibi mükemmel örnek Şeyh Efendimizdi. Pek az yediği halde önüne konan her tabaktan herkes kadar alıyormuş gibi görünüyordu. Yemek sırasında konuşmaz yalnızca yemek hazırlığıyla uğraşanlara bir sonra hangi yemeğin geleceğini belirtirdi. Her davranışını düzenlerken sahib olduğu titizlik ve uyanıklılık halini yemek yerken de gösteriyordu. Onun sofrası ibadeti, ibadeti sofrasıydı.

Zaviye hayatı hem gündelik fukara topluluğu hem de dağdan ve çölden konukluğa gelen müridler ve fukara aracılığıyla canlanıyordu. Üstadımızın çok övülen ruhi makamından ötürü her seviyeden insan onun duasını almak veya Allah'ın kayrasıyla daha yüksek bir makama bilinçle ulaşmak için zaviyeye geliyordu. Her türden derviş zaviyenin kapısına gelir ve aynı güzel muameleyi görürdü. Kısa zamanda kimlerin **salihîn** (doğrulardan) olduğunu ayırdedebildik. Bunlar davranışları en alçakgönüllü, varlıkları en az hissedilen ve sessizlikleri en derin olanlardı. Onlar

insanlardan en çok kopmuş, Şeyh Efendimizin yanında hassasiyetleri en çok olan ve dualarında en çok yol almış kimselerdi, Rabbin sevgili kullarıydı.

Fukara arasında hayatlarının arılığıyla özellikle dikkat çeken üç adam vardı. İnsanın düşmanı kendisidir. Daha doğrusu bizim normal bilinçlilik denilen rüya - halinde tecrübe ettiğimiz yanılsama insanın düşmanıdır. İnsanın kendisi dediğimiz şey işte bu yanılsamadır. Tasavvuf dilinde «nefs» yani «deneyici - kendilik» işte bu yanılsatıcı «ben» dir. Nefs gerçek tabiatı ortaya çıkana kadar yokedilmelidir. Bunu yapmak için de sürekli olarak ondan yüz çevirmek ve zikr içinde Rabbe yönelmek gerekir. Nefsin gerçek tabiatı ise Ruh'tan yani katışıksız Nur'dan başka birşey değildir. Bu hayatlarını arıtmış adamlarda nefs yalnızca öte dünyaya ilişkin ışık yüklü ruh üzerindeki incecik bir zar olarak kalmıştı. Çünkü bunlarda kalan nefs pek küçük bir miktardı. «Karakter» dedikleri şeyden soyunmuş durumdaydılar. Bazı kusurlar kalmıştı, düzgün bir yüzeydeki birkaç çizik gibi, ama hepsi bu. Camiye, yahut zaviyenin bir odasına girdikleri zaman bir etki uyandırmazlar, yalnızca lambalardaki ışık algılanamıyacak ölçüde artmış gibi belirsiz bir duygu yayarlar ortalığa. Eski arkadaşlarımı ve Dükay'ın sözünü ettiği adamları düşündüm. Onların «kişilikleri» nasıl da göze batar bir somutluktadır. Bir odaya girdiklerinde konuşmaya katılmasalar bile konuşulanların kesintiye uğramasına yolaçarlar. Titreşimleri dikkati çekebilmek için yaygara halindedir ve tahrikleri başkalarına bulaşıp bütün orada bulunanları etkiler. Fukara

ıle durum tam tersinedir. Onların bir yerde bulunmaları duruluş demektir, insanların endişe yüklü çarpıntısını onların varlıkları sönümlendirir, onlar telâşsız bir hayatın güvencesidir. Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği şaşırtıcı bir Hadis Peygamber'in bu nitelikler üzerine neler söylediğini yansıtır: «Dinarın kulu, dirhemin kulu, ipek elbisenin kulu sefildir. Onlara birşey verirseniz hoşnut edersiniz ama vermezseniz rahatsız olurlar, umutları kırılır. Onlara batan dikenleri çıkaramazsınız. Allah yolunda dağınık saçlar, tozlu ayaklarla atın sağrısına binmiş olan ne mübarektir. Onu bir şeye bekçi kılarsanız görevini tam yapar ve önemsiz sayılan görevlerden hoşnuttur. Eğer bir kafileye katılmak için izin isterse, bundan çıkar umduğu için değildir. Kendisiyle eşdeğer olmayan biri için dua ederse kabul olunur.» Bu hadis Buhari'nin derlemesinde yer alır. İşte Şeyh Efendimizin fukarası böyleydi.

Zirhunî zaviye mescidinin müezziniydi. Kısa boylu, beli bükülmüş, sanki sürekli rükû (namazda ikinci duruş) ediyormuş gibi yürüyen bir adamdı. Gözleri ihtiyarlıktan ve gözyaşından nemli olurdu. Bir kış için, bir de yaz için iki gömleği vardı. Mescidin bir köşesinde ot minder üzerinde uyurdu. Kur'an'ı ezbere bilir, bununla fukara Kur'an okurken bir yeri unutacak olsalar kendisinden yardım istenilmedikçe onlara karışmazdı. Onu parmaklarıyla usul usul tesbih çekerek zikreden halinin dışında görmek pek nadirdir. Yıllardan beri müezzin olduğunu biliyordum ve nasıl olup da Şeyh Efendimizin hizmetine girdiğini öğrenmeye can atıyordum. Birgün onu mescidde

yalnız buldum, kısa bir konuşmadan sonra — hep benim sağlığımla ilgilenirdi — ona öğrenmek istediğim şeyi sordum.

Bir süre sessiz durduktan sonra yüzüme serzenişte bulunur gibi, kendi değersiz geçmişi hakkında soru sormasam iyi olurmuş gibi baktı. Göğüs geçirdi. Sonra fukaranın sık sık yaptığı gibi şahadet parmağıyla gökyüzünü göstererek «Mevlâna» diyerek başını salladı, «Râb.» Anlatmaya başladı:

«Şeyh Efendimizin fakiri olduğumdan bu yana oniki yıl geçti. Üstadımızın selefi mübarek velinin memleketi olan küçük dağ kasabasında yaşıyordum.»

Başımı salladım. Bu, zaviyeye gelmeden önce Osman'la birlikte ziyaret ettiğimiz türbeydi.

«Evliydim, çocuklarım vardı, terzilik yapardım. O günlerde derviş değildim ve çevredeki fukaranın toplantılarına katılmazdım. Namazımı kılar, her dindar müslüman gibi Cuma'ya giderdim. Ramazanda orucumu tutar, bayramda zekâtımı verirdim. Birgün bu eski kasabanın sokaklarında dolaşırken kayınbiraderime rastladım. Beni gördüğüne pek sevindi. Doğrusu şaşırdım, çünkü aramızda pek canlı bir ahbablık yoktu. Bana önceki gece harikulâde bir rüya gördüğünü söyledi. Cennetteymiş. Pırıl pırıl nur içindeymiş her yer. Melekler ve veliler Kutsal Yaratıcı'ya sena ederlermiş. Cumaymış. Melekleri izleyip Ulu camiye gitmiş. Beyaz mermerdenmiş cami, minaresi de ışıl ışıl pırlantadan bir kuleymiş. Ezan okunurken başını kaldırıp bakmış ki ben müezzinmişim. Beyazlar giyinmişim, her yanımdan ışıklar dökülürmüş. Cennetin müezzini...

kayınbiraderime bö·:le b ·: sonucun beni bekleyemiyeceğini, eğer cehennemden kurtulabileceksem kendimi pek talihli sayacağımı söyledim. Sözlerime canı sıkıldı ve gördüğünün gerçek bir rüya olduğunda ısrar etti.

«Ondan ayrıldıktan biraz sonra kendisi derviş olan eski bir arkadaşımla karşılaştım. Kasabanın bu arka sokaklarında beni görmüş olmaktan biraz şaşırdığını çünkü kendisinin de beni aramak üzere evden çıktığını söyledi. Söylediğine göre çok yüksek bir şeyh ve veliyullah o gece kasabada olacakmış. Bana çevredeki fukaradan birinin evinde müridlerinin toplanacağını, Üstad'ın oraya gelip bir konuşma yapacağını, halkla tanışacağını anlattı. Bunun pek ilginç bir olay olduğunu ama kendimin sık sık dışarı çıkmadığımı söyleyerek cevap verdim. O, benim gelmemde ısrar etti, velinin kasabaya geldiğini duyar duymaz ilk önce beni düşündüğünü belirtti. Sonunda onu memnun etmek için Fukara Meclisi'ne gitmeyi kabul ettim.

«Avlu kalabalıktı, ikiyüz insan olsa gerekti. Arkalara, geçilecek yerin uzağına, bir direğin arkası sayılabilecek bir yere oturdum. İlâhiler bittikten sonra ve yemek verilmek üzereyken bir fakir yanıma gelip Şeyhin beni sofrasına çağırdığını söyledi. Bunun büyük bir nimet olduğunu anladım ama böyle bir şerefe niçin beni yaraşır gördüklerini anlamadım. Beni tam Şeyhin yanına oturttular. Yemekler konulurken, bana doğru eğildi ve ertesi gün kendisiyle Nahb'daki zaviyesine gideceğimi söyledi. Oradaki mescidin bir müezzini ve Allah'ın bir fakiri olacağımı bildirdi. Şeyhin bereketi tepemden tırnağıma kadar

üzerime boşalıverdi. Anlaşmamak diye bir mesele yoktu. Ağlıyordum ve büyük bir gönül ferahlığı duyuyordum, sanki hayatım o güne kadar karmakarışık bir bilmeceydi de bir dokunuşta çözülüvermişti.

«Ertesi gün Şeyh Efendimizin kaldığı eve gittim ve o beni otomobiline alıp Nahb'a getirdi. O zamandan bu yana kendisiyleyim. Bu yıllar içinde iki kez burayı terketmek istediğim duygusuna kapıldım. Kimseye tek kelime söylemedim. İki kere otobüs durağına kadar gittim, ikisinde de buraya geri geldim, nedendir bilmiyorum. Her seferinde geri döndüğüm zaman Şeyh Efendimiz beni çağırttı. Hep beni odasında bekliyordu, sofrası yiyeceklerle dolu, gülümseyerek, Allah'a şükrederek ve benim kalbimi sükûnetle doldurarak. Ayrılmak önemli değil. Cennette hepimiz yine bu zaviyede namaz kılacağız.»

Tekrar başını salladı. Gözleri yaşlarla parıldıyordu. Dışardan. uzaklardan Ezan işitildi. Saatine baktı. Kalkıp mescidin merkezine doğru yavaşça yürüdü, o kırılgan, o narin bedeniyle yaptığı daveti duyduk — yankılı, ferah ve muhteşem. Sesi havayı dolduruyor, şehrin son ışıklarını emip sönmüş olan şehrin yücelerinde uçuşuyordu. Zirhuni, Cennet'in müezzini velileri ve melekleri Râb önünde boyun eğmeye çağırıyordu. Onun söylediklerini ben de fısıldadım, **«Lâ ilâhe illallah.»**

Cami'ül-Beyan'da şu Hadis yer alır: «Doğrusu, ümmetim arasında öyle insanlar vardır ki Allah'ın rahmetinin genişliğinden açıkça neşe duyar ve O'nun gazabı korkusuyla gizlice ağlar. Yeryüzün-

de yaşarlar ama kalpleri cennettedir. Kendileri dünyadadır ama kafaları ötedünyaya takılmıştır. Sükûnet içinde yaşar, Allah'ın kayrası yoluyla O'na yaklaşırlar.»

Fukara arasında zaviyenin hizmetçisi Abdullah kadar alçakgönüllü veya onun kadar fedakâr olanı yoktu. Adı «Allah'ın kölesi» anlamına gelir ve o da adına yaraşan bir hayat sürer. Fukarayla birlikte oturuşunda gözlerini eğerek oturur, gözlerini Üstad'ın aramızda bulunduğu zamanlar dışında ve kendisine doğrudan doğruya seslendiğiniz zamanlar dışında göremezdiniz. «Gözlerini» diyorum ama gerçekte gözünün birini çok uzak olmayan bir geçmişte yitirmişti. Bu gözünün üzerine bir kumaş parçası koymuş ve nedense öteki gözü pek güçlenmişti.

Bütün hizmetçilik işleri onun üzerindeydi ama bir kez bile bundan yakındığını duymadım. Sinirlenecek olursa, bu hali bir âni fırtına gibi geldiği hızda giderdi, gidince de herşeyi temizlemiş ve parlatmış olurdu. Fukaranın hepsini severdi, Üstad'ı için beslediği derin duygu zaviyeye gelen her müride örnek olacak düzeydeydi.

Müridlerden biri, Nahb'lı bir öğrenci ona Şeyh Efendimizi hoşnut edebilmek için en çok neyi yapması gerektiğini sorduğu zaman tek kelimeyle cevap verdi: «Zikr!» Çeşitli zamanlarda onunla konuşmaya çalıştım ama her seferinde zaviyenin bir işine yardım etmekle — halı süpürmek, kapı onarmak gibi — sonuçlandı bu çabam. Onun çalışması bir çeşit azarlama, bir şeyleri kınama gibiydi. Birgün mescidde otururken önümden yaptığı iş dolayısıyla gelip geçiyordu. Kollarını sıvamıştı, yüzünden terler akıyordu. Yapa-

bileceğim bir iş olup olmadığını sordum. Hemen dolaba gitti, kilidini açtı. Bir kutuyu karıştırıp yanıma geldi ve avcuma bir tesbih bıraktı. Sonra tesbih tanelerini eline alıp parmaklarından geçirerek, «Allah, Allah, Allah, Allah, Allah,» demeye başladı. Verdiği öğüdün önemini tebarüz ettirmek için de yumruğunu sıkıp salladı.

Zaviye mescidinin imamı nefis bir adamdı. İnsanlarla ilişkilerinde mesafeli ve titiz tutumu, soylu ve yakışıklı yüzüyle örnek bir bilimadamı görünümündeydi. Onun bilimadamlığı bizim batılı geleneğimizdeki durumdan tamamen farklıdır. Odasında yazmalar ve kitaplar dizilmişti ve bunlar arasında tasavvuf üzerine hiçbir çalışma yer almıyordu. Kur'an'ın herhangi bir tefsirini ne okumuştu ne de biliyordu. Hafızdı. Kur'an'ı yalnızca okumakla kalmaz, işittiği saniyeler içinde bir âyetin yerini bulabilirdi. Aşikârdı ki, imama göre Şeyh Efendimiz büyük bir veli olduğu kadar ulemânın da âlimiydi. İmam yalnızca iyi mekteplerde okumakla kalmamış, aynı zamanda bilgili insanlarla ve ruhî yolculuğun her makamından kimselerle bağlantı kurabilmişti. Bu zenginliğine karşın, bilgisini gösteriş olsun diye dışa vurmazdı. Gerçekten, onun çoğu zaman konuşmaya katılan birinin boş konuşması karşısında sustuğunu görmüşümdür.

Zaviyedeki ilk haftalarımda onu defalarca Tasavvuf hakkında konuşmaya zorladım, ama her seferinde kaçamak davrandı. Bir akşam onun çalışma odasına çay içmeye davetliydik. İnsanlara açık bir havası vardı ve bir deneme daha yapmak için zamanın uygun olduğu düşüncesine ka-

pıldım. Tasavvufun tanımı nedir diye birdenbire sordum ona. Böyle yaparsam hemen cevabı ağzından kaçırır düşüncesindeydim, ama o yine bir an düşündü ve sadelikle şunu söyledi:

«Tasavvuf, Rabbi sevmek ve onun yarattığı herşeye karşı yumuşak davranmaktır, böceklere bile.»

Bütün söylediği bundan ibaret kaldı ve nane çayını hazırlama merasimine devam etti.

Ebu Zer'in rivayet ettiği bir Hadis'te Resûl şunu belirtiyor: «Bilen kimselerin çemberinde olmak bir insanın tek başına bin secde etmesinden, yahut bin hasta ziyaret etmesinden ya da bin cenazede bulunmasından daha iyidir.» Biz imamın bize göstereceği ilgiyi hevesle ve birşeyler öğreteceği düşüncesiyle sabır gösterip bekledik, ama o bazı âyetlerin tefsirinden ve namazlarımızda ayrıntıda kalan bazı hatalarımızı göstermekten öte de birşey söylemedi. Ben onun geniş kütüphanesini dikkatle gözden geçirdim ve okurken içinde birçok şeyi işaretlemiş olduğu bir İbn Arabi cildini işaret ettim. Başını salladı ve bu kitaplarda Görünmez'in hiçbir Bilim kitabında yer almayan sırları olduğunu söyledi. İbn Arabi'nin, kendisine görüm olarak esinlenmiş olan şeylerin dışında hiçbir şey yazmamış olduğunu akılda tutmamız gerektiğini de ekledi.

«Söylediği kadarıyla eserde soyut hiçbir şey yok. Hiç kuram yer almıyor. Yalnızca tanımlama.»

Şeyh-ül Ekber'in bu tanımlamaları hakkında birşeyler söylemesi için yalvardım ama o yalnızca, «Bunları kendin göreceksin. Şeyh Efendinin sana verdiği görevleri yap ve eğer Allah isterse,

pek yakında bir kapı açılır sana.» Sevgi yüklü bir tavırla, bardaklarımıza çayları koydu.

Zaviye hayatının tabiatında olan bir şey vardı ki bu, Nahb'daki camide namazımı düzelten nazik adamı, tam kendisine ihtiyacım olduğu bir sıra Falah'ta karşıma çıkaracaktı. Sevgili Üstadımızın müridlerinden biri oluşunda şaşılacak bir şey yoktu. Beni fukara arasında görünce en ufak şaşkınlık belirtisi göstermeden gülümsedi. Her ne kadar kendimdeki değişikliği en son farkedebilecek durumda olsam da, yeni eğitimimin ilk aşamasının sonlarına eriştiğimi sanıyordum. Eğitim süreci her geçen gün daha zorlaşacağa benziyordu. Osman bile kendisiyle birlikte bulunulması katlanılmaz biri haline gelmişti. Bunun bir nedeni onun da aynı başkalaşım içinden geçmekte oluşudur. Ne zaman kendi başıma kalmak istesem yanımda fukaradan birini mutlaka bulurdum. Usulca sıvışmak istesem amacımın ne olduğu sorulur, biraz yürümek istesem bana eşlik edecek bir fakir ayarlanır hemen. Hangi özrü ileri sürsem yalnız kalabilemem. Yalnızlık sağlama çabalarımı yoğunlaştırdım ama güçlükle elde edebildiğim bu kısa yalnızlık sürelerini kendimi hazırladığım hiç bir ruhi etkinlik gösteremeden geçirdim. Çünkü bu zamanlarda kafam bir yandan başkalarının bunaltıcı sorunlarından uzaklaşmış olduğum gerçeğiyle uğraşır, bir yandan da yalnız kalmayı başarabilmiş olmanın tadını çıkarırdım. Düşüncelere dalmak istiyordum, ama kıvır zıvır konuşmalarla düşüncelerim hep kesintiye uğrarken nasıl yapabilirdim bunu? Zikr etmek istiyordum ama her an dumanı tüten nane çaylarının

bardak şıngırtıları ve sohbetlerle zihnimin yoğunluğu paramparça edilirken nasıl olur da iç dünyamda uzun yolculuklara çıkabilirdim?

Zaviyede bulunan öteki insanları eleştirel gözle incelemeye başlamıştım. Yalnızlık ve düşünce yoğunluğu istiyordum. Ötekileri boş konuşmalar ve bol sofralardan başka birşey istemeyen insanlardır diyerek mahkûm etmiştim. Çevremde büyük bir ruh hükümdarının sarayına yaraşmıyan dar ufuklu insanlar dolaşıyordu ve ben ruhça zengin bir adamdım. Bu düşünceler içinde, kendimi zaviye hayatının toplu namaz ve toplu yemek biçiminde sürüp giden günlük akışı arasından büyük emeklerle yalnız kalma zamanları koparabilmiş bir kimse olarak görüyordum.

Kendimi üstünlükle donatılmış sayarak kazanmayı göze aldığım bu sessiz savaşın ortasında ihtiyar ve ince ruhlu Nahb'lı çıkageldi. Beni selâmladıktan sonra kocaman gülümseyişiyle yanıma oturdu.

«Ne dersin, zor oluyor mu?» diye sordu.

«Hayır,» diyerek lâfı ağzına tıkadım.

«Ya!» dedi, böyle bir zorluğu aklına getirmekle hata ettiğini belli edercesine.

Aramızdaki sessizlik birbirimize birşeyler söylemeye canattığımızı gösterecek kadar uzadı. Sonunda ben ağzımdan kaçırdım:

«Niye,» dedim, «zor olacakmış sanki?»

Yine gülümsedi. «Yok. Yani, bazı müridler başlangıçta zorlukla karşılaşır da... biraz — boğucu bulurlar.»

Kalbim minnet içinde hızla çarpmaya başladı. Hiç yalnız kalamamak zordu, ama sabırlı olmalıydım. Tam benim meselemi dile getiriyordu.

Herkesin kendimle aynı ruhi tutkular içinde olacağını bekleyemezdim.

Elini kolumun üzerine koydu. «Benim için de zor olmuştu.»

İşte bütün istediğim buydu, hemencecik bütün şikâyetlerimi sayıp döktüm ona. Fukarayı suçladım, Tarikatın asli ogretisini örten kültürü suçladım, birlikteliği suçladım, aşiretlere özgü bir yalnız kalma korkusu dedim... Ama bütün bunları ardarda sıraladıkça gide gide yanlış, daha yanlış bir noktaya vardığımı anlamış oldum. Konuşmamı usulca bağladım, pil bitti.

«Peki, ne yapıyorsun kendi başına kaldığında?» Bu soruyu bana sorduğu anda sonuca da varılmış oldu, ama ben kendimi haklı çıkarmaya uğraştım. Hayır, tek başına kalınca ne namaz kıldım, ne zikrettim ama bunların yapılabilmesi için önce bir yöntemin bulunması gerekir. Zikr için bir yer olmalı meselâ. İşte, böyle şeyler!

Yaşlı adam kesin bir tavırla salladı başını, tıpkı bir keresinde camide yaptığı gibi. Hayır, yine yanılıyordum.

«Peygamber — salat ve selâm insanlar Kutsal Varlık'a yöneldikçe ona olsun — dedi ki, 'Şeytan tek adamla birliktedir', Gerçekten yalnız olmak bu demektir. Üstelik sen, kendi başına kaldığın zaman yalnız mısın? Hayır. Binlerce düşünce kafanı yalnız bırakmaz, yüzlerce nefs seninledir - öfken, gururun, herşeyin.» Bana gülüyordu, ama bu gülüş öyle tatlı bir anlayışla doluydu ki başımı utançla eğdim. «Mücadele bitmiş değil daha. Bitince göreceksin. Yalnız olabilmek için çok çalışman gerekecek. Sonradan elde edilir o. Yalnız kalmayı başarabildiğin zaman anlayacak-

sın ki sen artık **kendinsin.** Bunu sağlaman için savaşman gerekmez. Yalnız kalmayı başarmak demek, bilgelik uyarınca söylersek, önce başkalarıyla birlikte olmayı öğrenmek demektir. Savaşma. Şeyhine bak! Şeyhine bak!»

Ellerini kucağının hizasına kavuşturup gözlerini indirdi. «**Abd.** Kul. Bu İslâmdır. Yol budur. Kurtuluş budur.» Gözlerini yumdu ve derinden göğüs geçirdi. Ellerini kucağında yeniden kavuşturdu ve bütünüyle hareketsizliğe bıraktı kendini. Ben kıpırdamadım ve bütün bedenimin uyarılmış bir duyarlıkta olduğunu anladım. Rahatsızdım ve hiç kıpırdamamam gerektiğini hissediyordum ama ayak parmaklarıma kramp girmeye başlamıştı, dolayısıyla sessizce zikredebilecek kadar elverişli bir oturuş sağlamak üzere ayağımı değiştirdim. Sonuçta gözlerimi yumdum. Kimsenin bize bir takılması olmadı. Çevremizde derin bir sessizlik egemendi. Bir zaman sonra gözlerimi açtım, kalbim kapana sıkışmış kuş gibi çırpıntılıydı. En sonunda ihtiyar da gözlerini «Allah» diyerek açtı. Kelimeyi usulca söyleyerek bakışlarını bana çevirdi. Başını ciddiyetle salladı. «Çok zaman ister. Çok zaman ister.»

Ötekiler akşam namazı için sökün etmeye başlamışlardı.

Meclis kurulunca sır olarak bize ulaşan şey Tanrısal Varlık'ın çemberde yer alan bazı kimselere yaklaşması yüzünden kendimizin nerede bulunduğuna dair hissettiğimiz sırdı. Bu belli bazı kimseler merkez sayılarak Tanrısal Varlık çevresinde dönülürdü. Hayatımızın her anının Meclis'te göze çarpar bir biçimde yansıdığı bir gerçekti. Her-

kes nerede olması gerekiyorsa tam oradaydı. Söylenmesi acaip görünse de, benim anladığım şuydu ki Şeyh Efendimize bir kimsenin yakınlığı, sağında veya solunda bulunuşu — bütün bunlar o kimsenin acun içinde tuttuğu yeri kesinlikle ölçebilirdi. Fukara ile oturduğumuz ilk zamanlarda benim yerim Üstadın yanında yahut pek yakınında olurdu. O zamanlar bir yabancı olduğum için koparılan velvele beni çoğu zaman sersemletiyor, ben de bir köşeye çekilip zikr ile uğraşmaya heves ediyordum. Bu yerine oturmamış anlayış içinde Üstadın yanına oturmanın ölçülemez bir şeref olduğunu bilmeden, başımı çevirip onu görebilme imkânına sahip olduğum halde, onu görme zevkine ermeden günlerimi geçirdim.

Önce hissedilmeksizin, sonra gözle görülür biçimde fukara arasındaki huzursuz kimselerden biri oldukça Üstad'dan uzaklaştığımı farkettim. Toplantıdan toplantıya onunla olan mesafemiz artıyor ve sanki ben kapıya doğru gidiyordum. Bir zamanlar ilerlemiş ve saygıdeğer müridlerle iki yanım doluyken şimdi kendimi gittiğimiz köylerde Tarikata yeni girmiş bazı kimselerle yahut toplantı sonunda kuskus dağıtacak olan müridlerle birlikte buluyordum. Sonuç olarak, kendimi odanın dışında, her iki yanımdan dostların ihmaline uğramış hissettim. Sefil bir haldeydim. Ne kadar Şeyh Efendimize yanaşmak istesem, o kadar gizemli bir biçimde terslendiğimi, herşeyden uzak tutulduğumu hissediyordum. Daha da kötüsü, üstadımdan bu büyük kopuş benim kişisel çıkmazıma özgül bir hor bakış anlamına da geliyordu.

Mübarek Üstadımızla ilk karşılaşmamızdan

sonra Osman'la olan konuşmamızı hatırladım. Osman'a Şeyhin beni bütünüyle kabul edişine şaştığımı itiraf etmiştim. «Bana hep yaramaz bir çocuk olduğumu söyleyecek diye bekledim,» deyince Osman gülmüş ve «Ne tuhaf!» demişti. «Ben de bana hep uslu bir çocuk olduğumu söyleyecek diye bekledim.»

Şimdi bir tür yol göstericiye ihtiyacım var ama elimden tutanım yoktu. Ne onaylanıyor ne reddediliyordum. Kimse bana öğretmiyor, uyarıda bulunmuyordu. Onunla iyi geçinmek zorundaydım ve «o» da kendimin dışında birşey değildi. Kesindi ki «ben» olan bütün belâyı çıkarıyordu. Ben'im silinmesi çok yerinde birşey diye düşündüm ama bu alanda ne kadar çaba harcasam, ben'im o kadar silinmezleşiyor gibi görünüyordu bana! Nefs —onun hakkında okumak, yahut konuşmak başka, onunla hesaplaşmak yine başkaydı.

O perşembe toplantımız yoksul bir işçinin yeni bloklardaki, ufak ve merdivenlerinde çocukların çığrıştığı evinde idi. Fukara Şeyh Efendimizle geldi. Her zaman olduğu gibi önce Kur'an okundu. Okuyan fakir, ortalıkta komşulardan gelen patırtıyı bastırmak ve velinin orada olduğunu belli etmek üzere sesini epeyi yükseltti. Büyük bir kalabalık vardı, mahalleli mübarek Üstadımızın bir bakışının muradına erebilmek için toplanmıştı. Bu yoksul ve kötü beslenmiş insanlar kümesi, üstadımıza sevgi ve huşu ile bakarak kımıldanıyordu. Onlar Şeyhin elini öpmek, duasını almak için azar azar öne ilerlerken ben aynı tempo ile gerilere kayıyordum. Artık, şeyhin divanı okunmaya başlanmıştı ve hepimiz yerlerimizi almış-

tık, ben bir L salonun köşelerinden birinde kopuk olarak kaldım. Kutsal Şeyhin görüş alanının bütünüyle dışındaydım. Sağımda iri kıyım bir adam ilâhi söylerken beni yayık gibi dövüyor, dolayısıyla kaburgalarıma çarpan ritim zihnimdeki yoğunlaşmayı önlüyordu. Solumda canayakınlığı sıkıntı veren bir çocuk ne zaman gözüm odaya çevrilse bakışlarımın karşısına dikiliyordu.

Sonunda, kendimi inançla ilgili herhangi bir durum içine almaktan vazgeçtim. İlâhi söylemekten çekinmenin yanlış olduğunu biliyordum, çünkü böyle yapılacak olursa ilâhi söylemek yalnızca nefsin kendine olan bağlılığı için bir duygusal temel sayılmış olurdu. Dolayısıyla elimden geldiği kadar iyi söylemeye çalıştım ve önüme baktım. Böyle yaptığım için çay sunanların ve yeni gelenlerin bitmek bilmeyen akışı beni tedirgin etmedi. Bedenimdeki rahatsızlık öylesine öne çıkmıştı ki bu, dikkatimin başka yönlere kaymasına engel olan bir duvar olarak belirdi. Toplantıyı iki dizim önüme sıkışmış halde sona erdirdim. Bu oturuş doğal solunumla uyumlu olmadığı gibi, tefekküre, zikre de uygun değildi.

Ben insanlığın orada yüz kadarı bulunan sille yemiş budalalarından biriydim. Şehrin yoksul mahallesinde bütün gece ırladım. İşte bütün bildiğim bu. Zaten olan da bu. Hiç bir şey yapmadım. Kendi içimde kayboldum. Yoksa kendimin lışına dağılıp da mı kayboldum? Her ikisi de. Benim merkezim orada bir yerdeydi ve her köşeyi dolduruyordu. Ya da ben ayak uçlarımın, ellerimin, yüzümün bittiği yerde başlayan biriydim. Kendimi gövdeme iliştiren yalnızca belli belirsiz birşeydi. Duyularım yokolmuşlardı. Gör-

düklerim ve işittiklerimle benim aramda bir mesafe vardı, belki hissettiklerim de aynı durumdaydı. Bende yaşayan yalnızca kekre bir soluktu. Ağladım. Gözyaşlarım çevremdeki bunca kalın duygulu insanın hesabını görmeliydi. Gerçi «onlar» için ağlıyor değildim. Ağlayan «ben» de değildim aslında. Bir bent yıkıldı ve ırmak boşalmaya başladı. Bendi yıkan ben değildim, suyu canlandıran da. Ben gözyaşlarının üzerine düştüğü topraktım yalnızca. Benden artakalan bir parçam gözyaşımı siliyor, bakanlara karşı önlem alıyordu. Benim içinde bulunduğum durum buydu, bulanık bir biçimde kavradım ki ötekiler benim gemiden düştüğümün ve kendi makinaları dipsiz ummanda yol almak için ateşlendiğinde benim düştüğüm yerde kalakaldığımın farkında değildiler.

İlâhiler bitmiş, yemek zamanı gelmişti. Gözümü önümden hiç ayırmıyor, kafamda kalan biraz aklımla rahatsız edilmeden oturmak istiyordum. İşte bu sırada bir fakir önümde belirdi. Eğildi. Çevrede insanlar birbirini öbekler halinde yerleştiriyor, akşam yemeği için sofrayı hazırlıyorlardı. Kolumdan tuttu, ayağa kaldırdı beni. Ne direnecek, ne de itiraz edecek mecalim vardı. Beni odada boydan boya geçirirken ben gözlerimi siliyordum. Kulağıma Şeyh Efendimizin sofrasına oturacağımı fısıldadı.

Sofraya oturur oturmaz güvenlik içinde olduğumu bildim. Bana beni doğrularmış gibi baktı ama hiçbir işaret yapmadı. İki garip mürid ortasına oturmamı işaret etti, bu adamlardan biri yılların güçlendirip yıprattığı kır saçlar ve derin gözlerle bir yaşlı dağ adamıydı. Kafam yerinde

olmaksızın aralarına oturdum. Konuşmaları anlamıyordum, ama insanların beni tedirgin edeceğinden duyduğum endişe de silinmişti. İstediğim halde konuşabilemedim, çevremde herkes ben orada değilmişim gibi davranıyordu. Sevgili Üstadımızın müridleri içinde beni de hesaba kattığını belli eden sıradan bir bakışın farkına vardım ama hepsi buydu. Ben hâlâ bir tatlılık ve cömertlik denizinde öylece yüzüyordum, bu denizin unsurları beni dibe batırmaksızın doldurmuştu. Bir şişe mantarı gibi her yanımdan tatlılık ve cömertliği emmiş ama denizin üzerindeydim.

Yemek başladı. Hiç kimse daha önceleri olduğu gibi beni yemeye zorlamadı, önüme bir parça yiyecek düşünce, alışılmış olduğu üzere **«bismillah»** diye fısıldayıp yedim. Yemek boyunca yanımdaki yaşlı adam yüzünden içimde büyük bir sıcaklık gelişti durdu. Sevgi değildi bu, sevgiden daha kapsamlı, daha ağırbaşlı birşey, kutsal birşeydi. Düşüncemle ulaştığım bir yerde değildim, çünkü düşünme aygıtım askıya alınmıştı. Yeni sahip olduğum ve yeni yeni harekete geçmekte olan bilincim bana artık doyduğumu, dolayısıyla yanımdaki adamla yiyeceğimi paylaşmam gerektiğini bildirdi. Sofradaki büyük üzüm salkımından görebildiğim en olgun, en iyi üzümleri üzerinde bulunduran çitimi koparıp Kutsal Adı fısıldayarak onun önüne koydum. Ben bunu yapar yapmaz Şeyh Efendimizin eli sofraya uzandı ve benim önüme daha büyük, daha mükemmel görünüşlü üzümler koydu. Ben onun yüzüne çevirdim gözlerimi ve üzümleri aldım. Bana baktı ve bakışının derinliklerinden ben gördüm. Herşey zihnimde bağlantısını kurmuştu. Bir parıltı,

bir müthiş sendeleten saniye ki meleklerin sesleriyle dolu olmalıydı; yanımdaki adam, içinde bulunduğumuz oda, yoksulluk, sofra, verilen üzümler, alınan üzümler, bu kutsal, sonsuza uzanan, kelimelerin gücü içine sığmayacak kutsal an içinde birleştiler. Gerçekte yaşayan varoluşumuz bu sonsuzluğun farkında olarak veya olmayarak hep içindedir. Şeyh Efendimiz divana gerisin geri yaslandı. Bu da onun duyarlıkla tamamladığı işlerden biri oluverdi. Ben yanıbaşında kımıldanmadan kaldım, usulca kıyıya vurmuştum. Artık bir daha eski durumuma dönmemek üzere değişmiştim. Yemek sona ermişti.

Zikr Meclisinde yaşadığım deneyimin sonuçları kadar Nefs'in zaptedilmez gücünü ortaya çıkaracak önemde bir işaret olamazdı. Beni alçakgönüllü ve yenilenmiş bir istekle Yol'a sokacağı yerde kargaşalığın içine atmıştı. Ölçülemez büyüklükte bir şey olmuştu, ama herhangi bir betimleme gerçekleşmiş olanın düşünce olarak dile getirilmesine yetmezdi. Kelimelerle ifade edilen şey konuya şöyle bir dokunabilirdi ancak. Benim bu olay içinde sahib olduğum bilinç yalnızca Üstadımız tarafından çağırılmak ve onun bu esrarlı olayı benim adıma sonuçlandırmış olmasıyla sınırlıydı.

Her nasılsa, Mürşid'den hiçbir işaret gelmiyordu. O hergün gelip giden müridlerle uğraşıyor ve ben boşuna onun bana birşeyler bildirmesini bekliyordum. Nefsimin potasındaki kaynaşmalar, tütmeler öyle korkunç olmalı ki onları buraya yazmakta tereddüt ediyorum. Ne de olsa benim cehaletim ve kendimi önemli saymakla

üzerimde taşıdığım kof duygu herhangi bir adamınkinden az değildi. Bu ortam içinde Mevcudiyetimle Üstadımızın dikkatini çekemiyorsam gözönünden kalkarak aynı sonucu elde etme kararına vardım. Ertesi sabah bir başka zikr meclisine çağrıldık. Yapmacık bir yorgunluk edasıyla Fukaraya beni beklememelerini, bensiz gitmelerini söyledim. Son birkaç günün benim için fazlasıyla yüklü geçtiğini ve kendi başıma kalmak istediğimi, başımdan geçenleri kendimin derinliklerine mal etme çabası içinde olduğumu söyledim. Birçok tartışma ve epeyi itirazdan sonra fukara bensiz yola çıktı. Onlar gider gitmez, kendime acıyan bir havadan çok kendime kızan bir hava içine girdim. Yürüyüş amacıyla kasabaya indim-görünüşte bu yaptığım gezinti canattığım birşeyken birden değersizleşti gözümde. Bir kahveye oturdum ve şımartılmış bir çocuk gibi çay ve pahalı bir pasta ısmarladım. Tam tıkınmaya başlamıştım ki babası meclislerimize katılan bir öğrenci yanıma geldi. Öyle çok konuşuyordu ki benim ayrıca onunla sohbet ediyor havası takınmam gerekmiyordu. Zavallı öğrenci bana yine Dükay'ı düşündürdü. Çünkü kütüphaneci «tahsilli adam» tipinde nelerden tedirgin olmuşsa bunların hepsi bu öğrencide vardı. Konuşması, media ile beslenmiş bilgiler ve tüketici verileriyle doldurulmuş bir teyp gibiydi. Üzüntü içinde gönül kırıklığıyla dinledim. Burada, bu kasabada zamanın en saygıdeğer bilgesi yaşıyordu, bu bilge bilginin kaynağı ve pınarıydı, karşımda konuşan adamın ondan kesinlikle haberi yoktu. Onun cehalete dayanan ve sahte bir bilginin sathiliğinden kuvvet alan duygucul (pathetic) de-

ğer yargıları bu tür bilgiye ilkel bir kör inançtır sanısıyla sırt çevirmesine yolaçmıştı. Bu genç de bizim gelişmiş eğitsel sürecimizin kaymak tabakasını teşkil eden kimselerden özde ayrı değildi. Yalnız buradaki, gerekli hayat - bilgisinden yoksun, bazı hazır yorumlarla sakatlanmış ve karşı çıktığı bozukluklar bütünüyle toplumsal alana kaydırılmış biriydi. Bu insanın temelinde yolunu kaybetmiş ve hiçbir zaman dinmeyecek olan bir varoluşsal panik vardı, ama bu panik tüketmesi için kendisine sunulmuş «palavra»lara duyduğu şehvet dolayısıyla uyuşturulmuştu.

«Gelişmiş» bölgelerden bir konukla karşılaşmanın coşkusu içinde benim »stüdyo»suna gitmemde ve yerel mekteplerden birinde öğretmenlik yapan karısıyla birlikte yemek yememizde ısrar etti. Bütün bu öneri öylesine feçi bir biçimde iyi zamanlanmıştı ki kabul etmem gerektiğini ve enayiliğimin tadını sonuna kadar çıkarmak zorunda olduğumu anladım. Stüdyo tek odalı bir daireydi. Köşelerden birinde beyaz, pırıl pırıl bir buzdolabı bir aile tanrısı gibi dikili duruyordu. Önünden geçerlerken nerdeyse başlarını eğiyorlar, yemeklerini hazırladıkları sırada en az yirmi kere açıp kapıyorlardı. Videometre'lerini açıp da teknolojik putlarının çerçevesi içinde caka satarak filme alınmış antikalarını bana göstermeye ve bitmez tükenmez taklitçi müziklerini dinletmeye zorlayışları eğlenceli, hoş oluyordu.

Gencin karısı kendisinden çok daha yürek parçalayıcı durumdaydı, çünkü o iki kuvvet tarafından ezilmiş gibiydi. Bir taraftan onun beynini kendi toplumunun kültürel yapısının kendisini ezdiği iddiasıyla yıkamışlar, bir taraftan da

şimdi sürdürdükleri yeni tüketici hayatın başa çıkılmaz istekleriyle karşı karşıya bırakmışlardı. Hoşnutsuzlukları pek bayağıydı, videometrelerinin onları özendirdiği ideal mükellef hayat umut kırıcıydı. Onlara yalnızca birkaç kilometre ötelerinde Evrenin Mihveri, Muhammed'in Nuru'nun görkem içre, yoksul ama hoşnut insanlarla çevrili olarak oturduğunu, bu insanların Allah'ın lûtfettiği bilgiden başka hayattan birşey beklemediklerini söylemek istedim. Ne var ki ben de onlarla birlikteydim, onların plastik yiyeceklerinden yiyordum. Saygıdeğer üstad ile gizemsel perhizi paylaşıyor değildim; kalbimde de taşıp onların mutsuz yuvalarını nur ve neş'e alanına dönüştürecek barış yoktu.

Ne işim vardı burada? Utançla doldum. Onların yüzlerine karşı özledikleri hayatın kendibaşına bir yoksulluk olduğunu ve yoksulluktan duydukları korkunun bütün hayatlarını kaplayacağını söyleyecek kadar zalim olamazdım. Onlara sahib olmaları gereken şeyi veremezdim çünkü ben onu vermek için ele geçirmiş değildim. Benim yerim Şeyhimin yanıydı. Orada tecrübe edilebilir nefsimin ilk hayatî yer değiştirmesini öğrenmeye ve anlamaya başlamalıydım. Bütün yapabildiğim oradan çekip gitmek oldu.

Akşam vakti geçince zaviyeye döndüm ve battaniyenin altına kaydım. Geniş odanın duvarı boyunca yedi kadar adam serilmiş yatıyordu. Kalkıp bütün geceyi Üstadın yapmamızı istediği üzere zikr ile geçirmek düşüncesini bu yatan insanlar sebebiyle gerçekleştiremezdim. Eğer zikrimi odada yapmıyacaksam dama çıkıp orada yapmalıydım. Bütün geceyi Şeyh Efendimizin

bölmesinin duvarları dışında zikr ile geçirecektim. Onu sınamak değildi amacım, bununla birlikte içten içe emindim ki, onun huşu veren iç varlığının makamı acemi müridinin geceyi kendi kapısında geçirdiğini bilmekten uzak değildi. Bana üstadın geceleri uyumadığını, uyusa bile bunun birkaç saatı geçmediğini söylemişlerdi.

Battaniyemi ve seccademi alıp parmak uçlarıma basarak dama çıktığımda herkes uykuya dalmıştı. Üstadın bölmesinde hanımlarından birinin hareketlerini ve seslerinin sönük homurtusunu ve sonra bölmeyi terkedişinin seslerini işitebildim. Işık yanar bırakıldı ama odadan çıt çıkmıyordu. Sırtımı duvara dayadım ve sessizce zikrime başladım. Önce, soluk almaksızın hareketleri bekleyen ve gizli tutulan birşeyi ele geçirmeye çalışan casus gibiydim, ama bundan bir sonuç elde edemedim. Usulca, yıldızların gökte sanılışları gibi, rahatlık ve tatlılık duygusuna bıraktım kendimi. Sevgili hocamın yanıbaşında, yalnızca bir duvarın bizi ayırdığı biçimde oturmak ve Kutsal Adı dile getirmek aşılamaz bir nimetti. Sonunda, bu hoşnutluk kayıp yokolduktan sonra, kalbimin derinliklerinde Kutsal Ad'ın dalgalar halinde kendi yakınlığını hissettirişi artakaldı.

Bunun ardından hissettiğim şey şafaktı. Uyumamıştım ama gece geçmişti, benim çetin çabalarım lezzete dönüşmüş, hemen sonra da bitmişti. Vudu ile — abdest alarak — gece namazı yerine geçmek üzere sabah namazı kıldım ve karmakarışık duygularla başlayıp bütün gece uyumaksızın yürüttüğüm çabadan uzaktan uzağa haberdar olan bir kimse anlaşıldığı kadarıyla yoktu.

Gecenin bana sağladığı tek şey yürek hafifliğiydi, gün boyu taşıdığım kendime özgü kaygular yokolup gitmişti. Bana kendimi daha iyi hissedip hissetmediğim soruldduğunda umutla bu gece de zikr meclisi olup olmayacağını öğrenmek istedim.

Kahvaltı sırasında, Şeyh Efendimizin şoförü geldi ve bir an önce Üstad'ın yanına gitmemi söyledi. Sevinçten uçarak zaviyenin önüne fırladım, orada otomobilinde oturmuş beni bekliyordu. Yolun kıyısında diz çöküp elini öptüm. Taşan bir sevgiyle gülümsedi. Bu gülümseyiş anlayışı ışıtan derin bir iç gülüşün uzantısıydı. Bana adımla seslendi ve zarif, neredeyse belli olmayan gülümseyişine son vermeden benim meraklı bakışlarıma karşılık olmak üzere bana baktı.

«Geceleri dikkatli olmalısın. Soğuk alırsın!»

Elinin ufak bir dalgalanışıyla otomobile binmemi, arka kanapeye oturmamı işaret etti. Kendimi arabaya attım ve bir dakika sonra benim ardımdan arabaya doluşan iki fukarayı farketmiyecek bir şeyle doldum. Üstad'ın müridlerinden birine yaptığı gizemli ziyaretlerden birinde bulunmak üzere tepelere doğru hızla yol aldık, ama hangi yolu izlediğimizden haberim yok, çünkü kalbim onun sevgisinin sevinciyle dolup taşıyordu. Bu sevgi katışıksızca beni ona kenetlemekten alıkoymuş ve aynı zamanda onun üzerine yıkılıvermekten beni titizlikle korumuş, benim kalbimi eksiksiz bir bağlılıkla bütün övgülerimizin yöneldiği Âlemlerin Rabbi'ne çevirmişti.

Zaviyenin konukları çok olurdu ve ben geldiğim dünyada hiç bulunmayan ruhî niveliğin bir titreşimini yakalarım umuduyla hep onlara karşı

hazırlıklı dururdum. Bir keresinde zaviye bekçisi Abdullah'a Şeyh Efendimizin sohbetine gelmiş bulunan alçak gönüllülüğü, soyluluğuyla benim gözüme batan birini gösterdim. Bekçi olumlayan anlamda başını salladı:

«**Salihîn**,» dedi ve bitmek bilmeyen görevine döndü.

Bir sabah **minzah**'da yani zaviyenin toplanma odasında oturup Üstadımızın Divanını incelediğim bir sıra giydiklerinden bir çöl bedevisi olduğu anlaşılan bir adam odaya girdi. Yüksekçe, kıvrık sarığı genç ve yakışıklı başını taçlandırıyor. Yüzü rüzgârdan esmerleşmiş, sakalı siyah kıvırcık ve sivri. Odaya girince ciddiyetle selâmladı beni. Kıbleyi işaretle sordu, yönelip namaza durdu. Namazdan sonra karşıma oturup, sessizce, yalnız dudaklarını oynatarak zikretmeye başladı. Böylece ondan bir huzur yayılmaya başladı. Bu huzur ancak Üstad'ın en gözde müridlerinin verebileceği türdendi. Nefsin yansıması, ruhun yansımasından daha etkili olduğu için, bu huzur insanda yankılanan öteki hallerden daha zor hissedilir. Ruhun yansıması tıpkı misk dolaylarında kendini nasıl belli ediyorsa öyledir.

Bir süre sonra çekingenlikle konuşmayı denedim. Bana kısa, nazik karşılıklar verdi. Sözü Üstadımıza getirdim, çünkü ona nasıl değer biçtiğini işitmeyi çok istiyordum. Yüzü birden aydınlandı, ama sözünü ettiği nitelikler benim zaten bilip sevdiğim şeylerdi. Onu şeyhimizden daha çok sözetmeye ve kıssalar anlatmaya zorladım. Gülümsedi.

«Keramet. Evet, bir çok kerameti var. Yanlışa kapılma. Bir tanedir o. Bir tanedir. Bir tane-

dir. Ama kerametinden ötürü değil. Hâlâ duygular dünyasının baskısı altındayız değil mi? Gösteriler, olaylar filan. Ama gerçek keramet saklıdır, görünmez, zaman ve mekânla kayıtlı değildir. Efendimiz Şeyh — hiçbir şey yapmaz, hmm? Bölmesinde Kutsal Varlık'a sarınmış halde oturur. Görünüşte bir şey yaptığı yoktur, ama onun bu durgunluğundan doğan etkinliğe bak. Sen buradasın ve ben buradayım, daha çok çok insan var gelen, giden ve değişen. Ama onun bir şey yaptığı yok. O... kayıp. Anlıyor musun, konuştuğu zaman konuşması Allah'tandır, Allah içindir. Bir şey yaparsa yaptığı Allah'tandır, Allah içindir. Yalnızca Tanrısal Varlık'ı yansıtan temiz bir aynadır. Mükemmel Rabbinin, mükemmel kuludur. Nur-u Muhammedi'dir, Muhammed'in ışığı yani. Bunun ne olduğunu bilir misin? Ha? Bak.» Eğilip yanındaki alçak masadan bardakla sürahiyi aldı ve bardağı uzattı.

«Her nesnenin kendi bilinci vardır. Diyelim ki şu bardak... kendi bilincindedir. Şuraya kadar bilebilir. Oraya gelince dolmuştur. Şimdi bu sürahi kendi bilincindedir. Şuraya... kadar bilebilir. Fakat bu bardak, bu sürahinin bilebildiğini bilemez. Kendi biçiminin elverdiğinden daha fazlasını içiremez. Ama bak. Bu... bunu doldurabilir.»

Sürahiyi kaldırıp berrak suyu bardak taşana kadar boşalttı. Düşüncelerim Şeyh Efendimizin sofrasına oturduğum geceye döndü. Adam gülümsedi ve düşüncelerimi biliyormuş gibi başını salladı. Yastıklara yaslanıp göğüs geçirerek «Lâ ilahe illallah,» dedi. Beni sınavdan geçiriyor gibiydi ama yüzü yumuşak ve gözleri sıcaktı.

«Sana öğretilen düşünce biçimleri içinde yi-

tip gitme. Psikolojizm. (Bu kelimeyi son derece aşağılayarak söyledi) Etkiler, trans durumları, vecd halleri... Dilin anlatım gücünün bittiği bir bilimi kelimelerle nasıl açıkladıklarını okudum. İşin başlangıcı hayrettir, hayranlıktır. Allah!.» (Yüce İsmi öyle bir söyledi ki ikinci hece havada asılı kaldı sanki, sesi huşu ile doluydu.) «**La tudrikuhu el absar ve huva yudriku el absar, ve huva el-Latifu el-Habir.** Gözle ulaşılmaz ama o göze ulaşır ve O herşeye Nüfuz Edicidir, her şeyi Bilicidir. La ilahe illallah. Tek. Gemiler farklıdır ama su aynıdır. Lambalar çoktur ama ışık tektir.. **Lâ ilahe illallah'ın** doğru olduğunu nereden biliyoruz? **Muhammed Resûlüllah**, anahtar Muhammed'dir. Muhammed, selâm ve bereket ona olsun.»

Kalkıp benim oturduğum yere geldi, onun aşkla dolu olduğunu görebiliyordum. Ateş böceği nasıl ışığını dışa vuruyorsa, aşk da onun içinden zonkluyordu. Yanıma oturdu, sesi daha yumuşadı, nerdeyse sır veriyormuş gibi alçaldı..

«Peki Peygamber kim? Ah! Biz şurada Şeyh Efendi'nin ruh durumundan huşu duyuyoruz. Bir de.. Tahayyül et. Kutsal Resûl'ün hikmetini, bilgeliğini kavramayı dene, deneyebilirsen. Kur'an bize Allah'ın hikmetine, O'nun adları ve sıfatları yardımıyla yaklaşabileceğimizi söylüyor. Gökyüzüne, yıldızlara, ummana ve dağlara bak. Nasıl doğuyor, nasıl ölüyor, hayatını nasıl yaşıyor, nasıl besleniyorsun — bütün bunlar hikmet dolu noktalardır. Senin özünü, mahiyetini bilemem — yalnızca senin sıfatlarını, yüklemini bilebilirim, senin düşünceni, senin iradeni, gördüğünü ve konuştuğunu bilebilirim. İşte bu bana

özü gösterir. Efendimiz Muhammed.

«Kimdi bizim Peygamberimiz? Bu nasıl adamdır ki yeni doğmuş köpek yavruları ezilmesin diye orduyu durdurmuş ve onlara bir zarar gelmesin diye başlarına nöbetçi dikmiştir? Bu komutan kimdir ki askerlerinin başına getirdiği kimselere atla ilerlerken karınca yuvalarını bozmayın diye talimat vermiştir? Muaz b. Cebel şu sözlerini bize aktarıyor: 'Bana en yakın olanlar, nerede ve hangi zamanda olursa olsun bana yakın olanlar takva sahipleridir.' Bu Hadis'e Ahmed yer vermiştir.

«Evinde ertesi güne yetecek kadar yiyecek bulamazdı. Arpa ekmeği ve bir avuç hurma ile yaşardı. Çok oruç tutar, az uyurdu. İbn Mesud demiştir ki Peygamber hasır üstünde uyudu ve kalktığı zaman gövdesinde onun izleri vardı, bunun üzerine, Ey Allah'ın Resülü emret de sana bir şey serelim, denilince şöyle cevap verdi: 'Dünya ne işime yarar benim? Dünya ile benim bağlantım şu ki, ben bir ağacın altında gölgelenen bir atlıyım, çekip gideceğim ve bölgeyi bırakacağım.» Tirmizi Ahmed ve İbn Mace yer veriyorlar buna. Ebu Zer, Müslim'in derlemesinde şu cümleyi de ilâve ediyor: '— sanki kardeşinizle karşılaşıyor gibi güler bir yüzle' Kutsal ve aziz eşi, Ayşe — ona selâm olsun — şu sözlerini aktardı: 'Dünya hiç yurdu olmayanların yurdu, hiç mülkü olmayanların mülküdür.' Bunu Ahmed ve Beyhaki, her ikisi de kaydetmişlerdir.

«Onun alçakgönüllülüğünün mükemmelliğini görmeye başlamak ister misin? Arkaya oturdu ve gözleri akmamış yaşlarla parlıyordu.

«Bu bizim Üstadımızın sevdiği Üstad'dır. 'Her

yapı sahibi için bir bahtsızlıktır, yapamayanlar ayrı, yapamayanlar ayrı...» Enes bildirdi bunu, Ebu Davud nakletti. İslâm budur. Ne kadar değerli olduğunu görüyorsun. Haritada koca koca ülkelerin yeşile boyanmasına aldanma — buna inanacak olsan çok fazla, yüz milyon müslüman var dersin. Hayır, hayır. Bu doğru olsaydı hiçbir sorun kalmazdı. Ebu Zer, bu mübarek adam, Akıllı Sahabi, diyor ki Resûlüllah şöyle söyledi: 'Aranızdan biri ayaktayken öfkelenirse otursun. Eğer öfkesi geçerse iyi, geçmezse yere yatsın.' Tirmizî yer veriyor buna. Gördün mü? Anlayabildin mi? Ebu Hüreyre şu sözünü naklediyor: 'Ben ahlâkı mükemmelleştirmek için gönderildim.' Bu Malik'in kitabındadır. Şimdi anlıyor musun? İşte bu iyi ahlâk hikmetlerin hikmetinden başka bir şey değil. Sözkonusu olan herşey budur — İslâm, bu yer, Şeyh Efendimiz. Tasavvuf budur. İbn Abdullah el-Ensarî şu Hadisi bildiriyor: 'Size şu beş şeyi diğer şu beş şey uğruna terketmeyi öğütleyen bilgeden başka hiç kimsenin yanında bulunmayın:

kuşkuyu inanç uğruna terketmeyi
ikiyüzlülüğü dürüstlük uğruna
dünyayı ahiret uğruna
gururu alçak gönüllülük uğruna
düşmanlığı sevgi uğruna.'

«Bu Muhammed'dir, Ahmed'dir, Övülmeye değer olandır. Mustafa'dır, seçilmiş olandır, Efendimiz ve Peygamberimizdir, Mükemmel İnsandır. Efendimiz Ali — selâm ona olsun — onun şu Hadisini muhafaza etmiştir:

«Allah'ı hatırlamak sermayemdir.
Akıl ve sağduyu varlığımın kökleridir.

Aşk varlığımın temelidir.
Şevk hayatımın aracıdır.
Allah düşüncesine dalmak yoldaşımdır.
İnanç gücümün kaynağıdır.
Hüzün arkadaşımdır.
Bilgi silâhımdır.
Sabır elbisem ve erdemimdir.
İlâhî İrade'ye boyun eğmek vekarımdır.
Hakikat kurtuluşumdur.
İbadet alışkanlığımdır.
Ve namaz gözümün serinliğinde, zihnimin sükûnetinde yer alır.'»

Bunlar benim, çölden gelip Peygamber hakkındaki ilk bilgilerle beni uyaran Mukaddim* le olan karşılaşmamın esas noktalarıdır. Bütün bereket ve ilâhi barış ebediyyen Peygamberimizin ve onun ashabının ve ailesinin üzerine aksın! Amin.

Sonunda, sürekli bir uğraş içinde olmaksızın zaviye hayatının kendi akışına uydum. Böylece usul usul bende, bütün mutlulukları birlikte oturup vecd ve şükr ile Sevgili'nin Adı'nı zikretmek olan insanlara karşı bir sıcaklık ve sevgi gelişti. Sevgi yoğunlaştı ve elle tutulur durumdan aşka dönüştü. Ve ben Ebu Hureyre'nin nakleltiği Müslim'in derlemesinde yer alan Peygamber Hadisi'nin dikkat çektiği hikmeti anlamaya başladım: «İman etmedikçe Cennet'e giremezsiniz ve birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız. Yerine getirdiğiniz zaman birbirinizi seveceğiniz bir şeyi işaret edeyim size: Herkesi ve aranızdan bazılarını selâmlayın.»

En sonra da Üstad'ın yönergesine göre dav-

(*) Mukaddim: Bir şeyhin vekili.

ranmaya başladım. Şeyh müridlerine buyruk vermez ama **himmet** yani ruhî özlem uyarıldığı zaman başarabilecekleri ruhî görevler verirdi. Dolayısıyla ben de zikrin gerçek doğasını keşfetmeye başladım. Zikr, yani Tanrısal Ad'ın anılışı, gizlerin hakkını vermeye başlamak demektir. Buna karşılık yoğunlaşma ve gömülme unsurları Şagıl'da yani pratikte birleşmeye başlar. Bu durumlar dikkatin sabit tutulması ve gömülme durumlarıdır. Birincisi fare deliği bekleyen kedi gibi, ikincisi ise deniz yosununun gelgite uyum göstermesi gibidir. Kur'an'ın kendisi de zikr idi. Melek yoluyla vahyedilen doğrudan doğruya Tanrısal Haber'di. Onun kuvvetine ne kadar çok teslim olunursa, o sırlarını dinleyene o kadar çok açıyordu. Çoğu zaman görülmüştür ki ölmekte olan insanlar okunan Kur'an'ı dinledikleri için sakin bir mutluluk durumuna geçmişlerdir. Kur'an okumak bir fakirin kalbini bilgiye açmak için kullanılan ve fukara arasında alışılagelmiş bir gereçti, arkasından gözyaşı gelirdi.

Fukaranın ağlayışını psikolojinin ölçülerine uyarak, altüst edilmiş tecrübenin bir alanı anlamına gelen duygusal bir boşalım saymak yanlıştır. Çünkü bu bütünüyle başka birşeydir. Fakire uğrayan ağlayış **nefsten** değil, **kalpten** gelir. Kalp insanın gerçek doğası ve gerçekliğin doğasını deneyimlediği bir yeteneğidir. Fakirin ağlayışı kalpten bir örtünün kaldırılması demektir. Bu da onun yaptığı bir iş değil, Rabbin işidir. Nitekim yalnız onun istediği kimseler, gözyaşı döker. İşte bu yüzden Peygamber — selâm ve bereket ona olsun — şöyle dedi, «Ağlayın, ağlayamazsanız ağlamayı taklid edin,. Allah'ın inayetiyle ağlayacak

duruma gelirsiniz.» Nefsin teslimiyeti böyle başlar.

Bunları öğrenince neden bir fakir ağlayınca kendi başına bırakıldığını, sonra vakti gelmişse namaz kılmaya neden zorunlu tutulduğunu anladım. Onu rahat içinde bırakmak nefsi ayartacak ve nefse karşılık olarak uyandırılmış kalbi nefsin acılarıyla bulaştıracaktı. Üstelik, vakti gelmişse namaza durmak müridin durumunu başlı başına derinleştirecek ve onu nefsin kabuklarından temizleyecekti. Bütün bu işlerde fukara üstadımızın öğrencisi olmanın olgunluğunu gösterip hiçbir zaman vecd halinin isterisine yahut coşkunun fizikî durumlarına yüzvermemiştir.

Zaviyenin tenha olduğu bir sabah, zikretmeye karar vermiştim. Kahvaltı olarak biraz ekmek ve bir fincan kahve getirdiler. Çocuk tepsiyi kaldırmak için geldiğinde bir fincan kahve daha istedim ondan. Oğlan omuz silkti, demlikte hiç kahve kalmadığını, yeniden kahve hazırlamak için ise mutfakta adam olmadığını söyledi. Yanımdan ayrıldı ve ben bana görev olarak verilmiş olan zikri yapmaya hazırlandım. Çok geçmedi ki zihnimin bir fincan kahveye kaydığını farkettim. Çocuk gerçekten çok tembeldi! Eğer değilse, burada mutfak işlerinin bir demlik kahve hazırlayamıyacak kadar kötü yürüdüğü muhakkaktı. Bir kere daha, bu aldanış içindeki gereksinimlerin batağına batıyordum. Burada kısa ömürlü bir güdü olarak birazcık kahvenin halihazırdaki «biçimi»nin önemi yoktu. Önemli olan böyle uydurma ihtiyaçlarla kafanın uğraşmasıydı. Benim bir zamanlar iyi kahvaltı fantezisi peşinde oluşum şimdi bir fincan kahveye takılmış

kalmıştı. İsteğim böyle bir inatçılıkla besleniyordu. Zikrime yeniden başlamaya çalıştım, ama yararsızdı. Kendime de zaviyeye de kırgın ve sinirlenmiş olarak oturdum. hiçbir şey işitmedim, ama ortaya çıkışından önce de bana doğru geldiğini biliyordum, tıpkı kocaman bir dalganın sahile vuruşunun çok büyük bir geminin gelişine bir belirti sayıldığı gibi. Oturdum, zikrimi eda ediyormuş gibi bir hava verdim kendime. Şeyh Efendimiz — Allah ondan razı olsun — kapının eşiğinde duruyordu. Elinde dumanı tüten bir kahve bardağı tutuyordu.

Kalkmaya davrandım, ama oturmamı işaret etti. Yanıma gelip bardağı elime tutuşturdu. «Bismillah!» Besmeleyi söylerken bakışları kalbime kadar uzandı. Sonra odayı katederek karşıma oturdu. Kalbim çarparak yudumluyordum sıcak kahveyi. Bana daha fazla dikkat etmiyor, Tanrısal Varlık'ın derin dalgınlığına batmış görünüyordu. Böylece o anda da nurlu ve haşyetli olmuştu. Işık ondan yayılıp odayı sükûnetle dolduruyordu. Kahveyi bitirip şükranımı fısıldadım, «Elhamdulillah» — «Övgü Allah'adır.» Büyük Üstad siyah tesbihini aldı ve sessizce Kutsal Adı anmaya başladı. Ben de tesbihimi çıkardım ve bu kutsal beraberlik içinde temiz ve takıntısız bir yürekle yeniden başladım.

Sonraki iki gün boyunca zaviye yeni bir canlılık ve coşku içine girdi. Bu, Vilâdet Kandili hazırlığıydı, yani Peygamberin doğum günü kutlanacaktı. Bunun hemen ardından Sevgili üstadımızın doğum günü geliyordu. Bana ikincisinin büyük bir olay olduğunu, ruhî zenginlik için bir

fırsat olduğunu söylediler. Çünkü yakında zaviye en yüksek tutulan müminlerin enerjisiyle kabaracaktı. Bu insanlar, güneşin çevresinde gezegenlerin dönüşü gibi Şeyhimizin çevresinde olacaklardı. Ayrıca biliyordum ki bu kandil fukara arasında geçen zamanımın bitimini işaret ediyordu. Burada konaklayışımın başlangıcında bana verilen yönerge gereğince Üniversite'ye yazarak, iznimin uzatılmasını istemiş, böylece geri dönmek istediğim taktirde kapıyı açık bulundurma ihtiyatını göstermiştim. Hiçbir zaman burayı bırakmak isteğini duymadım. Her geçen gün beni kocaman adımlarla ileri götürüyor ve bana hayranlık verici birçok şey öğretiyordu. Zamanı sayma duygusunu yitirmiştim. Bununla birlikte Üstad'ın doğum gününden sonra Üniversite'ye ve geride bıraktığım hayata dönmem gerektiği söylenince ne üzüntü ne de sevinç duydum. Eğer bulunmam gereken yer orasıysa, orada bulunmaktan hoşnut olacaktım. Ama şimdi burada günlerimin sayılı olduğunu öğrenişim her kalan günü çok değerli kılıyordu gözümde.

Vilâdet Kandili için fukara gelmeye başladı — dağlardan yoksul kılıklı, yabanıl adamlar, çölden ince, soylu süvariler, kibar konuşmalarıyla bilginler, eğik başları ve sürekli zikr ile dudakları kıpırdayarak, Kutsal Peygamber'in ve onun Rabbinin görkemini tutkuyla saatler boyu terennüm edecek olan meczuplarla karışıyordu. Kandil gecesinde Şeyh Efendimiz fukaranın Vird için Falah'tan birkaç kilometre uzaktaki bir yamaçta kurulmuş bir ufak kasabaya gitmesini ve camide toplanmalarını söyledi.

Hazırda hangi taşıt varsa hepimiz onlara tır-

mandık. Bazılarımız, bırakın insanlar doluştuğu zaman gitmesini, normal yüküyle bile hareket edemiyecekmiş gibi görünen eski arabalara tıkıştı, diğer bazılarımız da küçük nakliye kamyonlarına binerek yola çıktı. Gecenin ayazında birbiri üzerine istif edilmiş olan fukara rahatsızlığın farkında değilmiş gibiydi. Sallantılı araçlar zikr ve Üstadımızın Divanının senâlarıyla çınladı. Visal'e vardığımızda Üstadımızın mukaddimlerinden biri bizi cami kapısında karşıladı. Bu çok tatlı sesli bir zenciydi. Fukarasını öylesine sert ama sevecen bir tutumla, tartışılmaz bir yetkiyle yönetiyordu.

Cami şaşkınlık vericiydi. Onu ayakta tutan bir mucize olmalıydı. Eğer bu yoksul insanların evlerini eğri büğrü demirden, yıkıldı yıkılacak bir yapıda kabul edecek olursak, camilerini de bu yapı tarzının bir soyut heykeli saymamız gerekecek. Cami olarak ortalıkta şurasından burasından hem soğuğun hem ışığın girdiği pencereler olan bir tahta kulübe vardı. Çatı, uçmasın diye üzerine ağır taşlar konulmuş tahta ve tenekelerden ibaretti. Bunun tepesinde şaşılacak bir biçimde bel vermiş, döşeme tahtalarını birbirine çakarak elde ettikleri, düştü düşecek bir minare arz-ı endam ediyordu. Süs olsun diye konulduğu belliydi, çünkü kimsenin böyle bir minareye çıkması mümkün değildi., ama en azından kulübeyi çevresindeki benzerlerinden ayırdetme işine yarıyordu. Caminin içi çıplaktı, tahta döşeme hasırla örtülmüştü ve mihrabı belli eden arabesk bir tahta konulmuştu. Bir köşede konukların şerefine ot bir şilte ve yastıklar hazırlanmıştı. Camiye girince iki rekat namazımızı kılıp, büyüyen

bir çember yapacak biçimde oturduk ve Şeyh Efendimizin Divanını terennüme başladık. Köşedeki kömür mangalında nane çayı hazırlanıyordu. Kısa zamanda meclis, böyle akşamların hep başladığı gibi yoğunlaşan bir enerjiyle canlandı.

Üstad'ın gelişi görmek ayrıcalığına her eriştiğimde beni biraz daha coşturan bir şeydi. Kendisi ve müridleri arasında akan aşk her toplantıda kendini daha büyük bir zenginlikle dışa vuruyordu. Köşede bağdaş kurup oturdu, beyaz burnuzuna sarınmış, elleri önünde bükülü durumda, Kutsal Peygamber gibi parmak uçlarını parmak uçlarına değdiriyor. Müridler telaşsız öne çıkıyor ve elini öpüyorlar. O herbirini adlarıyla selâmlıyor, her keresinde müridin kalbine doğrudan gidecek özel nitelikli bir aşk ve güzellik havası sağlıyordu. Kısa sürede küçük cami Visal'in ahalisiyle doldu, hiçbir yerde böylesine yoksul ve yoksul olduğu kadar zengin insan bulunmaz. Toplantı aşkla dolmuştu. Her yüzde parıldayan aşktı. Gece gelip de Divan'ın Resûl'ü öven gazelleri söylenmeye başlanınca toplantı öylesine birleşmiş görünüyordu ki ilâhi tek sesle söyleniyor sanılırdı.

Herşeyin doruğuna yaklaşıyorduk. Şeyh Efendimiz Allah'ın kulu ve Resûlü'ne naat okurken herkes ayağa kalkmıştı. Her kıtadan sonra biz bir ağızdan Peygamberimizden Rabbimiz katında şefaat isteyen yakarışlarımızla ona katılıyorduk. Dua bitince, Hadra'ya hazırlandık. İmam çemberin merkezine gitti ve kutsal raks başladı. Ruhi enerji aşk ile güçlü bir titreşim ortaya çıkarıyordu. Kalbi arılık ve yücelme duygularıyla dolduran Kur'an okuyanlar fukara öne ve arka-

ya salınırken bir altın oya örüyorlardı. İmam hadrayı her zaman olduğu gibi, Üstad'dan öğrendiği üzere ciddiyetle ama bir ruh derinliği, bir ruh yoğunluğuyla yönetiyordu.

Kuşku yok ki kısa zamanda fukaradan bazılarının içlerinde Aydınlık belirmiş ve hava Kutsal Varlık'la ışımıştı. İşte bu yoğunlaşmanın en saf, en arı olduğu ve kulun ağzından çıkan Ad'ın bir esintiden fazla birşey olmadığı zaman olan denge anında başımı çevirmeye zorlandığımı hissettim. Orada, ilâhicilerin dizildikleri sıranın ardında hasıra bağdaş kurmuş oturuyordu Üstadımız. Gözlerini yummuş ve başı gözle farkedilmeyecek bir salınımla Hadra'nın ahengine uymuştu. Ondan gelen Aydınlık bütün camiyi doldurmuştu. Herşey hareket ediyor, o sabit duruyordu; herşey siliniyor, o kalıyordu. Bizler onun yanan aydınlığı içinde toz zerrecikleriydik. O anda bütün bu işi kendisinin yönettiğini, yüce makamından bizim kalbimize bakıp daha yücelerden kendisine ulaşmış olan aydınlığı akıttığını anladım. Sonra, onun tüyler ürperten görkemini iyice hissettiğim halde anladım ki o hiçbirşeydir. Eğer biz tozsak, o toz bile değildi, onda toz olacak kadar bile birşey kalmamıştı. İlâhi kuvvet içinde tüketilmişti, kömür alevlenince anlaşılır mı yakan hangisi, yanan hangisidir? Kalbimden, benliğimin derinliklerinden bir ses, «**Ve lem yekün lehü küfüven Ahad**» — «Ve hiçbir nesne de ona denk olmadı.» dedi. Böylece, yaşadığım o an dolayısıyla Şeyhimizin ululuğundan bir parçacığı göz açıp kapayıncaya dek görülen kadarını görmüştüm. Bana gösterildi ki o hiçtir ve yalnız Allah vardır. Ahad. Samed. Bir. Sonsuz.

Fukaranın ulaştığı noktayı anlamam için hiçbir-şey beni önceden hazırlıyamazdı. Çünkü onlar arasında öyleleri vardı ki insanlar arasında geçerli olan ölçülere vurulduğunda sahip oldukları derin ruh yeteneği ve gördükleri soylu eğitim anlaşılamazdı. Onların teslimiyeti, sadelikleri ve vekarları Görünmez'in bilgisi ve deneyimi yoluyla iki kat artmıştı. Onları tanımakla insanın ne olduğu ve ne olabileceği konusunda yeni bir ölçü elde etmiştim. Üstadımızın mükemmelliği makamının biricikliği yüzünden ayrı tutulabilirdi ama burada bir insan topluluğu vardı ki bunların her biri kendi ölçüsünde bir makam sahibiydi. Bu da bana insan varlığının doğasının ne durumlara geçebileceğini öğretti.

‹Buradaki insanların bütün üstün nitelikleri arasında birbirlerine gösterdikleri nezaket kadar hoş ve çarpıcı etki yapanı yoktu. Birbirini selâmlamada, daha yukarı bilgi düzeyinde olanlar karşısındakinden daha bütünleyici bir selâm verirdi.› Bu, her zaman böyle olurdu. Eğer cahil bir adama rastlanılmışsa onun tavırları olayı içtenliğinden soyulmuş bir tiyatro parçası haline getirir, bilgili adamın gösterdiği aşırı yakınlık sebebiyle tuhaf bir duruma düşmesine yolaçılırdı. Ama uyanık bir fakir daha ilerlemiş bir müridin iki katlı selâmını tatlılık ve beğeniyle kabul ederdi. Bu dünya ve öteki dünya hakkında daha çok bilgisi olanlar herhangi bir konu üzerinde yetkiyle konuşmaktan kendini çeken insanlar olarak beliriyorlardı. Bir mürid ne kadar övgüye değerse o kadar da alçakgönüllü ve üstadımızın yanında daha çok korku duyan, iç hayatı daha zengin olan, davranışlarında daha günahsız olmaya ça-

balıyan ve başka insanların gereksinimlerine karşı daha titizlikle yardımcı olan bir kimseydi. Zaviye camiinde toplanmış müridler kalabalığı sırasında eğer su getirmek gerekiyorsa sürahiyi, bardağı ilk kapan salihîn olurdu. Yemekten önce elimiz yıkanması gerektiğinde leğeni havluyu tutan onlar olurdu. Peygamberin Sünnetiyle yüklü olabilmek için insanın bu adamlarla oturması, yemek yemesi, yürümesi yeterdi. Onlarla namaz kılmak paha biçilmez bir hazinedir.

Zaviyeye bir adamın gelişini hatırlıyorum. O camiye geldiği zaman daire şeklinde toplanmış Divan'ı terennüm ediyorduk. Ben ilerlemiş müridlerin alışkanlığını yapabildiğim kadarıyla izlemeye başlamış ve gözlerimi bir kula yakışacak şekilde yere indirmiştim. Böyle yapınca zihnin dünya aldatıcılığıyla çelinmesine engel olunmuş ve herşeye rağmen olağanüstü insanların varlığını duyabilme ayrıcalığı elde edilmiş olur. Bunu uygular uygulamaz garip bir sonuç aldım. Bakmadan büyük bir arınmışlık taşıyan bir adamın gelişini hissettim. Bunun üzerine çok yakınımda aydınlık bir varlığın bilinci uyandı bende ve onun bulunduğu yöne bakma zorunluluğu duydum. Paçavralar içindeydi, cilbâbı (gömleği) bedeninde şeritler halinde kalmıştı. Mavi gözleri çöle ait birşeyler yansıtıyordu. Gözlerinden biri bir yana ışın saçarken öteki doğrulamasına parıldıyordu. Sarığının altından kırmızımsı saçlarının birazı görünüyordu. Ağır ellerinde aşırı beyaz benekler vardı ki bunlar, aşırı beyaz tenine yer yer uygun düşüyordu. Ağzında birkaç dişi kalmıştı ama gülümseyişi hayranlık vericiydi. Körmüş ve aynı zamanda inanılmaz derecede mutluymuş

gibi bir hava veriyordu. İmama bu adamın ruh kuvveti hakkında sahip olduğum dikkate değer duygudan bahsetmekten kendimi alamadım. Haklı mıydım acaba? Caminin bir başka köşesinde, başka dervişlerle oturmuş bulunan yabancıyı gösterdim. İmam gülümsedi ve bana başını salladı. «Bazı adamların...» (duyduğu huşu yüzünden nefesi tıkanmıştı) «Bazı adamların fena — yokolma — noktasına ermeleri için Şeyh Efendimizin onlara bir bardak su vermesi yeter.»

Şeyhin doğum gününün arefesinde hemen hemen bütün dervişler gelmişlerdi. Sayıları üçyüz civarında olmalıydı, yine de zaviyenin ufak mutfağı hepsini doyurmaya yetiyor, herkes uyuyacak bir yer bulabiliyordu. Şafaktan yatsı namazına kadar mescid Allah'a senâ ile çınlıyordu. Hadra düzenleniyor, Divan sürekli terennüm ediliyordu. Ne ateşli bir ortam, ne heyecan, ne de gerginlik vardı. Daha çok letafet, tatlılık ve hepimizin payını aldığı bir dostluk kenetlenişi.

Bütün gün boyunca mürid dizileri minzah içinde Şeyh Efendimizin bölmesi altında kendileri çağırılıp da görüşme yapılana kadar bekleşiyordu. Salona gittim, çünkü Mukaddim arkadaşım çölden gelmişti ve onu selâmlamak için sabırsızlanıyordum. İçeri girdiğimde odada çok sayıda ilerlemiş mürid vardı. Üstadın yanından yeni dönmüşlerdi ve hava enerjiden incelmişti. Köşede bir adam, kibarca başı önüne eğik, hareketsiz oturuyordu. Ona yaklaştığımda başını kaldırdı ve yüzü ışıkla parladı. Zaptedemediği gözyaşları yanaklarından yuvarlanıyor ve yalnızca şunları tekrar tekrar söyleyebiliyordu, **«Tebarek'Allah, teba-**

rek'Allah, tebarek'Allah.»

Bana öğretildiği gibi onu yalnız bırakıp oradan uzaklaştım. Bir başka köşede ufak, zarif giyimli bir adam vardı, gözalıcı kır saçları dalgalı bir yele gibi omzuna dökülmüştü. Gözleri parıldıyordu, ona yaklaştığımda titreşimleri beni içine alıyordu. Bizi tanıştırdılar ve elimi sıcaklıkla tuttu. Dokununca çıplak elektrik şalterini ellemiş gibi oldum. Kolumdan omzuma doğru bir güç yükselmesi olduğunu hissettim, doğrudan bir enerji akımı onun bedeninden benimkine geçti. Bir an sanrıya mı kapıldım diye düşündüm ama gördüm ki beni selâmlayan adamın yüzünü ışıtan mutluluğun aynısı imamın yüzünde de belirmişti.

«Bu bey bizim güç santrallerimizden biridir.» dedi imam ve benim yüzümde beliren kelimelere dökülmemiş soruya başını salladı. «Onunla bir süre kalmalısınız.»

Adam konuşmaya başladı, parlaktı konuşması, gülüşlerle taşıyordu, açıklık ve derinlikle bir yargısını öteki izliyordu. Bu süre içinde elimi bırakmamıştı, o elimi tuttukça o tuhaf akışı kolumda hep hissettim. Konuşmasının belli anlarında omurgasına büyük bir elektrik şoku veriliyormuş gibi sarsılıp titriyor, bu darbe başını silkeliyordu. Ne zaman böyle olsa o «Allah» diyor ve her seferinde çevresindekiler gözlerini eğip dua okuyorlar, olaydan haşyet duyuyorlardı.

«Ne olduğunu merak ediyor bunun.» Adam bu sözleri söylerken şimdiye kadar hiç rastlamadığım biçimde gülüş ve ciddiyetle doluydu. «Şimşek bu! Kutsal Şimşek! Kur'an'ı oku. Sana söyleyecektir. Bilmek istediğin herşey Kur'an'da.»

Yeniden güldü ve elimi bıraktı. Avuçlarını yanyana göğe açtı, biz de onun gibi yakarışta bulunabilmek için ellerimizi göğe açtık. Allah'tan benim ve öteki müridlerin üzerine, Üstad'a gelenlerin, zaviyenin, Allah'a giden yolda kılavuzluk eden Şeyhimizin ve üstadımızın üzerine bereketini salmasını diledi.

Şeyhimizin doğum günü sabahında, meşk ve Hadra şafaktan önce başladı. Bir kez daha bulunduğumuz yer Allah'a övgü ile çınladı. Hadra sırasında Kutsal Ad'la titredi ve namaz vakitleri caminin tabanındaki hasırda müminlerin başlarının çıkardığı sesle yankılandı. Nahb'dan Kur'an okuyan muganniler öğleden önce geldiler. Gün batarken mescid tıkabasa insanlarla doluydu. Bir duvar divanlarla kaplanmıştı ve yastıklar konulmuştu. Şeyh Efendimizin oturacağı yere denk gelen duvara Mekke'deki Kâbe'nin siyah kübünü resmeden bir halı çakılmıştı.

Sonunda geldi. İnanılmaz bir sıkışıklık vardı. Yine de o hiç zorluk çekmeden yerine geçti, bağdaş kurdu, ellerini birbirine bağladı ve topluluğu tam bir hareketsizlikle gözlemeye başladı. Dudakları bazan dua için kıpırdıyordu. Alıp verdiği her soluk Kutsal Ad idi ve mescide girdiği andan itibaren herşey değişmişti. O çevresinde bütün şölenin döndüğü mihverdi. İlâhiler o geldikten sonra da devam etti ama artık daha derin, daha hikmetli ve Efendi Hazretlerinin ululuğunun anlamını yüklenerek devam etti. Şeyh Efendimiz orada bütün eylemin kalbinde yer almıştı ve camide bulunan her kimse Şeyhin herbiriyle bağlantılı olduğunu, herkesin bilincinde olduğunu

anlamıştı. Herkes hakkında uyanıklığı yaşayan şeyh idi. Üstad, belirsiz bir zamanda herhangi birinin yanına getirilmesi için yönerge verir ve çeşitli müridler hayranlık içinde getirilir ayakucunda otururlar. Benim minzah'ta karşılaştığım «elektrik santralı» Üstadın sağ eli yanındaydı. İlâhiler hiç kesilmiyordu, insanlar kendi yollarını bu üstüste yığılmış insanlar kalabalığı içinde ayarlamak, nane çaylarını ve zaviyenin fırınında pişirilmiş, Kutsal Şeyh'in kutsadığı kurabiyeleri elden ele geçirmek işinin üstesinden gelmek zorundaydılar.

Ben bu kalabalığın ortasında olup biten tarafından sürüklenmemeye çalışıyor, çabalamamaya çabalıyordum. Başım eğik, gözlerim kapalı terennüm ediyordum. Tekrar ve tekrar bilinç alanıma kerametin bazı uçlarının girdiği oluyor, o zaman sanki zaviyede kaldığım süre içinde hiçbir şey öğrenmemişim gibi sırf göz, sırf kulak kesiliyor, duyusal merakımı ayaklandırıyordum. Dağlardan gelmiş genç bir imamın şevkle akan gözyaşlarını tertemiz bir mendille silerken gördüm. Bir dakika sonra Üstadın yanında oturuyordu. gözlerini yummuş, sakin, Divan'ı terennüm ediyor.

Topluluğa ortak özelliğini kazandıran parıltılı sükûnet havasını hissettirebilmek için nereden başlamalı? Cami alev alev Nur içinde, hikmetin aydınlığı altındaydı. Çevreme baktım ve bana bir an bu şölen çöldeki ufak bir mescid içinde olup biten birşey değilmiş de bütün gezegeni kaplamış bir olay gibi göründü. Sanki bu dünyadaki hayatımız buradaki şölenin temsil ettiği gibiydi. Râb bize ana rahmine düştüğümüz andan öldü-

ğümüz ana kadar yiyecek ve içeceğimizi veriyor. Ebu Yezid şöyle dedi: «Ya Rab Senin işin beni beslemek ve benim işim de Sana hamd etmek.»

Şölende insan denilen yaratığın her türlüsünü gördüm. Öyleleri vardı ki tek ilgileri çay, küçük kurabiyeler ve tanışıkları olan dostlarıydı. Bazıları dervişlerin, müridlerin, Üstad'ın görüntüsüyle tamamen aklı başından gitmiş kimselerdi. Kimileri kendi içlerine çevresinde Görünmez'in barışı hissedilen salihlerin gücünü ve burada oluşlarının güzelliğini topluyor. Nihayet Arınmış Olanlar vardı ki bunlar marifet ve bilginin Nurunu emmiş, bu şöleni bir gölge ve yanılsama olarak kabul eden ve bu görüntü ve algılama oyununun ötesinde bir başka dünyanın görkemini görüyorlardı. Ve merkezde, kımıldamayan, evrenin Ekseni ve Kutbu, Rabbinin Yetkin Kulu, asrın Şeyhi ve Üstadı.

Yukarı baktım ve başımda bekçi Abdullah'ı gördüm. Elinde bir sepet kurabiye tutuyordu. Başka bir yardımcıya seslenip ondan bir bardak çay alıp bana verdi. Bir kurabiye daha sundu bana. Kibarca başımı eğdim, o da gülümsedi. «Ye. İç. **Bismillah.**»

«Bismillah!»

Aldım ve bir elimde çay, ötekinde kurabiye, oturdum. Bekçiye yeniden gözattım ve o da bana karanlıkta meşalenin parlayışı gibi bakıyordu. Bir iki saniye sonra başını salladı. O zaman toprak üzerine çıkınca kaynayıp kabarcıklanan artezyen kaynağı gibi aşk içimden fışkırdı. Ağzımı **«El-hamdulillah!»** — «Övgü Allah'ındır.» demek için açtım. Hiç bir kelime çıkmadı, ama çöl toprağı soğuk, tatlı su içinde fır dolayı dönüyordu.

Bana doğru eğildi ve kulağıma fısıldadı. Bir bütün cümleyi ilk olarak söylüyordu bana.

«Şimdi sen Tasavvuf denizinin en derin sularında yüzüyorsun. Seninle umman arasında... yalnızca bu dayanıksız sandal, kendin var.»

O anda Kur'an okuyanın sesi kalabalık camiyi doldurdu:

> «Esirgeyen Bağışlayan Allah'ın adıyla.
>
> Göğsünü senin için genişletmedik mi?
> Senden yükünü de kaldırdık,
> öyle yüktü ki o senin sırtına ağır gelmişti?
> Senin namını da yükseltmedik mi?
>
> Demek, hakikaten güçlükle beraber kolaylık var,
> Muhakkak güçlükle birlikte kolaylık var.
> O halde boş kaldın mı, hemen yorul,
> Ve ancak Rabbine sarıl.

İki gün sonra zaviyeye veda edecek ve önceki hayatıma dönmek için uzun bir yolculuk yapacaktım. Şaşkınlık duyduğum şu ki D.Ü.'deki hayatımı yeniden yaşamak için sabırsızlanıyordum.

Kandili izleyen iki gün büyük bir hareketlilik içinde geçti. Fukara ile harcadığım her an ilhama kaynaklık edecek nitelikteydi ve ben bir öbek fukaranın ardından bir başka öbekle birlikte oturuyor, onların bilgilerinden ve derslerinden ne emebilirsem emiyordum. Son gecem küçük bir fukara öbeği ile mutlu bir biçimde Üstad'ın en sevdiği müridlerinden birinin evinde geçti. Geç vakte kadar ilâhi söyledik. Hadra kısa ama güç yüklü ve ciddiydi. Günün doğmasına birkaç saat kala yatağa girdik. Sabah namazı vaktinde kalktım ve namazdan sonra zaviye henüz sabah canlılığına kavuşmadan bir iki saat kestirmek iste-

dim.

Yeniden derin bir uykuya kaldım. Rüyamda Şeyh Efendimizi gördüm. Önümde dikiliyor ve bana adımla sesleniyordu. Adımı bir kez daha söyledi ve kalkıp yanına gelmemi istedi. Beni görmek istiyormuş. Birdenbire uyandım ve yatakta sipsivri oturdum. Bulunduğum yer sessiz ve sakindi. Bu bir rüyaydı. Bana ne yapmak düşerdi? Diyelim ki beni gerçekten görmek istedi? Diyelim ki bu bana gönderilmiş bir haberdi —öyleyse nereye gitmeliydim? Onun kaldığı bölümü bu saatte zor çıkarırdım ve üstelik ben onun odalarına belli yönergeler almadan hiç girmemiştim. Bütün akıl karıştıran düşüncelere rağmen rüya dipdiriydi. Alelacele kalktım, gömleğimi giydim. Odadan fırladım ve merdivenleri çıktım. Nereye gitmeliydim? Artık meseleyi tartıp biçmekten vazgeçtim. Saygıdeğer Şeyh'e gitmeliydim ve buna itaate kararlıydım. Daha önce dikkatimi çekmemiş bir merdiven gördüm. Bununla nereye çıkıldığını hiç bilmiyordum, gidip çıkmaya başladım, basamakları ikişer ikişer atladığımdan uzun gömleğimin etekleri ayağıma dolaşıyordu. Bir sahanlığa vardım, önüme çıkan köşeden döndüm. Benim hemen üstümde, bir üst katta Efendim Şeyh bekliyordu. Onu görüp birden durdum. Selâmlama mahiyetinde elini öpsem mi yoksa zamansız oralarda olduğum için çekilsem mi diye bir duraksama geçirdim. Ama o olduğu yerde durup bana ilerlememi işaret etti. Yaklaştım. Diz çöküp elini öptüm. Adımı söyledi. Elini başıma koydu. Benim için Rabbe hayır dua ettiğini işittim. Elini kibarca hareket ettirerek bana odama geri dönmemi bildirdi.

Odaya döndüğümde elbet uyuyamadım. Dört rekat namaz kıldım, köşeye geçip zikre başladım. Kısa bir zaman sonra imam geldi. Kafamda bu sabah olanları yeniden ve yeniden taradım, her olayın öncesini ve sonrasını dikkatle ve yerliyerinde hatırlamaya çalıştım, neyin nasıl olduğunu kesin ölçülere vurmaya çabaladım. Sonunda imama güvenip garip hikâyemi söyledim. Gülümsedi ve başını salladı.

«Evet. Evet. Bu çok iyi. Çok iyi.»

Ve sonunda kalbim taşkınlık içinde ama yine de hazla dolu olarak fukaraya veda ettim. Şoföre beni istasyona kadar götürmesi söylendiği için benim son vedalaşmalarımı bekledi. Zaviyenin kapısında Abdullah duruyordu. Beni sinesine basarak kucakladı ve dualarını başım üzre saldı. Sonra burnuzunun kıvrımlarından kaba ketene sarılmış bir paket çıkardı. Belirgin bir 'Bismillah'la elime verdi onu. Paketi açmak istedim, ama elini elimin üzerine koyarak engel oldu buna. Yoluma devam etmemi belirten bir işaret yaptı. Anladım. Selâm verdim. O da yüzünün kibar ve ciddi anlatımıyla üç katlı bir karşılıkla aldı selâmımı. Otomobile bindim, şoförün yanına oturdum. Bir an sonra zaviye artık görünmüyordu. Yarım saat sonra trendeydim ve bir saat geçince de havaalanına ulaştım.

Uçakta bekçinin elime tutuşturduğu armağana bakıp durdum. Çok açmak istedim ama eve varıncaya kadar bekledim. Hatta evde bile birşey onu açmama engel oldu. Bir taksi çağırıp D.Ü.K.'ne gittim, asansöre bindim, koridoru geçip eski çalışma odama girdim. Çerçevelenmiş resim hâlâ

duvardaydı. Bir kez daha onu dikkatle inceledim. Muamma usulca kendini açığa vurdu ve gördüm ki biçimsel kalıplarla düzenlenmiş Arap harfleriydi bunlar. Resmin çevresindeki kûfî yazıyı okuyarak bildirisini açıklığa kavuşturdum. **«Berekâtü-Muhammed».**

Dükay'ın masasına oturup önüme paketi koydum. Örtüsünü açmaya başladım ve daha ne olduğunu görmeden bana bekçinin ne verdiğini anladım. Bu kara deri ciltli bir kitaptı. Açtığım zaman başlık sayfasında şu sözleri okudum: **«Gariplerin Kitabı.»** Kitap elle yazılmıştı ve çabucak bu yazının Dükay'a ait olduğunu, çok önceden beni yollara düşüren defterin yazısıyla aynı olduğu için anladım. Abdullah. Peşinden koştuğu kitap kendi kitabıydı. Elde etmek istediği bilgi, elinin altındaydı.

Kitabın birinci sayfasına bakarken Peygamber'in — selâm ve bereket ona olsun — tercümesi mümkün olmayan şu hadisi aklıma geldi: **«Men arefe nefsehu -fa-gad- arefe rabbehu.»** («Kendini bilen - doğrusu - Rabbini bilir»)

Sayfayı çevirdim ve okudum.

çıkan kitaplarımız

●

GARİPLERİN KİTABI
Ian Dallas
(Abdülkadir es-Sufi)
ikinci baskı

●

MODERN DÜNYANIN BUNALIMI
René Guénon
(Abdülvahid Yahya)

●

ŞİİR OKUMA KILAVUZU
İsmet Özel

●

DOĞU VE BATI
René Guénon
(Abdülvahid Yahya)

●

ANTİK İNANIŞLAR MODERN HURAFELER
Martin Lings
(Ebubekir Siraceddin)

●

ŞİİRLER
1962 - 1974
İsmet Özel

baskıdaki kitaplarımız

●

CİHAD
-bir temeltasarım-
Abdülkadir es-Sufi

●

NAKŞ EL-FÜSUS
-Ankaravî şerhi-
Muhyiddin ibn el-Arabi

●

İMAMIN
ÖLDÜRÜLÜŞÜ
B. Desai
C. Marney

●

MEDENİYET
YARGILANIYOR
Arnold Toynbee

Ian Dallas, 1965 yılında Fas'ta müslüman olmuş bir İskoç. **Gariplerin Kitabı** ileri teknolojinin uygulandığı bir ortamda bir kütüphane memurunun «bilgi»yi elde etme uğruna yaşadığı serüvenin bir mesel olarak anlatılmış şeklidir. İnsanoğlunun kendini gerçekleştirmesiyle, kendi düşüncesinin oluşumuyla ilgili bir araştırmanın romanlaştırıldığı bu eserde modern büyük şehirlerden esrar tekkelerine, çöllere açılan bir yolculuğu izliyoruz. Bu yolculuk boyunca burjuva uygarlığının değerlerinin bir eleştirisiyle, tasavvufun çağımızda yaşayan bir yönüyle karşılaşıyoruz. Bugün içinde bulunduğumuz hayatın çarpık ve noksan yanlarını yansıtmada bu kitabın yüklendiği pek çok şey var.

R.D. Laing, **Gariplerin Kitabı** hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle belirtiyor: «...güzel ve etkin bir dille kaleme alınmış. İlgimi baştan sona üzerinde toplayabildi — bu günlerde bunu başarabilen pek az kitap var. En önemlisi kitabın yaşayan bir Tarikatı tasvir etmesidir...»

Yazar, müslüman olduktan sonra Abdülkadir es-Sufi adını almış ve «Muhammed'in Yolu» başlıklı bir kitap daha yazmıştır. Şazeli tarikatının bir şeyhi olarak İngiltere ve ABD'de yürüttüğü hareketin ana noktalarını dile getiren son kitabının adı ise «Cihad»dır.

YERYÜZÜ
YAYINLARI

Peygamber Muhammed'in — Selâm ve bereket ona olsun — bir Hadis'i şunları söylediğini kaydediyor:

İSLÂMİYET GARİP OLARAK BAŞLAMIŞTIR, VE BİR GÜN GELECEK YİNE BAŞLADIĞI GARİP HALE DÖNECEKTİR. BU YÜZDEN GARİPLER MUBAREKTİR.

Ona gariplerin kim olduğu sorulduğunda şöyle cevap verdi:

GARİPLER BENİM SÜNNETİMDEN HALKIN BOZDUĞUNU DOĞRULTAN, HALKIN YIKTIĞINI YENİDEN YAŞATANDIR.

(Ed-Darimi, Rikak, 42;
Ed-Tırmizi, İman, 13;
İbn Mace, Fiten, 15.)